

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**14-18 YAŞ ARASINDAKİ ERGENLERİN BAĞLANMA STİLLERİ
İLE SOSYAL ANKSİYETE DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Pınar Ayşe ALAGÖZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Canan TANIDIR

İSTANBUL-2019

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Pınar Ayşe ALAGÖZ
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : 14-18 Yaş Arasındaki Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile Sosyal Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişki
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Psikoloji
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 23.07.2019
- SAYFA SAYISI** : 82
- TEZ DANIŞMANLARI** : Doç. Dr. Canan TANIDIR
- DİZİN TERİMLERİ** : Bağlanma, Bağlanma Stilleri, Sosyal Anksiyete, Ergenlerde Bağlanma
- TÜRKÇE ÖZET** : Bu çalışmanın amacı ergenlerin bağlanma stilleri ile sosyal anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bununla beraber sosyo-demografik bazı özelliklerin bağlanma stilleri ve sosyal anksiyete düzeyi ile ilişkili olup olmadığının araştırılması da amaçlanmaktadır.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Pınar Ayşe ALAGÖZ

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**14-18 YAŞ ARASINDAKİ ERGENLERİN BAĞLANMA STİLLERİ
İLE SOSYAL ANKSİYETE DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Pınar Ayşe ALAGÖZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Canan TANIDIR

İSTANBUL-2019

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Pınar Ayşe ALAGÖZ

./ ./2019

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Pınar Ayşe ALAGÖZ 'ün "14-18 Yaş Arasındaki Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile Sosyal Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişki" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Canan TANIDIR
(Danışman)

Üye

Doç. Dr. Mustafa Kayhan BAHALI

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Hasan SEZEROĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... / / 2019

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Giriş: İlk sosyal ilişkinin kurulduğu çocuk-ebeveyn ilişkisine dayalı bağlanma kavramının sosyal anksiyete ile arasında güçlü bir ilişki olduğu ve güvensiz bağlanma stiline sosyal anksiyeteye yol açabileceği düşünülmektedir.

Amaç: Bu çalışmada 14-18 yaş arasındaki ergenlerin bağlanma stilleri ile sosyal anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmaya Adana ili Çukurova ilçesindeki bir anadolu lisesinden, çalışmaya katılmaya gönüllü 14-18 yaş arasındaki 306 öğrenci dâhil edilmiştir. Katılımcılara araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, İlişki Ölçekleri Anketi-Ergen ve Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği doldurtulmuştur. Veri toplama ölçekleri ile elde edilen veriler bilgisayar ortamına sayısal ifade olarak girilmiş ve bu veriler sosyal bilimler için istatistik paket programı (SPSS 25) kullanılarak istatistiksel sonuçlara dönüştürülmüştür.

Bulgular: İlişki ölçekleri anketi toplam puanı ile ergenlerde sosyal kaygı ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. İlişki ölçekleri anketinden almış oldukları puanlar sonucunda, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Güvenli bağlanma ile ailede psikiyatrik tanı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Ailede psikiyatrik tanısı olmayan öğrencilerin güvenli bağlandıkları görülmektedir. Korkulu bağlanma alt boyutu ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Bağlanma Stilleri, Ergen, Sosyal Anksiyete

SUMMARY

Introduction: It is thought that the concept of attachment based on child-parent relationship which is the first social relationship has a strong relationship with social anxiety and it is thought that insecure attachment style may lead to social anxiety.

Aim: The aim of this study is to investigate the relationship between attachment styles and social anxiety levels of adolescents aged 14-18 years.

Materials and Methods: In this study, 306 students from 14-18 range of age who are willing to participate in the study are enrolled from Anatolian High School in Çukurova, Adana. The participants filled the Personal Information Form prepared by the researchers, Relationship Scales Questionnaire (RSQ) and Social Anxiety Scale for Adolescent and Adolescents (SASFA). The data obtained by the data collection scales are entered as numerical expressions in the electronic environment and these data are converted into statistical results by using statistical package program (SPSS 25) for social sciences.

Results: A positive correlation was found between the RSQ scores and the SASFA scores. There was a statistically significant difference between genders regarding the relationship scales questionnaire. It is found that the female students' scores were higher than male students' scores. There was a significant relation between secure attachment and the existence of psychiatric diagnosis in the family. The students who had no psychiatric diagnosis in their family were more securely attached than the ones who had a psychiatric diagnosis in the family. A significant relationship was found between the anxious attachment sub-dimension and the income status variable.

Key Words: Attachment, Attachment Style, Adolescent, Social Anxiety

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	v
TABLolar LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
EKLER LİSTESİ.....	viii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1.1.Araştırmanın Problemi.....	3
1.2.Hipotezler	3
1.3.Araştırmanın Amacı.....	4
1.4.Araştırmanın Önemi	4
1.5.Sayıtlar	4
1.6.Sınırlılıklar	5
1.7.Tanımlar	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
BAĞLANMA KURAMI VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ	7
2.1.Bağlanma Kuramı ve Tarihçesi.....	7
2.2. Bağlanma Kuramı Ve Temel Kavramlar	9
2.2.1.Bartholomew ve Horowitz'in Dörtlü Bağlanma Modeli (DBM)	13
2.3.Gelişim Dönemlerine Göre Bağlanma Davranışının ve Bağlanma Stillерinin Karşılaştırılması	16
2.3.1. Bebeklikte ve Çocuklukta Bağlanma	18
2.3.2. Ergenlikte Bağlanma	21
2.3.3. Yetişkinlikte Bağlanma	22
2.4. Ergenlik Dönemi Özellikleri.....	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	25
SOSYAL ANKSİYETE.....	25
3.1. Anksiyete (Kaygı)	25
3.2. Sosyal Anksiyete Bozukluğu (Sosyal Fobi).....	26
3.3. DSM-5 Sosyal Anksiyete Bozukluğu Tanı Ölçütleri.....	28
3.4.Sosyal Anksiyete Bozukluğunun Etiyolojisine Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar	29

3.4.1. Psikodinamik Model	29
3.4.2. Psikobiyolojik Model.....	30
3.4.3. Davranışçı Kuram	30
3.4.4. Bilişsel Model.....	30
3.4.5. Kendilik Sunumu (Self Presentation) Modeli	31
3.4.6. Sosyal Beceri Modeli	31
3.4.7. Bağlanma Kuramı	31
3.5. Ergenlerde Sosyal Anksiyete.....	32
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	34
BAĞLANMA STİLLERİ VE SOSYAL ANKSİYETE İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	34
BEŞİNCİ BÖLÜM	37
YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	37
5.1. Araştırmanın Modeli	37
5.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	37
5.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları	37
5.3.1. Kişisel Bilgi Formu	37
5.3.2. İlişki Ölçekleri Anketi-E	37
5.3.3. Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği	38
5.4. Verilerin Analizi	38
ALTINCI BÖLÜM	39
BULGULAR	39
YEDİNCİ BÖLÜM.....	58
TARTIŞMA VE YORUM	58
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	69
KAYNAKÇA.....	70
EKLER	-

KISALTMALAR LİSTESİ

A.G.E.	: ADI GEÇEN ESER
APA	:AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION
ÇEV.	: ÇEVİREN
DSM-5	:DIAGNOSTIC AND STATISCTIAL MANUAL OF MENTAL DISORDERS FIFTH EDITION
ESKÖ	:ERGENLER İÇİN SOSYAL KAYGI ÖLÇEĞİ
İÖA-E	:İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ-ERGEN
SA	:SOSYAL ANKSİYETE
SAB	:SOSYAL ANKSİYETE BOZUKLUĞU
SPSS	:STATISTICAL PACKAGE FOR THE SOCIAL SCIENCES (SOSYAL BİLİMLER İÇİN İSTATİSTİK PROGRAMI)
TDK	: TÜRK DİL KURUMU
VD.	: VE DİĞERLERİ
WHO	: WORLD HEALTH ORGANIZATION
OKB	: OBSESİF-KOMPULSİF BOZUKLUK

TABLolar LİSTESİ

TABLO	SAYFA
Tablo 6.1. :Örneklem Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	39
Tablo 6.2. :Örneklem Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	42
Tablo 6.3 :Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri.....	43
Tablo 6.4 :İlişki Ölçekleri Anketi ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri	43
Tablo 6.5 :Örneklem Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre İlişki Ölçekleri Anketi ve Alt Boyutu Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	44
Tablo 6.6 :Örneklem Grubunun Ailede Psikiyatrik Tanı Değişkenine Göre İlişki Ölçekleri Anketi ve Alt Boyutu Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	46
Tablo 6.7 :Örneklem Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutu Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	47
Tablo 6.8 :Örneklem Grubunun Ailede Psikiyatrik Tanı Değişkenine Göre Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutu Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	48
Tablo 6.9 :Örneklem Grubunun Gelir Değişkenine Göre İlişki Ölçekleri Anketi ve Alt Ölçeklerinin Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları	49
Tablo 6.10 :Örneklem Grubunun Psikolojik Destek Değişkenine Göre Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve İlişki Ölçekleri Anketi Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	51
Tablo 6.11 :Örneklem Grubunun Çocukta Ayrılık Öyküsü Değişkenine Göre Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve İlişki Ölçekleri Anketi Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	52
Tablo 6.12 :Örneklem Grubunun Aile Yapısı Değişkenine Göre Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve İlişki Ölçekleri Anketi Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	53
Tablo 6.13 :Örneklem Grubunun Ebeveyn Eğitim Durumu Değişkenine Göre İlişki Ölçekleri Anketi Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	53
Tablo 6.14 :İlişki Ölçekleri Anketi ve Alt Boyutları Puanları ile Ergenlerde Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi Sonuçları.....	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL	SAYFA
Şekil 1: Bağlanma İlişkisinin Üç Temel İşlevi	11
Şekil 2: Dörtlü Bağlanma Modeli	14
Şekil 3:Gelişim Dönemlerine Göre Bağlanma Davranışı ve Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılması	17

EKLER LİSTESİ

EK-A: Araştırma Amaçlı Çalışma İçin Ebeveyn Rıza Formu

EK-B: Araştırma Amaçlı Çalışma İçin Ergen Rıza Formu

EK-C: Kişisel Bilgi Formu

EK-D: İlişki Ölçekleri Anketi-Ergen

EK-E: Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği

ÖNSÖZ

Öncelikle, sürecin her adımındaki rehberliği için değerli tez danışmanım Doç. Dr. Canan TANIDIR'a minnettar olduğumu belirtmek isterim. Kendisinin akademik birikiminin yanı sıra manevi desteğiyle çalışmama ışık tutması ve her an ulaşılabilir oluşu olmasa, bu tez çalışması benim için engellerle dolu bir mücadele olabilirdi.

Araştırmamın veri toplama aşamasında bana destek olan, bir zamanlar kendisinin de öğrencisi olduğum sevgili hocam Psikolojik Danışman Özgül BOZKURT GÜNEŞER'e ve katılımcı olmayı kabul eden tüm öğrencilere teşekkür ederim.

Tezimle alakalı görüşmelerim için yaptığım şehir dışı değişikliğinde bana ev sahipliği yapan sevgili meslektaşım Klinik Psikolog Esra ÇAKI'ya fedakarlığı için teşekkür ederim.

15 yıldır arkadaşlığımı sürdürdüğüm can dostum Beyza Nur ÖZYILDIRIM'a hoşgörüsü ve kucak dolusu sevgisi için teşekkür ederim. Tüm heyecanıma eşlik eden diğer arkadaşlarıma, onlara yeteri kadar vakit ayıramadığımda gösterdikleri anlayış için teşekkür ederim.

Son olarak, tüm hayatım boyunca benden şefkatini ve desteğini bir an olsun eksik etmeyen, aralarında olmaktan gurur duyduğum annem Fatma ALAGÖZ, babam Ahmet ALAGÖZ, ablam Güler ALAGÖZ ve ağabeyim Fatih ALAGÖZ'e zorlu tez sürecimde sabır gösterdikleri ve bana inandıkları için kocaman bir teşekkür borçluyum. Siz olmasaydınız ben olduğum kişi olamazdım.

GİRİŞ

İnsan doğası gereği, biyolojik olarak devamlılığını sağlama ve çevresinde olup bitenlere ayak uydurma gibi mecburiyetlerinden ötürü sosyal bir varlıktır ve çevresindekilerle olan etkileşimi tüm bu ihtiyaçlarını gidermeye önemli katkı sağlar.¹ Yaşamdaki ilk sosyal ilişki çocuk-ebeveyn arasında yaşanır ve bu ilişki insan gelişiminde kritik bir dönemdir.² Çocuk-ebeveyn ilişkisini konu alan en güçlü kuram Bowlby ve Ainsworth'un bağlanma kuramıdır.³ Bağlanma kuramı, anne, baba ya da güven duyulan başka bir bakım verene bağlanmanın, bebeklikten itibaren çocuğun yaşamını sürdürmesinde işlevsel olarak önemini belirten, insanların kişilerarası dinamiğini açıklayan bir yaklaşımdır.⁴ Bu yaklaşıma göre çocuk ile bakım vereni arasında kurulan duygusal bağ, insan yaşantısında “beşikten mezara kadar” süregelen bir ögedir.⁵ Bağlanma kavramı kişi ile bakım vereni arasında, duygusal yakınlık ve sıcaklık sağlama amacı taşıyan bağ olarak da tanımlanabilir. Bebekler bakım verenleri ile mutlak bir bağlanma geliştirir fakat bu bağın niteliği bebeğin bakım verenine dair algıladığı güven düzeyi ile değişiklik gösterir.⁶

Ergenlik döneminde ebeveynler çocukları için “güvenli üs” olmaya devam eder. Bu bakımdan ergenlikte bağlanma soyut şekilde varlığını sürdürür. Ergenin çevreyi keşfi için uzaklaşabilmesi bu üssün güvenli olması sayesinde. Bu bakımdan ebeveynin, ergeni özerkliği için cesaretlendirici tutum içinde olmasının güvenli bağlanma ile ilişki olduğu öne sürülmüştür.⁷ Çocuk ebeveynine güvensiz bağlanma geliştirmiş ise bunun kaygı ve kaygı bozukluklarının oluşumunda rolü olduğu düşünülmektedir.⁸

Kring ve arkadaşları bir anksiyete bozukluğu olan sosyal anksiyete bozukluğunun, diğer insanların kişiyi izleyebileceği sosyal ortamlarda bulunma ya da tanıdık olmayan insanlarla karşılaşıldığı zamanlarda hissedilen mantık dışı, süregelen bir

¹ Erdal Hamarta, *Üniversite Öğrencilerinin Yakın İlişkilerindeki Bazı Değişkenlerin (Benlik Saygısı, Depresyon ve Saplantılı Düşünme) Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi.*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2004, s.1. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

² Nebi Süre ve Meltem A. Şendağ, *Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı*, Turk Psikoloji Dergisi, 24(63), 2009, s.87.

³ Gian Vittorio Caprara ve Daniel Cervone, *Interpersonal Relations, Personality Determinants Dynamics and Potentials* içinde: Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2000, s.187-207.

⁴ John Bowlby, *Attachment and Loss*, Basic Books, New York, 1998, s.96.

⁵ John Bowlby, *The Making and Breaking of Affectional Bonds*, Tavistock, London, 1979, s.115.

⁶ Esra Baştürk, *Obes Bireylerde Bağlanma Stillerinin, Yaşam Doyumunu Ve Yeme Tutumuna Etkisi*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016 s. 4 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁷ Diana S. Rosenstein ve Harvey A. Horowitz, *Handbook of child and adolescent psychiatry*, (Vol:3), Editör-şef: Noshpitz, Y.D, Editorler: Flahesty, L.T, Sarles, R.M., John Wiley and Sons, New York, 1997, s.97-111.

⁸ John Bowlby, *Attachment and Loss: Vol 2 Separation: Anxiety and Anger*, Basic Books, New York, 1973.

korku olduğu yönünde bir tanım geliştirmiş ve özellikle ergenlik döneminde başladığını belirtmişlerdir.⁹

Ergenlik döneminde fiziksel, bilişsel ve duygusal birtakım değişikliklere uyum sağlamaya çalışan ergenin girdiği sosyal ortamlarda çevresi tarafından olumsuz değerlendirileceği inancı ve rezil olma korkusu sosyal anksiyeteyi doğurmaktadır. İlk sosyal ilişkinin kurulduğu çocuk-ebeveyn ilişkisine dayalı bağlanma kavramının sosyal anksiyete ile arasında güçlü bir ilişki olduğu düşünölmektedir.¹⁰

Yazında ergenlerde bağlanma ve sosyal anksiyete arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışması sayısı halen az olduğundan bu çalışmada 14-18 yaş arasındaki ergenlerde bağlanma stilleri ile sosyal anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

⁹ Ann M. Kring vd., **Anormal Psikolojisi**, çev. Mustafa Şahin, 12. bs, Ankara: Nobel Akademi, 2015.

¹⁰ Yasemin Eriş ve F. Ebru İkiz, **Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki ve Kişisel Değişkenlerin Etkileri**, Turkish Studies, 8(6), 2013, s.179-193.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1.Araştırmanın Problemi

14-18 yaş arasındaki ergenlerin bağlanma stillerinin sosyal anksiyete düzeyleriyle ilişkisinin incelenmesi

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Katılımcıların bağlanma ve alt boyutları ile sosyal kaygı arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Katılımcıların bağlanma ve alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Katılımcıların bağlanma ve alt boyutları ile ailede psikiyatrik tanı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Katılımcıların bağlanma ve alt boyutları ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Katılımcıların bağlanma ve alt boyutları ile ebeveyn eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Katılımcıların bağlanma ve alt boyutları ile psikolojik destek alma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Katılımcıların sosyal kaygı düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Katılımcıların sosyal kaygı düzeyi ile ailede psikiyatrik tanı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
9. Katılımcıların sosyal kaygı düzeyi ile küçüklüğünde ayrılık öyküsü değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
10. Katılımcıların sosyal kaygı düzeyi ile psikolojik destek alma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.2.Hipotezler

1. Katılımcıların bağlanma ve alt boyutları ile sosyal kaygı arasında anlamlı bir farklılık vardır.
2. Katılımcıların bağlanma ve alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.

3. Katılımcıların bağlanma ve alt boyutları ile ailede psikiyatrik tanı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.
4. Katılımcıların bağlanma ve alt boyutları ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.
5. Katılımcıların bağlanma ve alt boyutları ile ebeveyn eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.
6. Katılımcıların bağlanma ve alt boyutları ile psikolojik destek alma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.
7. Katılımcıların sosyal kaygı düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.
8. Katılımcıların sosyal kaygı düzeyi ile ailede psikiyatrik tanı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.
9. Katılımcıların sosyal kaygı düzeyi ile küçüklüğünde ayrılık öyküsü değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.
10. Katılımcıların sosyal kaygı düzeyi ile psikolojik destek alma değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.

1.3.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı 14-18 yaş arasındaki ergenlerin bağlanma stilleri ile sosyal anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi açıklamaktır. Bununla beraber sosyo-demografik bazı özelliklerin de araştırılması amaçlanmaktadır.

1.4.Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, ergenlikte bağlanma davranışı ve sosyal anksiyete bozukluğu ile ilgili mevcut literatüre bilgi ekleyerek konuyla ilgili daha sonraki çalışmalara kaynak sağlaması bakımından önem taşımaktadır. Araştırma sonuçlarının ebeveynlere, aile ve çocuk ile çalışan uzmanlara ve kurumlara rehberlik edeceği düşünülmektedir.

1.5.Sayıtlar

Araştırmanın sayıtlarını aşağıdaki kriterler oluşturur;

- 1) Katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara samimi ve doğru bir şekilde yanıtladığı varsayılmaktadır.
- 2) Katılımcılar evren olarak kabul edilmektedir.

3) Bağlanma stilleri ve sosyal anksiyete bilimsel olarak ölçülebilen kavramlardır.

4) Araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu, Ergenler için İlişki Ölçekleri Anketi, Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği ilgili değişkenleri geçerli ve güvenilir olarak ölçmektedir.

1.6.Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1) Adana ili Çukurova ilçesindeki Toroslar Anadolu Lisesi öğrencileriyle sınırlıdır.

2) Elde edilen veriler Kişisel Bilgi Formu, Ergenler için İlişki Ölçekleri Anketi, Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği ile sınırlıdır.

1.7.Tanımlar

Bağlanma: Bireylerin kendi hayatlarında önemli gördükleri diğer bireylere ilişkin geliştirdikleri kuvvetli duygusal bir baę¹¹ olarak tanımlanmakla birlikte ayrıca çocuk ile bakım vereni arasında zaman içerisinde oluşan bir duygudur ve bağlanma durumu kendisini, kişiler arasında ilişki kurma, çocuğun bağlanma geliştirdiği kişiyi araması gibi davranışlarla gösteren ve çocuğun strese girdiği durumlarda belirginleşen dayanıklı duygusal bağ olarak da tanımlanır.¹²

Bağlanma Stili: Bireyin sosyal etkileşimlerindeki ve yakın ilişkilerindeki davranışlarının, beklentilerinin, ihtiyaçlarının ve duygularının karakteristik kalıplarıdır. Bağlanma stilleri: güvenli, kayıtsız, saplantılı ve korkulu bağlanma olmak üzere dörde ayrılır.¹³

Ergenlik: Biyolojik, zihinsel, sosyal ve psikolojik açıdan bir gelişim ve olgunlaşma ile karakterize olan çocukluk çağından yetişkinliğe doğru uzanan bir yapıdır.¹⁴

Ergenlik Dönemi: Ergenlik, çocukluk döneminin bitişi ile başlayıp bedensel olarak erişkin hale gelinceye kadar geçen süreyi kapsayan gelişim evresidir. Bu evre 13 –

¹¹ Bowlby, a.g.e., 1973.

¹² Berna Pehlivan Türk, *Otistik bozukluğu olan çocuklarda bağlanma*, Türk Psikiyatri Dergisi, 15(1), 2004, s.56-63.

¹³ Cindy Hazan and Phillip R. Shaver, *Love and Work: An Attachment Theoretical Perspective*, Journal of Personality and Social Psychology, 59 (2), 1990, s.270-280.

¹⁴ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, 22. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2002.

22 yaşlar arasını kapsamakla beraber; kızlarda bedensel anlamda adet görme ve göğüslerin gelişmesiyle; erkeklerde ise vücutta tüylerin çıkması ve sesin kalınlaşması ile başlar.¹⁵

Anksiyete: Yaşanabilecek olumsuzlukların sonrasında oluşan bedensel, duygusal ve davranışsal belirtilerdir.¹⁶

Sosyal Anksiyete: “Sosyal Anksiyete Bozukluğu, başka bir deyişle sosyal fobi, bireyin tanımadığı kişilerle bir araya geldiği, başka kişilerce izlenebileceği toplumsal ortamlarda belirgin ve devamlı bir korku hissetmesi, aşağılanacağı ya da utanacağı şekilde davranmaktan korkması ve anksiyete belirtileri göstermesidir. Bu durumda birey yaşadığı korkunun fazla olduğunun veya anlamlı olmadığını bilincindedir fakat korku hissedilen bu toplumsal durumlardan kaçınılması veya yoğun bir kaygı ile bu durumlarla baş etmesi söz konusudur.”¹⁷

¹⁵ Mustafa Koç, *Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(17), 2004, s.231-238.

¹⁶ Aaron T. Beck, and Gary Emery, *Anksiyete Bozuklukları ve Fobiler*, İstanbul: Litera Yayıncılık, 2006.

¹⁷ Cüneyt Evren, *Sosyal Anksiyete Bozukluğu ve Alkol Kullanım Bozuklukları*, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2(4), 2010, s.473-515.

İKİNCİ BÖLÜM

BAĞLANMA KURAMI VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde bağlanma tanımı, bağlanma kuramı, bebeklikte, çocuklukta, ergenlikte ve yetişkinlikte bağlanmadan bahsedilecektir.

2.1. Bağlanma Kuramı ve Tarihçesi

Bağlanma sözcüğünün temeli 13. yüzyıla dayanır ve etimolojik olarak “bağ” kelimesinin anlamı, bir göreve bağlılık olarak tanımlanır. 18. yüzyıl filozofu ve Fransız yazar olan Rousseau, anne-çocuk ilişkisi terimini kullanan ilk kişidir. Özellikle bağlanma konusundaki yazılarında “annelik sevgisi” konusunda vurgu yapmıştır.¹⁸

Bağlanma kavramı, herhangi bir türe ait bir özellik olarak anlaşılmasına rağmen tüm organizmalar için ifade edilen anne-çocuk ilişkisinin en etkili özelliğidir. Özellikle bağlanma, sosyalleşme aşamasının temel bileşenini meydana getirerek küçük yaştaki kişinin, yaşamının ilerleyen yıllarında kurduğu ilişkileri güven ortamında geliştirmesi noktasında önem taşımaktadır.¹⁹

Bağlanma kuramı 1950-1960'larda psikanalist ve psikiyatrist olan John Bowlby tarafından geliştirilmiştir. 1969'da bağlanma kuramıyla ilgili kavramsal fikirlerini açıkladığı *Bağlanma ve Kaybetme (Attachment and Loss: Volume 1)* adlı kitabı büyük ilgi uyandırmıştır. Etooloji ve psikanalitik kuram kavramlarından faydalanarak bir insanı başka bir insana bağlayan bağı ifade etmeye çalışmıştır.²⁰

Bowlby bağlanmayı 'insanlar arasında devamlı psikolojik bağlılık'²¹, insanların önem verdikleri kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağlar²² ve 'bir kişinin korktuğu, yorulduğu veya hasta olduğu zaman bir figürle ilişki kurmak ya da yakınlık aramak için duyduğu güçlü istek' olarak tanımlamıştır.²³

İngiliz Psikanalitik Derneği'nde Bowlby'nin eğitim verdiği zamanlarda, hakim üç grup vardır; A Grubu: Freud'u destekleyenler, B Grubu: Klein'i destekleyenler, C Grubu: hiçbir tarafı tutmayanlar. Bowlby o zamanlar Klein'in fikirlerini benimsemiş ve onunla

¹⁸ Oya Kavlak, Ahsen Şirin, *Maternal Bağlanma Ölçeği'nin Türk Toplumuna Uyarlanması*, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(1), 2009, s.190.

¹⁹ Atılğan Erözkan, *Lise öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Yalnızlık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(2), 2004, 155-175.

²⁰ Jeremy Holmes, *John Bowlby and Attachment Theory*, Routledge, London, 1993.

²¹ John Bowlby, *Attachment and Loss: Vol. 1, Attachment*, New York: Basic Books, 1969, s.194

²² John Bowlby, *Attachment and Loss, Vol. 3: Loss: Sadness and Depression*, <http://www.openaccess.nl> 1980, s.664, (Erişim Tarihi, 20.03.2019).

²³ John Bowlby, *Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment (2nd ed.)*, New York: Basic Books, 1982, s.294.

çalışmalar yapmıştır ve kaybın psikopatolojik tesiri ile erken dönem ilişkilerine yaptığı vurguyla psikanalizde nesne ilişkileri kuramını benimsemesine karşın, çocuk psikopatolojisinde Klein'in benimsediği yaklaşımlar konusunda tereddüt yaşamıştır. Klein, bir bireyin çocuklukta yaşadığı duygusal problemlerinin dışsal faktörlerden çok psikanalitik kuramda yer alan libidinal faktörler ile saldırganlık arasındaki içsel savaşlardan oluşan fantezilerin sebep olduğuna inanmıştır. Bununla birlikte Bowlby, çocukluk dönemindeki duygusal sorunların bireylerin aile süreçleriyle ilgili olduğunu düşünmüştür.²⁴

John Bowlby ilk olarak uyum sorunu olan çocuklar üzerinde gözlemler yaparak çalışmaya başlamıştır. Bağlanmayla ilgili yapılan bu çalışmalarda bakım verene güvenli bağlanmanın yaşamının ileriki yıllarındaki yakın ilişkileri üzerindeki etkisinin önemi üzerinde durulmuştur.²⁵ Londra Çocuk Danışma Kliniği'nde gerçekleştirdiği ilk deneysel çalışmalarında kırk dört vaka incelemesi yapmış ve ayrılma ile annenin ortamda bulunmama durumu arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Bowlby'e göre vaka çalışmalarında incelediği çocukların ana problemi hayatlarının ilk yıllarında anne figürüne karşı gerçek anlamda bağlanma ilişkisi kuramamalarından dolayı genel anlamda sevmeyi başaramamalarıdır.²⁶ Bowlby özellikle bağlanma kurdukları kişiden ayrılan çocukların tepkilerini incelemiş; bazı çocuklar bu ayrılıkla iyi bir şekilde baş ederken, bazı çocuklar ağlayarak, öfkeli ya da kayıtsız davranarak tepkilerini göstermişlerdir.²⁷

Kurum bakımında olan çocukların görevlilerce beslenmelerine ve bakım görmelerine rağmen kaygılı olmaları; Bowlby'nin psikanalitik kuramı eleştirmesini artırdı. Çünkü psikanalitik kuram "çocuklar annelerini, onunla açlık güdüsünü doyurmasını çağrıştırdığı için severler" görüşüyle çelişiyordu. Tüm bunlardan sonra Bowlby bağlanma kuramını ortaya koydu.²⁸

Görüldüğü üzere bağlanma kuramı her ne kadar psikanalitik kuramdan etkilense de; kişilerarası psikiyatri kuramı, nesne ilişkileri kuramı gibi psikanalitik kuramlardan ayrılan yönleri de vardır. Örneğin; bağlanma kuramı patolojiden çok zihin sağlığına odaklanır. Ayrılan diğer yönü de bakım verenle kurulan bağın içsel değil daha gerçekçi zeminden oluşuyor olmasıdır. Ayrıca bağlanma kavramının çeşitli ölçeklerle

²⁴ Inge Bretherton, *The Origins of Attachment Theory: John Bowlby And Mary Ainsworth*, Development Psychology, 28(5), 1992, s.759-775.

²⁵ Jean Mercer, *Understanding Attachment: Parenting, Child Care And Emotional Development*, USA: Westport: Praeger Publishers. 2006, s.35.

²⁶ Susanne Bennett ve Judith Kay Nelson, *Adult Attachment in Clinical Social Work: Practice, Research and Policy*, USA New York: Springer, 2010, s.18.

²⁷ Jerry M. Burger, *Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2006, s.223.

²⁸ Holmes, a.g.e., 1993.

ölçülmeye uygun olması, araştırmalar yapılmasını ve bu alanda ilerleyişi sağlamıştır.²⁹

Bir bebeğin dñnyaya geldiği andan itibaren korunmak zorunda olması ve yaşamsal veya duygusal ihtiyaçlarının karşılanması gerekliliği kendisinden daha güçlü bir yetişkin ihtiyacını doğurur. Genel anlamda bahsi geçen yetişkin birey, bebeği dñnyaya getiren ve onun ihtiyaçlarını karşılayarak bakımını sağlayan annedir.³⁰

Bowlby'nin tüm bu kuramsal deneyimlerinin gelişimine deneysel anlamda önemli katkıları olan kişi, yardımcılarından Mary Ainsworth'dur. Bu deney girişimi günümüzde benimsenen bağlanma kuramına dayanan yönelimlerin alt yapısını oluşturmaktadır. Ainsworth'un kuramın ilerleyişine yapmış olduğu en önemli katkı, bebeklerin sekizinci aylarından itibaren annelerini çevreyi keşfedebilmek ve tanıyabilmek için sığınak veya güvenli bir üs olarak kullandıklarını keşfetmesidir. Ainsworth'un geliştirdiği bebeklerde "üç ayrı bağlanma örüntüsü" önermesi kuramın gelişiminin yapı taşlarından biri olmuştur. Bu önemli önermeye göre 'henüz bağlanmamış' bebekler ile 'güvenli' bağlanmış bebekler ve 'güvensiz' bağlanmış bebekler birbirinden farklıdır.³¹

Evrimsel olarak baktığımızda, bir bebeğin kendisine bakım verecek birinin yokluğunda ölme ihtimalinin olduğu düşünülürse, yakın duygusal bağın gelişmesi bebeğin beslenme ihtiyacını giderme ve hayatta kalma ihtimalini artırması bakımından önem taşır. Bakım ve yakınlığın devamını sağlamak, bağlanma sisteminin temel amacıdır. Bebeğin bağlanılacak kişiyi güvenlik kaynağı olarak görmesi ilk bağlanma ilişkilerinin bu özelliğinden kaynaklanmaktadır.³²

2.2. Bağlanma Kuramı Ve Temel Kavramlar

Hepimiz, bağlanma figürlerimiz tarafından sağlanan bir güven temelinde, yaşamımızın kısa ya da uzun, bir dizi yolculuk halinde organize olmasıyla, beşikten mezara kadar en mutlu kişiler oluruz.

²⁹Derya Güngör, **Bağlanma Stillerinin ve Zihinsel Modellerin Kuşaklararası Aktarımında Anababalık Stillerinin Rolü**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

³⁰Mary D. Salter Ainsworth, **Infancy in Uganda: Patterns of Attachment Behavior**, http://www.psychology.sunysb.edu/attachemnt/pdf/mda_uagan 1967, ch 20. pdf, (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

³¹Bretherton, a.g.e., s.759–775.

³²Mary D.Salter Ainsworth vd., **Patterns Of Attachment: A Psychological Study Of The Strange Situation**, Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1978, s.1-29.

(Bowlby, 1988)³³

Bağlanmayı, bebeğin yaşamını sürdürebilmesi için yakınlık araması ve bunun doğal bir sonucu olarak çevreyi öğrenmesi ile belirlediği bağlanma figürüne yakınlığı olarak da tanımlayabiliriz.³⁴

Bebek ve anne arasında kurulan bu ilişki sonucundaki deneyimler bebeğin kendine has gelişimini, uyum kabiliyetini ve meydana gelebilecek patoloji çeşitlerine karşı hassasiyetini ve dayanıklılığını güçlü bir şekilde şekillendirir. Bu ilişki anında yaşanan eksiklikler veya aksamalar, bireyde gelişen bağlanma stilini olumsuz etkileyecektir.³⁵

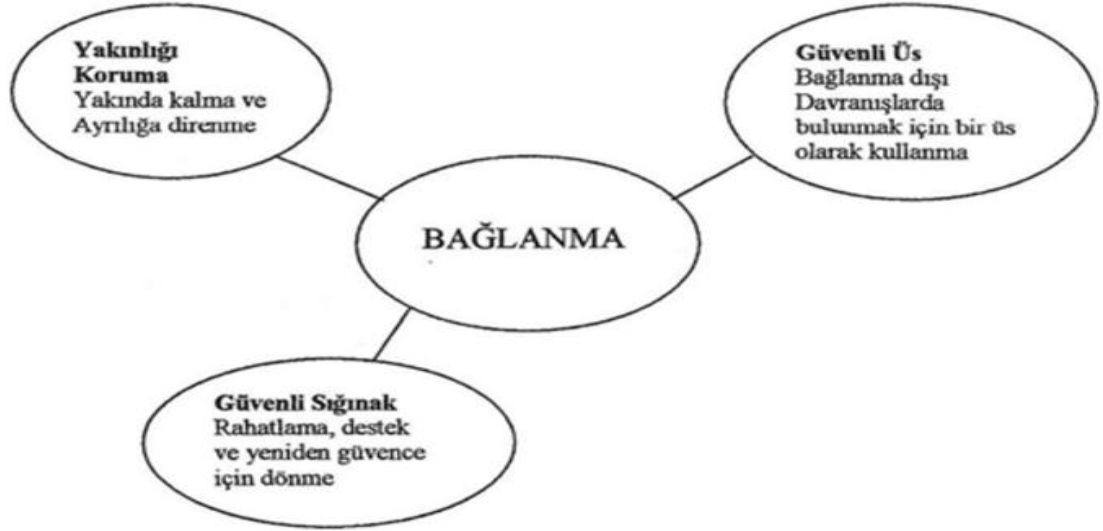
Strese sebep olan olaylarda bağlanma figürünün bağlanan bireyde yarattığı 3 ana fonksiyon vardır: güvenli bir üs, güvenli bir sığınak olma ve yakınlık sağlamadır. Bowlby, bebeklerin kendilerini tehdit altında hissettiklerinde güvenlik hissini sağlamak amacıyla yakınlık kurmaya çalıştıklarını öne sürmektedir. Bu dönemde kurulan bağa göre güven veya güvensizlik duygusu gelişme göstermektedir. Bağlanma figürünün yakınlığı ile bebek, bağlanma figürü haricindeki bireylerle iletişim kurabileceği ve çevresini keşfedebileceği bir güvenlik üssüne sahip olmaktadır. Bağlanma figürünün güvenli bir sığınak işlevi görmesi, kendisi uzaklaştığında bebeğin yaşadığı stresi, döndüğünde yatıştırması ile gerçekleşir.³⁶

³³John Bowlby, *A secure base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*, New York, NY, US: Basic Books. 1988, s.62.

³⁴Sheri Pickover, *Breaking the Cycle: A Clinical Example of Disrupting an Insecure Attachment System*, Journal of Mental Health Counselling, 2002, 24, s.358-366.

³⁵Gül Sultan Özeren ve Semiha Akın, *Anne-baba Bağlanma Biçimleri ve Kişilerarası İlişkilerin Değerlendirmesi*, FNG& Bilim Tıp Dergisi, 2(3), 2016, s.222-232.

³⁶Cindy Hazan ve Phillip R. Shaver, *Bağlanma: Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve*. (Çev: A. Dönmez). Türk Psikoloji Bülteni, 16(17), 2000, s.29-50.

Şekil 1: Bağlanma ilişkisinin Üç Temel İşlevi³⁷

Bağlanma kuramını laboratuvar ortamında geliştirmek için çalışma yapan ilk kişi olan Ainsworth ve arkadaşları, anneleri tarafından yalnız bırakılan 1-2 yaş arası çocukların, yalnız bırakılma stresini nasıl yaşadıkları ve bu durumun nasıl üstesinden geldiklerini gözlemişlerdir. “Yabancı Ortam Deneyleri” olarak adlandırılan bu çalışma çocukların sevebileceği oyuncakların olduğu bir odada gerçekleşmektedir ve sırasıyla şu aşamalardan oluşur:

1. Anne ve çocuk deney odasına girer. Anne bebeği oyuncaklarla kaplı zemine oturtur ve gidip odanın öteki ucundaki bir sandalyeye oturur.
2. Yabancı bir kadın odaya girer. 1 dakika kadar sessizce oturur. 1 dakika kadar anneye konuşur ve sonra çocukla birlikte bir oyuncakla oynamaya çalışır.
3. Anne sessizce odayı terk eder. Eğer bebek rahatsızlık duymazsa yabancı sessizce sandalyesinde oturur. Eğer bebek rahatsızlık duyarsa onu yatıştırmaya çalışır.
4. Anne döner ve yabancı sessizce oradan ayrılırken bebekle oynamaya çalışır.
5. Anne bu kez bebeği yalnız bırakarak odadan çıkar.
6. Yabancı odaya girer, bebek rahatsızlık duyarsa onu rahatlatmaya çalışır.
7. Anne odaya girer, yabancı odadan çıkar.

³⁷ Cindy Hazan ve Phillip R. Shaver, *Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships*, Psychological Inquiry, 5(1), 1994, s.1-22.

Her aşama 3 dakika sürecek şekilde ayarlanmıştır. Ancak bebek çok rahatsız olursa bu süre kısaltılabilir ya da bebek oynamak için ek süreye gerek duyarsa uzatılabilir. Bütün deney boyunca bebek tek yönlü bir aynadan izlenir ve yapılan gözlemler kayda alınır. Bebeğin reaksiyon seviyesi ve oyuna duyduğu ilgi, ağlaması ya da birtakım memnuniyetsizlik belirtileri, annenin ilgisini çekmek için ona yaklaşması ya da başka teşebbüslerde bulunması, yabancıyla etkileşime girmek için ona yaklaşması ve bunun için istek göstermesi vb.³⁸

Ainsworth ve arkadaşları çocukların bağlanma figüründen ayrılma, figürle tekrar birleşme ve yabancıyla bağlanma figürü olmadan yalnız kalma durumlarında verdikleri tepkileri göz önünde bulundurarak; çocukları güvenli bağlanma, kaygılı – kararsız veya kaygılı - dirençli bağlanma ve kaçınan bağlanma olmak üzere üç tip bağlanma stili içinde gruplandırmışlardır.

Güvenli bağlanma stilinde gruplandırılan çocuklar, anneleri tarafından tek başlarına bırakıldıklarında kısmen huzursuzluk duyabilirler fakat tekrardan bir araya gelindiğinde sakinleşmeleri kolay olur. Asgari düzeyde panik yaşar, çevrelerini araştırmaya devam eder, yakınlık ve temas arayışına girerler. Kaygılı - kararsız bağlanma stili içinde gruplandırılan çocukların bakım verenlerinden ayrıldıklarında şiddetli kaygı ve gerginlik yaşadıkları, yabancıyla hiçbir şekilde iletişim istemeyip anne ile tekrardan birleşme sonrasında da kolaylıkla sakinleşmedikleri ve çevreyi araştırmak yerine annelerinden kopmaya karşı direnç gösterdikleri görülmüştür. Kaçınan bağlanma stiline sahip çocukların ise ayrılıktan pek etkilenmediği, tekrar birleşmeden sonra ise anneleriyle yakın temastan kaçınıp dikkatlerini oyuncaklara odakladığı görülmüştür. Batı ülkelerine baktığımızda bu yöntem kullanılarak geliştirilen çalışmalarda güvenli bağlanma oranı çocukların yaklaşık olarak %55-60'ında, kaygılı/kararsız bağlanma oranı çocukların %15'inde ve kaçınan bağlanma stili çocukların %25'inde görülmüştür.³⁹

Yönlendirilmemiş bağlanma (disorganized\disoriented attachment) olarak adlandırılan yeni bir stil de adından söz ettirmektedir. Bu dördüncü stil kaygı ile baş etmek için anlamlı bir stratejinin olmayışı ve kaygılı/kaçınan davranışların birlikte görülmesi ile karakterizedir. Bu stile sahip çocukların bakım verenlerinin ise depresif, psikopatolojik ya da zarar verici eğilimlere sahip olduğu görülmüştür.⁴⁰ Ek olarak, Rees, dezorganize bağlanma stiline sahip çocukların güvenli bir bağımsızlık

³⁸ Ainsworth vd., a.g.e.,1978.

³⁹ Joseph J. Campos, vd., **Socioemotional development**. In P. H. Mussen (Ed.), Handbook of child psychology: Vol.2. Infancy and developmental psychobiology, New York: Wiley. 1983, s.783-915.

⁴⁰ Mary Main vd., **Security in Infancy, Childhood, and Adulthood: A Move to Level of Representation**, Monographs of the Society for Research in Child Development, , 50, 1985, s.66-104.

geliştirmeleri olasılığının bulunmadığını ve yetişkinlikte iyileşme olmaksızın suçun yaygın olabileceğini belirtmiştir.⁴¹

Güvenli bağlanma, çocuğun duygu ve ihtiyaçlarına duyarlı olan ve bu ihtiyaçlara yerinde ve zamanında cevap veren ebeveynlere karşı geliştirilen bağlanma türü iken; güvensiz bağlanma bunun tam tersi özellikler taşıyan ebeveynlere karşı geliştirilen bağlanma türü olarak adlandırılmaktadır. Ergenler ve yetişkinlerle yapılan çalışmalar, güvenli bağlanan kişilerin olumsuz duygu ve davranışları daha az gösterdiklerini, diğer kişilerle daha güçlü ilişkiler kurduklarını ve diğer bireylerin duygusal sıkıntılarında daha duyarlı olduklarını göstermektedir.⁴² Güvensiz bağlanma stiline sahip bireylerin ise daha az pozitif duygular deneyimledikleri; anksiyete ve depresyon gibi negatif duygulanımlarını dengelemekte yeteri kadar başarılı olamadıkları bildirilmektedir.⁴³

Yetişkin bağlanma stilleri üzerine önemli çalışmalar yapan Hazan ve Shaver, Bowlby'nin bağlanma teorisi üzerine yazılarını ve Ainsworth'un deneysel çalışmalarını harmanlamış, bebeklikte olduğu gibi yetişkinlikte de üç bağlanma stilinin devam ettiğini belirtmişlerdir (güvenli, kararsız ya da kaçınan bağlanma stili).⁴⁴

2.2.1. Bartholomew ve Horowitz'in Dörtlü Bağlanma Modeli (DBM)

Bartholomew ve Horowitz, bağlanma stilleri üzerine yapılan bu üçlü sınıflandırmalara, benlik ve diğerleri modellerini ekleyerek geliştirmişlerdir. Bireyin kendisi ve diğerleriyle ilgili erken dönem yaşantıları sonucu oluşturduğu zihinsel temsilleri birbirinden bağımsız gibi görünse de aslında iç içe geçmiş durumdadır. Bu çalışmaya göre benlik modeli ve bağlanma figürü modeli birbirlerini tamamlayacak şekilde ve karşılıklıdır. Bu tanımlamaya göre Bartholomew ve Horowitz, benlik ve diğerleri modellerinin, bağlanma stillerini belirleyen temel bileşenler olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bağlanma stillerini, olumlu ve olumsuz kutuplarda belirtilen zihinsel modellerin birleşme noktasında tanımlamışlardır.⁴⁵ Sonuç olarak bu iki boyut

⁴¹ Corinne Rees, *Children's Attachment. Paediatrics and Child Health*, 22 (5), 2011, s.186-192.

⁴² Julie C. Rothbard ve Phillip R. Shaver, *Continuity of Attachment Across the Life Span. Attachment in Adults, Clinical and developmental perspectives*, MB Sperling, WH Berman (Ed), New York, London, The Guilford Press, 1994.

⁴³ Gordon Parker, *Parental Representations and Affective Disorder: Examination for an Hereditary link*, British Journal of Medical Psychology, 55, 1982, s.57-61.

⁴⁴ Cindy Hazan ve Phillip R. Shaver, *Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process*, Journal of Personality and Social Psychology, 52, 1987, s.511-524.

⁴⁵ Kim Bartholomew, ve Leonard. M. Horowitz, *Attachment Styles Among Young Adults: A Test of a four-Category Model*, Journal of Personality and Social Psychology, 61, 1991, s.226-244.

topolojik düzeyde çaprazlanmış ve böylece dört temel bağlanma stili meydana gelmiştir.⁴⁶ Bunlar, güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilleridir.

Bartholomew ve Horowitz'in dörtlü bağlanma modeli
(Klohn ve Oliver, 1998).

Şekil.2: Dörtlü Bağlanma Modeli⁴⁷

Güvenli (Secure) Bağlanma:

Bu bağlanma stili, olumlu benlik modeli ve olumlu başkaları modelinin birleşiminden oluşur. Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin bağlanma sürecine ilişkin olarak hem kaygı düzeyleri düşüktür hem de kaçınma davranışları daha az orandadır. Yakın ilişkiler kurabilirler, gereksinim duyduklarında destek ararlar ve başkaları tarafından değer verildikleri konusunda bir şüpheleri yoktur.⁴⁸ Güvenli bağlanma geliştirmiş bireylerin duygusal farkındalığının seviyesini arttırdığını, empati kurabilme

⁴⁶ Nebi Sümer ve Derya Güngör, *Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi*, Türk Psikoloji Dergisi, 14(44), 1999, s.35-58.

⁴⁷ Eva C. Klohn ve P. John Oliver, *Working Models of Attachment A TheoryBased Prototype Approach. Attachment Theory and Close Relationships*, J. A. Simpson ve W. S. Rholes (Editörler) New York: The Guilford Press, 1998.

⁴⁸ Senem. T. Akdağ, *Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile Ebeveynlerinin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki*, Akdeniz Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Antalya, 2011, s.25 (Tıpta Uzmanlık Tezi).

yetisinin geliştiğini ve kendisini duygusal anlamda olumlu bir şekilde ifade edebilme seviyesini arttırdığını ileri sürmüşlerdir. Sosyal iletişim becerileri daha fazladır.⁴⁹

Kayıtsız (Dismissing) Bağlanma:

Bu bağlanma stili, olumlu benlik modeli ve olumsuz başkaları modelinin birleşiminden oluşur. Bu bağlanma stilinde, bağlanma ihtiyacının reddiyle alakalı bir sistem kurulmuştur. Kayıtsız bağlanan kişiler, bağlanma figürlerinden gelebilecek olan reddedilme ve sonrasında yaşanacak hayal kırıklığının önüne geçerek olumlu benlik algılarını korumak istemektedirler. Bu sebeple bağlanma figürleri ile aralarına mesafe koyabilmektedirler.⁵⁰ Kayıtsız bağlanan bireyler, özgürlüklerine fazlasıyla önem verirler. Başka bireylere dair gereksinim ve yakın ilişkilerin gerekliliğini reddederler.⁵¹

Saplantılı (Preoccupied) Bağlanma:

Bu bağlanma stili olumsuz benlik modeli ve olumlu başkaları modelinin birleşiminden oluşur. Bu kişiler çevrelerinden bağımsızdır ve öz güvenleri düşüktür, başkalarının isteklerine hayır diyemezler. Sürekli başkaları ile ilişki içinde olmayı ister ancak terk edilmekten de çok korkarlar. Saplantılı bağlanma stiline sahip bireylerin olumsuz bir durumla karşılaştıklarında aşırı tepkiler gösterdiği ve zorluklar karşısında kaçınma davranışına başvurdukları araştırmalarla kanıtlanmıştır.⁵² Bu bağlanma stili özelliği gösteren kişiler yakın ilişkilerinde şahsi değerlilik ve şahsi yeterliliği bulmak amacıyla çabalarlar.⁵³ Yakın ilişkilerinde sürekli kendilerini kanıtlamaya, başkalarının onayını almaya yönelik olarak hareket ederler.⁵⁴ Bu kişilerin geçmişlerine baktığımızda, ebeveynleri tarafından kabul görmeyen

⁴⁹ Deborah Laible, Attachment With Parents And Peers In Late Adolescence: Links With Emotional Competence And Social Behavior, Personality And Individual Differences, 43, 2007, 1185-1197.

⁵⁰ Gonca Soygüt, **Bir Düzeltici Bağlanma İlişkisi Olarak Psikoterapi: Psikoterapi Süreçlerinde Bağlanma ve Terapötik İttifak**, Türk Psikoloji Yazıları, 7(13), 2004, s.63-77.

⁵¹ Kim Bartholomew, **Avoidance of intimacy: An attachment perspective**, Journal of Social and Personal Relationships, 7, 1990, s.147- 178.

⁵² Yih-Lan Liu and Fang-Ming Huang, **Mother-Adolescent Conflict In Taiwan: Links Between Attachment Style And Psychological Distress**, Social Behavior And Personality, 40(6), 2012, s.919-932.

⁵³ Sait Kahraman, **Ergenlerde Bağlanma Stillерinin Saldırganlık Davranışları ve Depresyon Düzeyi İle İlişkisi**, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, s.21 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁵⁴ Gülhan Başer Şeker, **Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri Ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2009, s. 26 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

tavırlarla, sevgi dolu tavırlar arasında gidip gelen dengesiz bir ilişkiler kurdukları, ebeveynlerinden yeterli sevgiyi görmedikleri ve onaylanmadıkları görülmüştür.⁵⁵

Korkulu (Fearful) Bağlanma

Bu bağlanma stili, olumsuz benlik modeli ve olumsuz başkaları modelinin birleşiminden oluşur. Korkulu bağlanmış bireyler diğerlerinin kabul ve onayına ihtiyaç duyması sebebi ile saplantılı bağlanmış bireylere benzerlik göstermektedirler. Ancak kaybetme ve reddedilme acısına engel olmak için yakınlıktan kaçarlar.⁵⁶ Ayrıca öz güvenleri düşük ve oldukça çekingendirler. Korkulu bağlanma biçimine sahip kişilerin ebeveynlerinin reddedici ve aşırı eleştirici oldukları vurgulanmaktadır.⁵⁷

Bağlanma teorisi ile ilgili alan yazına bakıldığında genel kabul gören görüş, güvenli olmayan bağlanma stillerinin patolojik belirtiler için risk etmenlerini taşımasıdır.⁵⁸

2.3.Gelişim Dönemlerine Göre Bağlanma Davranışının ve Bağlanma Stillерinin Karşılaştırılması

Bireyin yaşamında kendisi için kıymetli olan insanlarla kurduğu yakın ilişkileri, kişiliğinin oluşmasında önemli rol oynar. İnsan, yaşamındaki ilk yakın ilişkisini kendisini dünyaya getiren annesiyle kurar. Bowlby, anne ve çocuk arasında oluşan bağı ve bu bağı oluşturduğu işlevleri bir model olarak ortaya koyan ilk kişidir.⁵⁹

Gelişim dönemlerine göre bağlanma davranışını ve bağlanma stillerini karşılaştırdığımızda birtakım farklılıklar olduğunu görürüz. Aşağıda belli başlıklar halinde verilmiştir.⁶⁰

⁵⁵ Didem, **Yetişkinlerde Bağlanma Stilleri ile Benlik Saygısı ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017, s.15 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁵⁶ Kim Bartholomew ve Phillip R. Shaver, **Methods of Assessing Adult Attachment Do They Converge? Attachment Theory and Close Relationships**, J. A. Simpson ve W. S. Rholes (Editörler). New York: The Guilford Press, 1998.

⁵⁷ Soygüt, a.g.e., s.66.

⁵⁸ Laura E Brumariu ve Kathryn. A Kerns, **Mother-child Attachment and Social Anxiety Symptoms in Middle Childhood**, Journal of Applied Developmental Psychology, 29 (5), 2008, s.393- 402.

⁵⁹ Erdal Hamarta, Bağlanma Teorisi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1), 2004, 53-66.

⁶⁰ Nühket Onur, **Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki**, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, 2006, s.68-74 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

BAĞLANMA DAVRANIŞI	BEBEKLİKTE VE ÇOCUKLUKTA BAĞLANMA	ERGENLİKTE BAĞLANMA	YETİŞKİNLİKTE BAĞLANMA
BAĞLANMA FİGÜRÜ	Anne ya da birincil bakıcı	Akran, arkadaş	Eş, romantik partner
BAĞLANMA İLİŞKİSİNİN NİTELİĞİ	Tamamlayıcıdır.	Karşılıklıdır.	Tamamlayıcıdır.
BAĞLANMANIN TANIMLAYICI ÖGELERİ	Yakınlığı koruma, güvence üssü, güvenli sığınak	Özerkliğini kabul ettirme, duygusal bağ kurma	Bağlanma, bakım, cinsel birleşme
BAĞLANMA STİLLERİ	Güvenli bağlanma, kaygılı kararsız bağlanma, kaçınan bağlanma, dağınık (yönü belirsiz) bağlanma	Güvenli bağlanma, kaygılı kararsız bağlanma, kaçınan bağlanma, dağınık (yönü belirsiz) bağlanma	Güvenli bağlanma, kaygılı kararsız bağlanma, kaçınan bağlanma. Dörtlü bağlanma modeli (güvenli bağlanma, saplantılı bağlanma, korkulu kaçınan bağlanma, kayıtsız bağlanma).
BAĞLANMADA ETKİLEŞİMLER	Dışsal, gözlemlenebilir	İçsel, temsil edilebilir	İçsel, temsil edilebilir

Şekil 3:Gelişim Dönemlerine Göre Bağlanma Davranışı ve Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılması

2.3.1. Bebeklikte ve Çocuklukta Bağlanma

Lee ebeveyn-çocuk bağlarının ileride çocuğun kişiliğini oluşturmada oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır. Lee'ye göre bebekler doğmadan önce etraflarını çevreleyen sosyal dünyaya karşı bir merak duygusuyla programlanırlar. Bebekler dünyayı daha çok onlara bakım sağlayan kişiler aracılığıyla öğrenirler. Bu yüzden de şekillenecek kişilikleri ve diğer tüm algılamaları üzerinde, kendilerine bakım verenlerin etkisi çok büyüktür.⁶¹

Yaklaşık ikinci veya üçüncü aydan itibaren bir bebek, diğer insanlarla kıyaslandığı zaman annesiyle daha farklı davranacağı artık kesin olarak saptanmıştır. Görsel olarak diğer insanlardan daha fazla takip etmesi, ağladığında annesinin varlığıyla sakinleşmesi ve ona gülümseyebilmesi algısal olarak bağlanma figürü-diğerleri ayrımını yapabildiğini gösterir. Ancak yapılan çalışmalar tanıma ve daha hızlı tepki vermeyi bağlanma davranışı içinde ifade etmenin yeterli olmadığı doğrultusunda sonuçlar vermiştir.⁶²

Bowlby'ye göre bağlanma davranışının ana özellikleri şunlardır:

- a) Özellik: Bağlanma davranışı bir ya da birden fazla kişiye yönelen bir davranıştır. Neden o kişilerin seçildiği bellidir.
- b) Süre: Bağlanma, yaşam boyu devam eder. Ergenlik döneminde bağlanma davranışı zayıflıyor gibi görünse ve yeni bir ilişkiye kaysa da, zamanla davranış format değiştirerek yaşamda yer almaktadır. Erken yaşlarda geliştirilen bağlanma, kolaylıkla şekil değiştirmekte ve genel olarak yaşamın her aşamasında etkisini göstermektedir.
- c) Duyguların İlişkisi: Bağlanma davranışının geliştiği süre boyunca, davranış ile birlikte birçok duygu baş göstermekte ve bu duygular yeni ilişkilerde tekrar yaşanmaktadır. Örneğin, anne ile çocuk arasında oluşan bağlanma davranışlarında yaşanan duygunun benzerini yetişkinlikte aşık olunca yaşamak, kaybetme tehlikesinin her zaman acı ve elem vermesi, kaygı ve anksiyete yaratması, kurulan bağın güvenlik kaynağı olarak görülmesi, bu duygularla baş etmede kullanılmasının zevk kaynağı olarak yaşanması gibi.

⁶¹ Erin J. Lee, *The Attachment System Throughout the Life Course: Review and Criticisms of Attachment Theory*, <http://www.personalityresearch.org/papers/lee.html> , (Erişim Tarihi: 05.02.2019), 2003.

⁶² H. Rudolph Schaffer ve Peggy E. Emerson, *The Development of Social Attachment in Infancy*, Monographs of the Society for Research in Child Development, Vol. 29, No. 3, Serial No:94, 1964, s.7.

d) Ontogenetik: Bağlanma davranışı, yaşamın ilk 9 ayı boyunca gelişir. Bebek tercih ettiği bağlanma modeli ile sosyal etkileşime girerse, o kadar çok o kişiye bağlanır. Bu nedenle, bebeğe her kim gerekli bakım veriyor ve kim bu yaşantıyı yaşatıyorsa, o kişi "bağlanma modeli" (attachment figure) olur. Bağlanma davranışı, üçüncü yılın sonuna kadar aktifliğini korumaktadır. Sağlıklı gelişimde bu davranış zamanla daha az aktif olmaya başlamaktadır.

e) Öğrenme: Bağlanma gelişiminde çocuk, tanıdığını yabancından ayırmayı geliştirdiği bağlar sayesinde öğrenmektedir. Geleneksel ödül ve cezalar, bağlanma davranışında sadece küçük bir rol oynar, öyle ki bağlanma modelinden sürekli ceza gelse bile bağlanma gelişmektedir.

f) Organizasyon: Yaşamın ilk yıllarından itibaren bağlanma davranışı karışık davranış sistemi olarak ve karşılıklı şekilde gelişmektedir. Bağlanma davranışları, çocuğun kendisini ve 14 dünyayı/diğerlerini temsil ettiği modelleri oluşturur ve bu zihinsel temsiller sürekli organize haldedir. Bu sistem, bazı koşullarda (annenin olmadığı durumlar, yabancı ile kalma, açlık, korku, yorgunluk, vb.) aktifleşir ve bazı özel kişilerle etkileşime girme (anneyi görme ya da sesini duyma, fiziksel temas, konuşma vb.) durumunda da bu aktiflik sonlandırılır.

g) Biyolojik Fonksiyon: Bağlanma davranışı, bütün memeli türlerde oluşmaktadır. Formları ve detayları farklı olmakla birlikte, hepsinin yaşamsal fonksiyonu aynıdır; bağlanma modeline fiziksel yakınlık kurarak, korunmak duygusunu sağlamak ve yaşamda kalmak.⁶³

Bebeğin duygusal deneyimlerini nasıl kodladığı ve dikkatini nelere yönlendirdiği konusunda bebekten algılanan duygusal belirtkenlere karşı bağlanılan kişinin gösterdiği hassasiyet önemli bir zemin hazırlamaktadır. Eğer bebek bağlanma kişinin, korku, kaygı gibi olumsuz duygulara karşı hassas olduğunu ve sakinleştirici yönde yanıt verdiğini tecrübe ederse, çocuk rahatlamayı ve desteği içeren stratejilerle bu sıkıntısını nasıl örgütleyeceğini daha iyi öğrenecektir. Bu da güvenli bağlanmanın gelişimini sağlamaştıracaktır. Eğer bebek sıkıntı yaşadığında tutarsız ve duyarsız davranışlarla yüzleşirse, olumsuz duyguları, sıkıntıyı, olumsuz-caydırıcı sonuçlar ile ilişkilendirmeyi öğrenecek ve güvensiz bağlanmaya katkıda bulunan yanlış baş etme stratejileri geliştirecektir.⁶⁴

⁶³ John Bowlby, *The Making and Breaking of Affective Bonds: Aetiology and Psychopathology in The Light of Attachment Theory*, British Journal of Psychiatry, 130, 1977, s.201-210.

⁶⁴ Lucy Scott Brown ve John Wright, *Attachment Theory in Adolescence and Its Relevance to Developmental Psychopathology*, Clinical Psychology and Psychotherapy, 8(1), 2001, s.15-32.

Bağlanma figüründen ayrılan bebeğin yaşamının ilerleyen dönemlerinde hastalık ve yorgunluk hissinin oluşması beklenmektedir. Bebeğin doğum anında veya sonrasında oluşan herhangi bir problemden kaynaklı olarak, annesinden ayrılıp başka bir özel alanda (yoğun bakım, kuvöz) bakıma alınması, bebekte gelişmenin yavaşlamasına veya tamamen durmasına sebep olmaktadır. Bu durumdaki bebeklerde beslenmenin aksamasına veya sosyal çekilme yaşanmasına ve devamlı huzursuz olduklarına dikkat çekilmiştir.⁶⁵

Bağlanma sisteminin, temelde çocuğu her türlü tehdit ve tehlikeden korumak için sistematize edildiği ve sosyal çevresini keşfetmesi için gerekli emniyetli ortam koşullarını sağladığı sonucuna varılmıştır. Yaşamının ilk yıllarından itibaren kendisi ve diğerleri ile ilgili olumlu ve olumsuz inançlarını içeren neredeyse tamamen bilinçsiz sosyal bilişleri, “içsel çalışan modeller” kavramını doğurmuştur.⁶⁶

Bebeklik ya da okul öncesi dönemindeki herhangi bir çocuk için tehdit ya da korku hissi uyandıran (yabancı insanlar, yabancı yerler, orta seviyedeki açlık ve acı hissi gibi) durumlar orta çocukluk döneminde artık bir tehdit teşkil etmeyebilir. Bununla beraber bakım verenin erişimine tehdit oluşturan durumlarda da farklılık gözlenir. Çocuğun orta çocukluk döneminde gelişen bilişsel ve davranışsal yeteneğiyle birlikte bağlanma kişisine ulaşma konusundaki uzun süreli ayrılıklar veya uzun mesafeler gibi durumlar artık tehdit unsuru olarak görülmemeyebilir. Diğer cephede daha büyük olan çocuklarda korku ya da strese neden olan yeni durumlar ortaya çıkar. Bu durumların çoğu, suçluluk beklentileri doğru tahmin edememe, utanma, gururunu incitme ve arkadaşları tarafından reddedilme gibi kişinin kendisi ile ilgili tehditleri barındırmaktadır.⁶⁷

Çocuklukta bağlanmanın sürekliliği ile ilişkili ilk önemli bilgileri sunan araştırmacılar Matas, Arend ve Sroufe, bağlanma stilinin problem çözme stratejisiyle ilişkisini saptamak amacıyla 48 bebek ile yürüttükleri bir çalışma yapmışlardır. Bebekler 18 aylık iken gözlenmişler ve güvenli bağlanma gösteren bebeklerin güvensiz bağlanan bebeklere göre daha ilgili, daha kararlı ve dengeli davrandıkları, problem çözmede bakım verenlerinin önerilerinden daha iyi bir şekilde yararlandıkları, daha olumlu ve daha sakin oldukları gözlenmiştir. Bebekler 24 aylık olduklarında tekrar

⁶⁵ Sermin Kesebir vd., **Bağlanma ve Psikopatoloji**, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 3(2), 2011, s.321-342.

⁶⁶ David Shemmings, **Researching Relationships From an Attachment Perspective: The Use of Behavioural, Interview, Self-Report and Projective Measures**. Journal of Social Work Practice, 2004, 18(3), s.299-314

⁶⁷ Ofra Mayseless, **Ontogeny of Attachment in Middle Childhood: Conceptualization of Normative Changes**, In K. A., Kerns, & R. A. Richardson (Eds.). Attachment in Middle Childhood. (1-23) New York, London: The Guilford Press, 2005, s.12.

gözlendiklerinde durum değişmemiştir ve güvenli bağlanan bebeklerin her iki güvensiz gruba göre daha çok yaratıcı oyunla uğraştığı saptanmıştır.⁶⁸

2.3.2. Ergenlikte Bağlanma

Ergenlik dönemine girişle bireylerin ilgilerinin ebeveynden ziyade akranlarına yönelmesiyle birlikte çocuklukta edinilen bağlanma davranışlarında birtakım değişiklikler olmaktadır. Ergenlik döneminde başka bireylere ihtiyacın azalması bağlanma davranışının azalmasına sebep olur. Çocuklukta görülen fiziksel yakınlık ihtiyacı yerini, ihtiyaç duyulduğunda bağlanma figürü ile hissedilen duyguların veya korkuların paylaşılmasına bırakır.⁶⁹

Soyut dünyasına yoğunlaşan ergenin çocukken bakımını üstlenen bireylere karşı geliştirmiş olduğu bağlanma ilişkisi, ergendeki bu değişikliklerle güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Ergenlik döneminde yakınlık arama, güvenli bir sığınak ve keşif üssü olma fonksiyonları, anne veya babadan daha çok akranlara kaymaktadır. Ancak birey için anne-babanın güvenli bir temel olma işlevi yaşamının her döneminde (bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik) devam etmektedir.⁷⁰

Anneyle kurulan pozitif yönde ilişki, agresif davranış, çalma, yalan söyleme, madde kötüye kullanımı gibi olumsuz davranışlara karşı ergeni koruyucu bir rol oynamaktadır. Bununla beraber ailesiyle kuvvetli duygusal bağlar kuran ergenler zayıf bağ kuran akranlarıyla karşılaştırıldığında aile içi kuralları ve düzeni daha fazla kabul ettiği görülmüştür.⁷¹ Ayrıca güvenli bağlanan aileye sahip çocukların diğerlerine kıyasla sosyal olarak daha fazla yeterli olduğu bulunmuştur.⁷²

Bağlanma stilleri aynı zamanda ergenlikte psikopatolojiye yol açan unsurlardan biri olarak gösterilmektedir. Ergenlerle yapılan bir araştırmada; psikopatoloji gösteren ve göstermeyen gruplar incelenmiş; psikopatoloji göstermeyen grubun % 73,3'ünün güvenli bağlanma stili geliştirmiş olduğu, psikopatoloji gösteren grubun ise yalnızca % 13,3'ünün güvenli bağlanma stiline sahip olduğu görülmüştür. Kararsız bağlanma stiline sahip olan ergenlerin sorunlarını büyütürken dikkat çekmeye çalıştığı, kaçınan

⁶⁸ Leah Matas vd., *Continuity of Adaptation in The Second Year: The Relationship Between Quality of Attachment and Later Competence*, Child Development, 49(3), 1978, s.547-556.

⁶⁹ Fatma Ünlü, *Ebeveyni Boşanmış Bireylerde; Benlik saygısı, Yalnızlık ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s.23. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁷⁰ Melahat Işınsoy, *İkili İlişki Biçimi ve Süresi ile Bağlanma Stilleri Arasındaki Bağlantılar*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003, s.5 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁷¹ Consuelo Arbona ve Thomas G. Power, *Parental Attachment and Self-Esteem and Antisocial Behaviors Among African American, European American and Mexican American Adolescents*, Journal of Counseling Psychology, 50(1), 2003, s.40- 51.

⁷² Jane Akister, *Attachment Theory and Systemic Practice: Research update*, Journal of Family Therapy, 20(4) , 1998, s.353- 366.

ergenlerin ise, sorunlarını göz ardı etmeye yatkın olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kararsız bağlanma stiline sahip olan ergenlerde, anksiyete, depresyon, düşünce bozuklukları ve sosyal kabul görme ihtiyacının diğer gruplara göre daha çok görülmektedir. Kararsız bağlanma tarzı, aynı zamanda, sınır kişilik bozukluğuna sahip ergenlerde daha sık görülmektedir. Bununla birlikte, davranış bozukluğu, madde kötüye kullanımı ve antisosyal kişilik bozukluğu gibi problem türleri de kaçınan bağlanma stiline sahip ergenlerde oldukça sık görülmektedir.⁷³

Bağlanma konusu açısından ergenliğin bir diğer özelliği ise işleyen içsel modellerin gelişme aşamalarını tamamlayarak diğer kişiler ile kurulan ilişkileri tamamıyla etkileyen ve yönlendiren bir yol gösterici olmalarıdır.⁷⁴

2.3.3. Yetişkinlikte Bağlanma

Yetişkinlikteki sosyal ilişki özelliklerinin kaynağının erken çocukluk dönemindeki bağlanma olduğu fikri 1990'ların sonunda büyük yankı uyandırmıştır.⁷⁵ Temel benzerlikler ve paralellikler olmasına rağmen, Hazan ve Shaver ilk bebeklik sonrası bağlanmayı karşılaştırdıklarında çocuk ve ebeveyn arasındaki bağlanma biçimi ile partnerler arasındaki bağlanma biçimi arasında farklılık olduğunu belirtmişlerdir. Yetişkinlikteki bağlanma ile çocukluk bağlanmaları arasındaki en önemli farklardan biri yetişkin bağlanma ilişkilerinin, karşılıklı, çocukluk bağlanmalarının ise tamamlayıcı olmasıdır. Bunun sebebi ise; bebeklerin bağlandıkları kişiler, bakım verirler, bebekler bakım vermez; bir bebek/çocuk güvenlik arayışında bulunur, fakat kendisi güvenlik sağlayamaz.⁷⁶ Yetişkin bireyler hastalandıkları ya da bir sorun yaşadıkları zaman, etraflarındaki tanıdıkları ve güvendikleri insanlardan destek beklerler ve onlara yakın olma ihtiyacı hissederler. Bu durumlarda yetişkinlerde bağlanma davranışlarında artış gözlenmektedir.⁷⁷

Daha önce de bahsedildiği üzere Hazan ve Shaver, yetişkinlikteki bağlanma stillerini, Bowlby'nin bağlanma kuramını ve içsel çalışan modelleri zemine koyarak açıklama yoluna girmişlerdir. Erken dönem bağlanma stillerinin yaşamın ileriki dönemlerindeki romantik ilişkileri belirleyici özellik taşıdığı görülmüştür.⁷⁸

⁷³ Lucy Scott Brown and John Wright, *The Relationship Between Attachment Strategies and Psychopathology in Adolescence*, Psychology and Psychopathology 76(4) 2003, s.351-367.

⁷⁴ Gül Günaydın vd., *Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu'nun Psikometrik Açıdan Değerlendirilmesi*, Türk Psikoloji Yazıları Dergisi, 8(16), 2005, s.13-23.

⁷⁵ Charles S. Carver, *Adult Attachment and Personality: Converging Evidence and a New Measure*. Personality and Social Psychology Bulletin. 23(8), 1997, s.865-884.

⁷⁶ Hazan ve Shaver, a.g.e.,1994, s.1-22.

⁷⁷ John Bowlby, *Attachment and Loss*, New York: Basic Books, 1969.

⁷⁸ Hazan ve Shaver, a.g.e., 1987, s.511-524.

Hazan ve Shaver'in bulguları yakın ilişkileri araştıran çok sayıdaki çalışmada tekrarlanmıştır. Bu çalışmalarda özellikle yakın ilişkilerde yaşanan temel duygusal, bilişsel ve davranışsal süreç ve sonuçların bağlanma stilleri ile bağlanma kuramının öngördüğü doğrultuda ilişkili olduğu gösterilmiştir. Aynı zamanda yetişkinlerin bağlanma stilleri içindeki dağılımı (yaklaşık olarak; %55 güvenli, %20 kaygılı/kararsız ve %25 kaçınan), Ainsworth'un "Yabancı Durumu" temelinde yapılan araştırmalarda erken yaştaki çocukların dağılımı ile örtüşmektedir.⁷⁹

2.4. Ergenlik Dönemi Özellikleri

Birey, çocukluğundan yaşlılığına kadar birbiriyle aynı olmayan fizyolojik ve psikolojik bazı özellikler gösteren farklı gelişim dönemlerinden geçer. Bireyin yaşam çizgisini dikkate alarak çocukluk, ergenlik/gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi ana başlıklarla incelemek mümkündür. Ancak her ne kadar sınıflama yapılsa da 'insan' gibi bir organizma konusunu yaş bazında –başlangıç ve bitiş- kesin sınırlamalarını yapmak oldukça güçtür. Fakat bilimsel araştırmaların yapılabilmesi için her bir dönemi birbirinden ayıracak belli yaş sınırlamaları yapılmıştır.⁸⁰ Bu bağlamda ergenlik döneminin sınırlarının belirlenmesi de oldukça güçtür. Ancak genel olarak kabul gören sınıflama: Erinlik dönemi (12-15 yaş), ilk ergenlik dönemi (15-17 yaş), ve son ergenlik dönemi (17-24 yaş) şeklinde belirtilmiştir. Ergenlik dönemi her toplumsal yapı ve kültürün kendi yapısı ve kültürüne göre tanımladığı çok hızlı bir gelişme sürecidir. Ancak ergenliğin tanımını, süresini ve şiddetini belirleyen ortak noktalar da vardır. Bunlar ergenin sevgi arayışı ve kimlik arayışı, idealizmin yarattığı savaşlar, sevgi beklentisi, meslek seçimi, yetişkin değerlerini kabul etmede yaşanan sorunlar, otoriteye karşı yaşanan zorluklar vb. şeklinde belirtilebilir.⁸¹

Ergenlik kelimesi, etimolojik kökenini Latince'deki "adolescere" (büyümek) sözcüğünden almaktadır.⁸² G. Stanley Hall, bu dönemin "fırtınalı ve stresli" bir dönem olduğunu belirtmektedir.⁸³ Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 10-19 yaş arası adölesan, 15-24 yaş arası gençlik dönemi, 19-24 yaş arası ise genç insan olarak tanımlamıştır. UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural

⁷⁹Nebi Sümer, ve Derya Güngör, *Yetişkin bağlanma stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma*, Türk Psikoloji Dergisi, 14(43), 1999, s.71-106.

⁸⁰ Koç, a.g.e., s.232.

⁸¹ Meliha Demet Ulusoy vd., *Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimleri ve Ergen Problemleri: Ankara İli Örneği*, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, , 3(3), 2005, s.367-386.

⁸² Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı Çocuğun Kişilik Gelişimi Eğitimi ve Ruhsal Sorunları*, Özgür Yayınları, İstanbul, Ocak 2014, 34. Basım, s.375; Richard CLOUTIER, Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar, Çev.Bekir Onur, s.875-904..

⁸³ Adnan Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 18. Basım, Eylül-2016, s.19.

Organization) ise ergenliği, öğrenme aşamasında olan, yaşamını idame ettirecek gücü, herhangi bir maddi dayanağı ve evi olmayan, 15-24 yaş dilimleri arasındaki insanlar olarak tanımlamıştır.⁸⁴

Ergenlik, ruhsal gelişim süreci içerisinde; bedensel ve psikolojik değişikliklerin sebep olduğu psikososyal ve cinsel olgunlaşma dönemi olmasından dolayı önemli bir evredir.⁸⁵

Bu kısımda bağlanma ve bağlanma özelliklerinden bahsedilmiştir. Sonraki bölümde sosyal anksiyeteden bahsedilecektir.

⁸⁴ Şükriye Şahin ve Çağrı Çevener Özçelik, “**Ergenlik Dönemi ve Sosyalleşme**”, Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi, 5(1), 2016, s.42-49.

⁸⁵Devrim Akdemir ve Füsun Çuhadaroğlu Çetin, **Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Bölümüne Başvuran Ergenlerin Klinik Özellikleri**, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 15(1), 2008, s.5-13.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL ANKSİYETE

Bu bölümde anksiyete ve sosyal anksiyete kavramı, DSM-5 sosyal anksiyete bozukluğu tanı ölçütleri, sosyal anksiyete bozukluğunun etiyolojisine yönelik kuramsal yaklaşımlar ve ergenlerde sosyal anksiyetenin gelişimden bahsedilecektir.

3.1. Anksiyete (Kaygı)

Anksiyetenin isminin kökeni Hint-Germen lisanındaki “Angh” kelimesidir ve endişelenmek, boğulmak, bastırmak ve sıkıntı gibi anlamlara gelmektedir. Anksiyete hissiyatına ait ilk yazılı kaynak olarak Milattan üç bin yıl önceye uzanan Sümerler’in Gılgamış destanı baz alınır. Gılgamış, burada ölümlü olmasına dair endişelerini ifade etmiştir.⁸⁶ Anksiyete (kaygı) kelimesini ilk kullanan Çiçero’dur. Çiçero anksiyeteyi kalıcı, sürekli bir endişe eğilimi ve yatkınlığı anlamında kullanmıştır. Psikoloji alanında anksiyete kelimesini ilk kullanan, sebepleri üzerine çalışan kişi ise Freud’dur. Freud anksiyeteyi, olası bir tehdiye karşı benliği uyandıran ve savunma düzeneğini harekete geçiren fonksiyonel bir yapı olarak tanımlamıştır.⁸⁷ Freud’a göre anksiyete; açığa çıkarıldığı zaman toplum tarafından kabul görmeyeceği varsayılan çözümlenmemiş Oidipus karmaşasının yarattığı duygular ve cinsel dürtülerden ötürü oluşan korku sonucu oluşur. Çocuklukta gelişen bu anksiyetelerin tekrarı ve yeniden yaşanmasıyla yetişkin anksiyetesi meydana gelir.⁸⁸ Kaygının öğrenilen bir duygu olduğu düşünüldüğünde, annelerin kaygı düzeyinin çocukların kaygı düzeyini etkileyebileceği ortaya çıkmaktadır.⁸⁹

DSM-5’te anksiyete (kaygı) bozuklukları başlığı altında aşağıdakiler yer almaktadır:⁹⁰

- Ayrılma Kaygısı Bozukluğu
- Seçici Konuşmazlık (Mutizm)
- Özgül Fobi
- Toplumsal Kaygı Bozukluğu (Sosyal Fobi)

⁸⁶ Şeref Özer, *Anksiyete ve anksiyete bozukluklarının kısa tarihçesi; Anksiyete Bozuklukları*. Tükel R, Alkın T (ed). Ankara.TPD Yayınları, (Raşit Tükel, Tunç Alkın.), 2006, s.3-4.

⁸⁷ Nazif Kaan Hamurcu, *G.Ü., Diş Hekimliği Fakültesi Ağız, Diş ve Çene Cerrahisi Bölümüne Ağrı Yakınması ile Başvuran Erişkin Hastalarda Ağrı Düzeyi ile Dental Anksiyete ve Anksiyete ile Başa Çıkma Yöntemleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ağız, Diş ve Çene Cerrahisi Anabilim Dalı, Ankara, 2014, s.44-45 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

⁸⁸ Engin Geçtan, *Psikanaliz ve Sonrası*, Metis Yayınları, İstanbul, 2002, s. 236.

⁸⁹ Fatma Alisinanoğlu ve İlkay Ulutaş, *Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Eğitim ve Bilim, 28(128), 2003, s.65-71.

⁹⁰ Amerikan Psikiyatri Birliği, DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı, Çev.Ertuğrul Köroğlu, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013, s.113-127.

- Panik Bozukluğu
- Agorafobi
- Yaygın Anksiyete (Kaygı) Bozukluğu
- Maddenin/İlacın Yol Açtığı Kaygı Bozukluğu
- Başka Bir Sağlık Durumuna Bağlı Kaygı Bozukluğu
- Tanımlanmış Diğer Bir Kaygı Bozukluğu
- Tanımlanmamış Kaygı Bozukluğu

3.2. Sosyal Anksiyete Bozukluğu (Sosyal Fobi)

“Sosyal anksiyete” kavramı, ilk kez 1903 yılında Fransa’da Pierre Janet (phobies des situations sociales) tarafından, konuşurken, piyano çalarken veya yazı yazarken başkaları tarafından gözlenme korkusu duyan hastaları tanımlamak için kullanılmıştır.⁹¹ 1930’larda Schilder, aşırı derecede utangaç, insanlarla karşı karşıya gelmekten dolayı huzursuz olan kişileri tanımlamak için “sosyal nevroz” terimini kullanmıştır.⁹² SAB (sosyal fobi) 1960’da Marks tarafından diğer fobilerden ayrılmıştır. 1966 yılında da Marks ve Gelder fobileri agorafobi, sosyal fobi, hayvan fobisi ve özgül fobiler olarak dört başlığa ayırmıştır.⁹³ Sosyal fobinin ayrı bir başlığa alınmasına karşın klinik bir antite olarak 1980’de DSM-3’te yer almıştır.⁹⁴

Öncelikle anksiyete ve fobi kavramlarını ayrı ayrı tanımlamak gerekirse anksiyeteyi doğuranın, korkuyu doğuranda olduğu gibi net bir uyarı yoktur. Kişi içinde bulunduğu durumdan rahatsızdır, huzursuzluk ve endişe duyar fakat bunun sebebini nesnel bir kaynağa bağlayamaz. Fobide ise uyarın belirgindir hatta uyarınla karşı karşıya gelme durumuyla orantılı olarak tepki şiddetinde değişiklik görülür. Kişi fobisine karşı geliştirdiği tepkilerinin mantıklı olmadığını bildiği halde davranışlarını değiştiremez.⁹⁵

Sağlık Bakanlığı’nın yaptığı tanıma göre sosyal anksiyetesi olan birey topluluk içindeyken herhangi bir hata yapmaktan ve rezil olmaktan aşırı derecede korkar. Sosyal davranışta bulunmaktan kaçınır ve yaptığı her eylemi yoğun kaygıyla yapar. SAB bireyin sosyal uyumunu büyük ölçüde aksatan bir ruh hastalığıdır.⁹⁶

⁹¹ Nesrin Dilbaz, **Sosyal Fobi**, Psikiyatri Dünyası, (1), 1997, s.18-24.

⁹² Paul Schilder, **The Social Neurosis**, The Psychoanalytic Review, Vol.25, 1938, s.1-19.

⁹³ Isaac M. Marks and M.G. Gelder, **Different ages of onset in varieties of phobia**, Am J Psychiatry, 123(2), 1966, s.218-221.

⁹⁴ American Psychiatric Association, **Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 3. Baskı (DSM-III)**, Washington DC, American Psychiatric Association, 1980.

⁹⁵ Mehmet Z, **Fobik Bozukluklar**, Psikiyatri Dünyası, 1, 1997, 5-11.

⁹⁶ T.C. Sağlık Bakanlığı, **Eğitimciler İçin Eğitim Rehberi: Ruh Sağlığı Modülleri**, Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Eğitimi Genel Müdürlüğü: Ankara, 2008, s.33.

Yalom sosyal anksiyeteyi, başkaları tarafından denetleneyeceği hissi ve sosyal ortamda hissedilen korku olarak tanımlarken,⁹⁷ benzer şekilde Kashdan; “bir kimsenin başkaları tarafından olumsuz değerlendirmeye maruz kalabileceği sosyal durumlardan korkma ve kaçınması” olarak tanımlamaktadır.⁹⁸ Ayrıca Erdal Işık, korkulan sosyal durumlarla karşılaşmanın kişide belirgin bir anksiyete uyandıracak ve kişinin bu anksiyeteyi doğuran durumlar karşısında kaçınma davranışı sergileyebileceğini, kişinin yaşadığı sosyal anksiyete ya da kaçınma davranışının işlevsellik üzerinde olumsuz etki yaratacağını söylemiştir.⁹⁹

Sosyal anksiyete, insanların özellikle tanımadığı kişiler ya da diğer insanlar tarafından sosyal ya da performans bakımından değerlendirme korkusunun bulunduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır.¹⁰⁰ Sosyal anksiyetenin oluşmasında insanların başkaları tarafından algılanma ve değerlendirilme durumunun yanı sıra değerlendirilme ihtimalinin varlığı da etkili olmaktadır. Sosyal anksiyetenin diğer kaygılardan farklı olarak hayali veya gerçek ortamlarda, kişilerarası değerlendirmenin olması ya da bunun olma olasılığının bulunması özelliği “değerlendirilme anksiyetesi” olarak da isimlendirilmesini doğurmuştur.¹⁰¹ Literatüre bakıldığında SAB’nin sosyal fobi ile arasındaki anlam farkının çok az olması birçok çalışmada bu iki kavramın anlamdaş olarak ele alınmasına zemin hazırlamıştır.¹⁰²

Birçok insanın değişen nesnelere ve durumlara yönelik değişen derecelerde korkuları vardır ama epidemiyolojik bulgulara göre bunların %5-10’unu “fobi” tanısı alabilecek kadar şiddetlidir. Bazı sosyal durumlarda stres ve kaygı duyguları yaşamak birçoğumuz için bilindik bir durumdur. Fakat SAB, kişilerarası iletişim kurma konusunda korku duyma, diğer insanlar tarafından eleştirileceği, onların karşısında rezil olacağı ya da utanç duyacağı durumlara düşeceği endişesiyle sosyal ortamlardan kendini geri çekme ile ilgili bir bozukluktur ve SAB olan insanlar bir topluluk önünde konuşmaları gerektiğinde aşırı şiddetli bir anksiyete yaşarlar.¹⁰³ Kişi bu kaygıyı hissettiği andan itibaren kaygısını tetikleyen yabancı ortam, yabancı

⁹⁷ Irvin Yalom, *Ergen Terapisi*, İstanbul: Prestij, 2008.

⁹⁸ Todd B. Kashdan, *Social anxiety spectrum and diminished positive experiences: Theoretical synthesis and meta-analysis*, Clinical Psychological Review, 2007, 27, 348-365.

⁹⁹ Erdal Işık, *Nevrozlar*, Ankara: Kent matbaa, 1996, s.34-67.

¹⁰⁰ Gautreau M.Chantal-Sherry vd., *Is self critical perfectionism an antecedent of or a consequence of social anxiety, or both? A 12-month, three wave longitudinal study*, Personality and Individual Differences, Volume 82, August, 2015, 125–130.

¹⁰¹ Osman Zorbaz, *Lise Öğrencilerinin Problemleri İnternet Kullanımının Sosyal Kaygı ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2013. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁰² Sendi Ben, *İstanbul’da Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Anksiyete Düzeyleri ile Beden Algısı Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Sosyal Görünüş Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, İstanbul Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017, s.20 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁰³ Mert Uğurlu, *Sosyal Anksiyete Bozukluğu Olan Hastalarda Öfke Düzeyi ve Öfke Düzeyinin Komorbidite ve İşlevsellik Üzerine Etkisi*, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, 2009, s.4 (Tıpta Uzmanlık Tezi).

kişiler, karşı cins, üst konumdakiler gibi unsurlara karşı beyinde pekiştirdiği otomatik bir yanıt verir. Kişi korku ve endişesinin yersiz ve şiddetli olduğunu bilir ama önüne geçemez.¹⁰⁴

ABD’de yapılmış olan epidemiyolojik çalışmalara göre toplumun %13’ünün sosyal anksiyete bozukluğundan etkilendiği ve ayrıca bu tanının en sık rastlanan üçüncü psikiyatrik hastalık olduğu belirlenmiştir.¹⁰⁵

Sosyal fobi, kişinin başkalarıyla etkileşimini ve toplumsal ilişkilerini direkt etkilemesinden dolayı fobik anksiyete bozuklukları arasında kişinin potansiyelini en fazla düşürendir. Çünkü eğer sosyal anksiyete düzeyi ileriye gitmişse kişinin toplumdan alacağı destek ağlarını, kariyerini, terfisini negatif yönde etkiler ve sonucunda kişinin yalnızlaşmasına ve toplumdan izole olmasına neden olur.¹⁰⁶

3.3. DSM-5 Sosyal Anksiyete Bozukluğu Tanı Ölçütleri

DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabının çıkmasıyla sosyal anksiyete Toplumsal Kaygı Bozukluğu (Sosyal Fobi) olarak adlandırılmıştır. DSM-5’e göre tanı kriterleri şöyledir:

A. “Kişinin, başkalarınınca değerlendirilebilecek olduğu bir ya da birden çok toplumsal durumda belirgin bir korku ya da kaygı duyması. Örnekler arasında toplumsal etkileşimler (örn. Karşılıklı konuşma, tanımadık insanlarla karşılaşma), gözlenme (örn. Yemek yerken ya da içerken) ve başkalarının önünde bir eylemi gerçekleştirme (örn, bir konuşma yapma) vardır.

B. Kişi, olumsuz olarak değerlendirilebilecek bir şekilde davranmaktan ya da kaygı duyduğuna ilişkin belirtiler göstermekten korkar (küçük düşeceği ya da utanç duyacağı bir biçimde; başkalarınınca dışlanacağı ya da başkalarının kırılmasına yol açacak bir biçimde).

C. Söz konusu toplumsal durumlar, neredeyse her zaman, korku ya da kaygı doğurur.

D. Söz konusu toplumsal durumlardan kaçınılır ya da yoğun bir korku ya da kaygı ile bunlara katlanılır.

E. Duyulan korku ya da kaygı, söz konusu toplumsal ortamlarda çekinilen duruma göre ve toplumsal-kültürel bağlamda orantısızdır.

F. Korku, kaygı ya da kaçınma sürekli bir durumdur, 6 ay veya daha uzun sürer.

¹⁰⁴ Aygül Çağlayan Tunç, *Sporun Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı ve Öznel İyi Oluş Düzeylerine Etkisi*, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2015, s.5 (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁰⁵ Bülent K. Gültekin, Ferhan İ. Dereboy, *Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Fobinin Yaygınlığı ve Sosyal Fobinin Yaşam Kalitesi, Akademik Başarı ve Kimlik Oluşumu Üzerine Etkileri*, Türk Psikiyatri Dergisi, 22(3), 2011, 150-158.

¹⁰⁶ Karin Gruber ve Richard Heimberg, *Sosyal Anksiyete İçin Bir Bilişsel-Davranışçı Tedavi Paketi*, W. T. Roth (Ed.), Anksiyete terapisi içinde İstanbul: Prestij Yayınları, 2007, s. 287-322.

G. Korku, kaygı ya da kaçınma klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ya da toplumsal, işle ilgili alanlarda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında işlevsellikte düşmeye neden olur.

H. Korku, kaygı ya da kaçınma bir maddenin (örn. Kötüye kullanılabilen bir madde, bir ilaç) ya da başka bir sağlık durumunun fizyoloji ile ilgili etkilerine bağlanamaz.

İ. Korku, kaygı ya da kaçınma, panik bozukluğu, beden algısı bozukluğu ya da otizm açılımı kapsamında bozukluk gibi başka bir ruhsal bozuklukla daha iyi açıklanamaz.

J. Sağlığı ilgilendiren başka bir durum varsa (örn. Parkinson hastalığı, şişmanlık, yanık ya da yaralanmadan kaynaklanan biçimsel bozukluk), korku, kaygı ya da kaçınma bu durumla açıkça ilişkisizdir ya da aşırı bir düzeydedir”

Varsa belirtiniz:

Yalnızca bir eylemi gerçekleştirme sırasında: Duyulan korku, toplum önünde konuşma ya da başka bir eylemi gerçekleştirme ile sınırlı ise.¹⁰⁷

“Beck ve Emery’ye göre en çok görülen sosyal anksiyete durumları şu şekildedir:¹⁰⁸

1. Birileriyle tanıştırılma
2. Otorite sahibi kişilerle tanıştırılma
3. Başkalarının yanında telefon kullanma
4. Misafir kabul etme
5. Bir işi yaparken izlenme
6. Şakalaşmaya maruz kalma
7. Tanıdıklarla yemek yeme
8. Restoranda yemek yeme
9. Başkalarının önünde yazı yazma
10. Umumi tuvaletleri kullanma
11. Topluluk karşısında konuşma
12. Alışveriş yapma.”

3.4.Sosyal Anksiyete Bozukluğunun Etiyolojisine Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar

3.4.1. Psikodinamik Model

Psikodinamik açıdan bakıldığında, sosyal anksiyete bozukluğuna sahip bireylerin, temelde yatan teşhircilik ve libidinal dürtülerin olmasından kaynaklı sosyal ortamda bulunmaktan utanç duyma ve korku yaşama, buna bağlı olarak da kişinin kaçınma davranışı gösterdiği öne sürülmektedir. Ayrıca utanç duymaya çoğunlukla, içdiş

¹⁰⁷ APA, *DSM V Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*, Çev. Ertuğrul Köroğlu, HYB Yayıncılık, Ankara, 2013, s.116.

¹⁰⁸ Beck and Emery, a.g.e., s.260.

edilme korkuları, yetersizlik duyguları ve cezalandırılma korkuları eşlik etmekte olduğu belirtilmektedir.¹⁰⁹

SAB'ı olan bireylerde bakım verenle olan ilişkiyle gelişen iç nesne temsilcileri, utandıran, alay eden, terk eden nesnelere. Kişinin erken yaşamında bu içe atımlar kendini sabitler, daha sonra başkalarına yansıtır ve bu insanlardan kaçınma gösterilir. Her ne kadar yabancılardan ürkme içgüdüsel bir davranış olsa da erken yaşantılarda olumlu ve sıcak ilişkiler kurularak bu davranış törpülenebilir. Fakat anne, baba, temel bakıcı doğuştan gelen bu eğilimi pekiştirici davranışlar gösterirse bireyde sosyal anksiyete bozukluğu gerçekleşir. Öte yandan bakım verenler çocuğun tehlike olarak algıladığı uyaranlara karşı daha hassas davranır ve bunu telafi ederse içe atılanlar daha az risk taşır ve tam bir SAB gerçekleşmez.¹¹⁰

3.4.2. Psikobiyolojik Model

Bu yaklaşıma göre kişinin doğuştan savunma mekanizması çok kuvvetli, güvenlik mekanizması çok zayıf, ebeveyn rolünde ortaklık zayıf, ebeveyn otoritesi kuvvetli ise kişide sosyal anksiyete ve SAB oluşması ihtimal dâhilindedir.¹¹¹

3.4.3. Davranışçı Kuram

Davranışçı kurama göre sosyal kaygı doğrudan koşullanma, gözlem yoluyla öğrenme ve bilgi aktarımı yoluyla gelişir.

Doğrudan koşullanma yoluna göre bazı travmatik yaşantılar kişide ciddi düzeyde sosyal anksiyete oluşturur. Yapılan çalışmalarda hastaların yarısının öyküsünde travmatik deneyim olduğu bulunmuştur. İkinci yola göre sosyal anksiyete gözlem yoluyla öğrenilir. Toplum içinde olumsuz deneyim yaşayan kişiler, korkuyu gözlem yoluyla hissetmeye başlarlar. Diğer bir yol olan bilgi aktarımında da kişiler sosyal korkuları tutumlar aracılığıyla tehlike durumunun bilgisini alarak öğrenirler.¹¹²

3.4.4. Bilişsel Model

Bilişsel yaklaşıma göre sosyal anksiyetesi olan insanlarda kendilerine yönelik koşulsuz inançlar bulunmaktadır. Sosyal ortamlarda başkalarının beğenisinin kazanılmayacağı düşüncesinden kaynaklı koşullu inançları da bireyin kendisine yönelik olumsuz değerlendirmeler oluşturmasına sebep olmaktadır. Bu durumda sosyal anksiyete harekete geçmektedir. Sosyal anksiyete yaşayanlar toplum içerisinde kendisine karşı en ufak olumsuz bir eleştiri yapılmasını istememekte ve

¹⁰⁹ John C. Nemiah, *A Psychoanalytic View of Phobias*, American Journal of Psychoanalysis, 41(2), 1981, s.115-120.

¹¹⁰ M. Hakan Türkçapar, *Sosyal Fobinin Psikolojik Kuramı*, Klinik Psikiyatri Dergisi, (2), 1999, s.247-253.

¹¹¹ Nesrin Dilbaz, *Sosyal Anksiyete Bozukluğu Tanı, Epidemiyoloji, Etiyoloji, Klinik Ve Ayırıcı Tanı*, Klinik Psikiyatri, 2000, s.10-12.

¹¹² Türkçapar, a.g.e., s.251-252.

kendisinde en ufak bir eksikliğin açığa çıkmaması için, abartılmış bir beklenti içerisinde girmektedirler.¹¹³

3.4.5. Kendilik Sunumu (Self Presentation) Modeli

Kendilik sunumu hayatın olağan akışı içerisinde bireyin sahip olduğu özelliklerin veya başarıların kendisini izleyen kişilerin dikkatine sunulmasını ve hatta bu kişilerce övülerek onlarda en uygun etkiyi oluşturacak şekilde doğru bilgilerin sunumunu içerir. Bu model Leary ve Kawolski (1995) tarafından geliştirilmiş olup, kişinin kendi öz sunumunu, hayali ya da hakiki izleyicilerden önce kendini kontrol etme gayretiyle ilgilidir. Kişinin burada kendini izleyen kişilerin algılarını kontrol etmeye hakim olmayı amaçladığı bu sistemde amaç, diğer insanlar üzerinde olumlu anlamda bir izlenim bırakmaktır. Kişiler iyi bir izlenim bırakmadığına dair şema geliştirdiğinde sosyal anksiyete seviyelerinde artış gözlemlenebilir.¹¹⁴

3.4.6. Sosyal Beceri Modeli

Geçmişte baktığımızda sosyal anksiyetenin tedavisi için yapılan çalışmalarda sosyal anksiyetesi olan bireyin sahip olduğu kaygıların sözel ve sözel olmayan sosyal beceri eksikliklerinden kaynaklandığına ve sosyal beceride psikoeğitim verilmesiyle birlikte kişiyi sosyal anksiyeteye iten davranışlarda olumlu gelişmeler olacağına inanılıyordu. Görüldüğü üzere bu model sosyal anksiyetenin sosyal beceri yoksunluğundan dolayı oluştuğunu varsaymaktadır. Olumsuz değerlendirilme korkusu ve şartlanma dönemleri modelin alt yapısını oluşturmaktadır. Bu kaygıların zeminde yatan nedenini yok eden bu tedavi yöntemi; sosyal beceri eğitimi, davranışın prova edilmesi, onarıcı geri bildirim, sosyal güçlenme ve modelleme gibi unsurları içermektedir.¹¹⁵

3.4.7. Bağlanma Kuramı

Bağlanma kuramına göre bebek hayatta kalabilmek için gayret gösterir, biyolojik ve sosyal ihtiyaçlarını gidermesi için kendisine bakım verecek bir kişi gerekmektedir. Bebek için son derece önemli olan bu ilişkiye verilen anlam hayata verdiği anlamı da etkilemektedir. Bebeğin yaşamının ilk aylarında kendisiyle ve çevresiyle ilgili meydana getirdiği içsel çalışan modelleri olumsuzsa kendi benliğine ve çevreye güvensiz duygular besler. Vertue'nün savunduğu bu yaklaşıma göre bakım verenle

¹¹³ David M. Clark and Adrian Wells, *A Cognitive Model Of Social Phobia*, Guilford Press. New York, 1995, s.69-80.

¹¹⁴ Mark R. Leary and Robin M. Kowalski, *The Self-Presentation Model of Social Phobia*. Social Phobia: Diagnosis, Assessment, and Treatment, 1995, 94-112.

¹¹⁵ Elisa J. Brown vd., *Social Phobia Subtype and Avoidant Personality Disorder: Effect on Severity of Social Phobia, Impairment, and Outcome of Cognitive Behavioral Treatment*, Behavior Therapy, 26(3) 1995, s.467-486.

bebek arasında kurulan bu ilk ilişkiler olumsuz yönde geliştirse kişi ileride olumsuz bilişsel süreçlere sürüklenebilmektedir.¹¹⁶

3.5. Ergenlerde Sosyal Anksiyete

SAB'nin genel olarak 20 yaşından önce başlayıp kronik gidiş gösteren bir bozukluk olduğu,¹¹⁷ ergenlerin fiziksel değişimlerine ve kusurlarına alışmaya çalıştığı ergenlik döneminde ortaya çıktığı bilinmektedir. Bilişsel becerilerinin de arttığı bu dönemde ergen, hayali izleyiciler tarafından izlendiğine ve olumsuz değerlendirildiğine dair algılar geliştirmektedir. Bu durumun sosyal ortamlarda ergenin sosyal anksiyete düzeyini artırdığı düşünülmektedir.¹¹⁸

Toplumda görülme sıklığının fazla olmasına rağmen, hastaların sosyal anksiyete bozukluğunun psikiyatrik bir rahatsızlık olduğunu kabullenmemekle birlikte utangaçlığın olağan bir tarafı olduğunu düşünmelerinden dolayı tedavi arayışına girmezler. Bu durum da tanı ve tedaviyi geciktirmektedir.¹¹⁹ Özellikle de ergenin dışa yönelik yıkıcı davranış göstermemeleri, akranlarına göre daha sessiz kalmaları toplumda onay görülüp "ağır başlılık" olarak nitelendirilmektedir. Sosyal anksiyetesi olan çocukların utanma ve eleştirilmekten korkma düşüncelerinden dolayı yardım istemekten kaçınmaları da sosyal anksiyetenin gözden kaçmasına sebep olmaktadır.¹²⁰

Sosyal anksiyete ile ilgili yapılan çalışmalarda, kadınların erkeklerden daha fazla sosyal kaygı yaşadıkları bildirilmektedir.¹²¹ Ülkemizde sosyal anksiyetenin yaygınlığı ile ilgili olarak İzgiç, Akyüz, Doğan ve Kuğu tarafından yapılan araştırma sonucunda, kadınlarda yaşam boyu yaygınlığı % 9,8 erkeklerde ise % 9,4 bulunmuştur. Yapılan araştırma sonuçları, sosyal anksiyetenin ergenlerde sık rastlanmasından dolayı üzerine çalışılması gereken bir konu olduğunun altını çizmiştir.¹²²

Alan çalışmalarına göre sosyal anksiyete kadınlarda daha sık görülürken (%62.7- %70) klinik çalışmalar ise görülme sıklığının erkeklerde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu durum kadınların daha fazla sosyal anksiyete bildirirken, yardım

¹¹⁶ Frances M. Vertue, *From adaptive emotion to dysfunction: An attachment perspective on social anxiety disorder*, Personality and Social Psychology Review, 7(2), 2003, s.170-191.

¹¹⁷ Özden Şükran Üneri, vd., *Sosyal Anksiyete Bozukluğu Olan Ergenlerde Psikodramanın Kullanımı*, Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi, 17(5), 2016, s.347-353.

¹¹⁸ Eriş ve İkiz, a.g.e., s.181.

¹¹⁹ Oğuz Karamustafaloğlu ve Hüseyin Yumrukçal, *Depresyon ve anksiyete bozuklukları*, Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni, 45(2), 2011, s.65-74.

¹²⁰ Aydın ve Serap Tekinsav Sütçü, *Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirliğinin İncelenmesi*, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 14(2), 2007, s.79-89.

¹²¹ James M. Kauffman ve Timothy J. Landrum, *Duygusal ve Davranışsal Bozukluğu Olan Çocukların ve Gençlerin Özellikleri* (Olgular İlaveli), Çev. Sema Kaner, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2015, s.274.

¹²² Ferda İzgiç vd., *Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Fobi Yaygınlığı / The Prevalence of Social Phobia in University Student Population*, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 1(4), 2000, s.207.

alma konusunda tedavi arayışının erkeklerde daha yüksek olması ile açıklanmaktadır.¹²³

Ergenlik döneminde ergenler pek çok sosyal ortama girmekte ve yeni roller almaya başlamaktadır. Bu sosyal ortamlarda özellikle yoğun anksiyete yaşadıkları bazı durumlar vardır. Bunlar: başkaları karşısında bir şeyler okurken, sınav olurken, bir sohbeti başlatırken ya da dâhil olurken, atletik ya da müzikle ilgili etkinlikler esnasında, yetişkinlerle ve yabancılarla konuşurken ve hoşça gitmeyen bir duruma maruz kalındığında çevreye bunu bildirmek zorunda kalmak.¹²⁴

¹²³ Dilbaz, a.g.e., s.19.

¹²⁴ Anthony C. Puliafico vd., ***Social phobia in youth: The diagnostic utility of feared social situations***, Psychological Assessment, 19(1), 2007, s.152-158.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BAĞLANMA STİLLERİ VE SOSYAL ANKSİYETE İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Greca ve Lopez'in 1998 yılında, sosyal anksiyete bozukluğunun arkadaşlık ilişkileriyle bağlantısını araştırdıkları çalışmada 15-18 yaş arasındaki ergenlere, olumsuz değerlendirilme korkusu, sosyal kaçınma ve yeni durumlarda hissedilen sosyal anksiyete olmak üzere üç boyuttan oluşan sosyal kaygı ölçeği çocuk formu uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok sosyal anksiyete yaşadıkları, kız öğrencilerin sosyal işlevsellikte daha ilişkili olduğu saptanmıştır. Yine araştırma sonucuna göre SAB düzeyi yüksek öğrencilerin, daha az yakın arkadaşlık ilişkisi kurduğu tespit edilmiştir.¹²⁵

Erkan'ın 2002 yılında yaptığı sosyal anksiyete düzeyi yüksek ve düşük ergenlerin ana baba tutumlarını araştırdığı çalışmasının sonucunda, yüksek SA düzeyine sahip ergenlerin ebeveynlerinde, düşük SA düzeyine sahip ergenlerin ebeveynlerine göre daha fazla koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumlarının olduğu, demokratik tutumların daha az olduğu tespit edilmiştir.¹²⁶

Van Buren ve Cooley'in, Bartholomew ve Horowitz'in bağlanma modelini kullanarak bağlanma stilleri ve negatif etkilenim arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada, 293 üniversite öğrencisi üzerinde bağlanma, depresyon, depresyon eğilimi ve sosyal kaygı ölçekleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda güvensiz bağlanan kişilerin daha fazla, depresyon eğilimi, depresyon ve sosyal kaygı belirtileri gösterdikleri bulunmuştur.¹²⁷

Doğrudan bağlanma kuramından bahsedilmemiş olsa bile Davilla ve Beck'in yaptığı bir araştırmada yüksek sosyal anksiyete puanlarının yakın ilişkilerde daha az girişkenlik, çatışmadan kaçınma, duygu ifadesinden kaçınma ve kişilerarası bağımlılık ile ilişkili olduğu bulunmuştur.¹²⁸

Öztürk ve Mutlu'nun, bağlanma stilleri, öznel iyi oluş, ilişkilerde mutluluk ve sosyal anksiyete arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında saplantılı, korkulu ve kayıtsız

¹²⁵ Annette M. La Greca, and Nadja Lopez, *Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships*, Journal of Abnormal Child Psychology, 26(2), 1998, 83-94.

¹²⁶ Zülal Erkan, *Sosyal Kaygı Düzeyi Yüksek ve Düşük Ergenlerin Ana Baba Tutumlarına İlişkin Nitel Bir Çalışma*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(10), 2002, s.120-133.

¹²⁷ Amy Van Buren and Eileen L. Cooley, *Attachment styles, view of self and negative affect*, North American Journal of Psychology, 4(3), 2002, s.417-430.

¹²⁸ Joanne Davilla, J. Gayle Beck, *Is Social Anxiety Associated with Impairment in Close Relationships? A Preliminary Investigation*, Behavior Therapy, (33), 2002, s.427-446.

bağlanma stillerine sahip üniversite öğrencilerinde sosyal kaygı düzeylerinin güvenli bağlanan öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir.¹²⁹

Brumariu ve Kerns'in 2010 yılında bağlanma stilleri ile anksiyete belirtileri arasındaki ilişkiye vurgu yaptığı bir araştırmada kaygılı bağlanma stiline sahip olanların ayrılma anksiyetesi; kaçınan bağlanma stiline sahip olanların daha fazla sosyal anksiyete ve somatik belirtiler gösterdiği gözlenmiştir. Güvenli bağlanma stiline sahip çocukların ise daha az anksiyete belirtileri gösterdiği de bulgular arasındadır.¹³⁰

Karaşar'ın 2014 yılında, öğretmen adaylarının bağlanma stilleri ve sosyal kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler bağlamında araştırıldığı bir çalışmada 120 kız 80 erkek olmak üzere toplamda 200 üniversite öğrencisi üzerinde sosyal kaygı ve ilişki ölçekleri anketi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda bağlanma ve sosyal kaygının birbirleriyle ilişkili faktörler olduğu saptanmıştır.¹³¹

Dirik ve arkadaşlarının 2015 yılında yaptığı bir başka araştırmada nörotisizm ile ebeveynin aşırı koruyucu ve reddedici tutumları arasında pozitif yönde ilişki bulunmuş olup, çocukluk çağında ebeveyni tarafından reddedildiğini ya da aşırı korunduğunu algılayan bireylerde nörotisizm düzeyi daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ebeveyninin kendine yaklaşımında duygusal sıcaklık algılayan bireylerin ise sosyal anlamda daha dışa dönük olduğu gözlenmiştir.¹³²

Zörer tarafından 2015'te, bağlanma kuramı perspektifinden sosyal anksiyete ve erken dönem uyumsuz şemalar ile reddedilme duyarlılığının rolünün incelendiği çalışma sonucunda, saplantılı, kayıtsız ve korkulu bağlanan bireylerin güvenli bağlanan kişilere kıyasla daha fazla sosyal anksiyete yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca sosyal anksiyete düzeyi yüksek olan bireylerin diğer bireylere kıyasla reddedilmeye daha duyarlı oldukları bulunmuştur.¹³³

Çelebi'nin 2017 yılında, bağlanma stilleri ile sosyal anksiyete arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 258 lise öğrencisine kişisel bilgi formu, ilişki ölçekleri anketi ve

¹²⁹ Abdülkadir Öztürk ve Tansu Mutlu, *The relationship Between Attachment Style, Subjective Well-being, Happiness and Social Anxiety Among University Students*, Procedia Social and Behavioral Sciences, 9, 2010, s.1772-1776.

¹³⁰ Laura E. Brumariu, and Kathryn A. Kerns, *Mother-Child Attachment Patterns and Different Types of Anxiety Symptoms: Is There Specificity of Relations?*, Child Psychiatry & Human Development, 41(6), 2010, s.663-674.

¹³¹ Burcu Karaşar, *Öğretmen Adaylarının Bağlanma Stilleri ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(1), 2014, 27-49.

¹³² Gülay Dirik vd., *Çocukluk Dönemi Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu*, Türk Psikiyatri Dergisi, 26(2), 2015, s.123-30.

¹³³ Pelin B. Zörer, *Bağlanma Kuramı Perspektifinden Sosyal Kaygı: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığının Rolü*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2015, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

sosyal kaygı ölçeğini uyguladığı bir çalışmada bağlanma stilleri ile sosyal anksiyete arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırma sonucunda ergenlerin sosyal anksiyete düzeylerinin cinsiyete bağlı olarak farklılaşmadığı, anne ve babanın eğitim düzeyine ve babadan görülen ilgi ve sevgiyi yeterli bulma derecesine göre farklılaştığı saptanmıştır.¹³⁴

Genel olarak baktığımızda bağlanma stillerinin bireylerin sosyal ilişkilerini etkileyen bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

¹³⁴ Gülin Y. Çelebi, *Ergenlerde Sosyal Kaygı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Kastamonu Eğitim Dergisi, 25(5), 2017, s.1729-1736.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

5.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, “ilişkisel tarama modeli”ne uygun olarak hazırlanmıştır. İki veya daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlar. Ayrıca araştırma desenlerinin tümü “ilişkisel tarama modelleri” olarak tanımlanır.

5.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Adana ili Çukurova ilçesindeki Toroslar Anadolu Lisesi’nde öğrenim görmekte olan 14-18 yaş arasındaki lise öğrencileri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Adana ili Çukurova ilçesindeki Toroslar Anadolu Lisesi’nde öğrenim görmekte olan 14-18 yaş arasındaki 306 öğrenci oluşturmaktadır.

5.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

5.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgilerin araştırıldığı formda bireyin yaşı, cinsiyeti, ailelerin geliri, anne ve babasının öğrenim durumu, çocukluğunda kim tarafından yetiştirildiği, kardeş sayısı ve kaçınıcı çocuk olduğuna ilişkin sorular vardır.

5.3.2. İlişki Ölçekleri Anketi-E

Griffin ve Bartholomew tarafından 1994 yılında geliştirilen, Sümer ve Güngör (1999) tarafından Türkçeye uyarlanan İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) 17 maddeden ve yakın ilişkilerdeki dörtlü bağlanma stili (güvenli, kayıtsız, korkulu ve saplantılı) ölçmeyi amaçlayan dört alt ölçekten oluşmaktadır. İÖA’nın alt ölçeklerine ait iç tutarlılık katsayıları .27 ile .61 arasında değişmektedir. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliğinde elde edilen bağlanma stilleri arasındaki korelasyonlar .54 ile .78 arasında değişmektedir. Ölçeğin faktör yapısı incelendiğinde, birinci faktörün varyansın % 43’ünü, ikinci faktörün ise % 33’ünü açıkladığı görülmektedir. Birinci faktörde güvenli ve korkulu bağlanma stili, ikinci faktörde ise kayıtsız ve saplantılı bağlanma stili yer almaktadır. Ölçeğin bu araştırmada yapılan güvenilirlik çalışmalarında ise İÖA’nın alt ölçeklerine ait Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları .27 ile .50 arasında değişmiştir. İÖA’nın alt ölçeklerine ait madde toplam korelasyonları ise güvenli bağlanma alt ölçeği için .37 ile .61; korkulu bağlanma alt ölçeği için .44 ile .75; saplantılı bağlanma alt ölçeği için .46 ile .64; kayıtsız bağlanma alt ölçeği için ise .52 ile .62 arasında

bulunmuştur. Katılımcılar, her bir maddenin kendilerini ve ilişkilerini ne derece tanımladığını 4 basamaklı bir ölçek üzerinde değerlendirmektedirler.¹³⁵

5.3.3. Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği

Greca (1999) tarafından geliştirilen ölçek Aydın ve Sütçü (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek, 18 maddeden ve "olumsuz değerlendirilme korkusu (ODK)", "genel durumlarda sosyal kaçınma-huzursuzluk duyma (G-SKHD)" ve "yeni durumlardan sosyal kaçınma-huzursuzluk duyma (Y-SKHD)" olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin toplam puanı ile ODK alt ölçeği arasında .89; G-SKHD alt ölçeği arasında .75 ve Y-SKHD alt ölçeği arasında .85 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Ergen Sosyal Kaygı Ölçeğinin (ESKÖ) güvenilirlik çalışmasında Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .88 ve iki yarım güvenilirlik katsayısı .85 bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik çalışması için Çapa Çocuk ve Ergenler için Sosyal Fobi Ölçeği ile .77 ve Çocuklar için Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri ile .66 düzeyinde ilişki olduğu belirlenmiştir.¹³⁶

5.4. Verilerin Analizi

Veri toplama araçları ile elde edilen veriler bilgisayar ortamına sayısal ifade olarak girilmiş ve bu veriler sosyal bilimler için istatistik paket programı (Spss 25) kullanılarak istatistiksel analizleri yapılmıştır.

Analizlere başlamadan önce veriler normal dağılım açısından incelenmiştir. Araştırma değişkenlerinin örneklem grubunda normallik dağılımının analizi için yapılan analizde Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği (S-W= .975, Sd.= 304, p=.000) normal dağılım göstermediği görülmüştür. İlişki Ölçekleri Anketi (S-W= .876, Sd.= 304, p=.000) normal dağılım göstermediği görülmüştür.

Uygulanan veri analizinde %95 güvenilirlik düzeyi temel alınmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında Parametrik iki grup arasındaki farkın analizi için Mann Withney- U testi kullanılmıştır. Parametrik olmayanlar ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi ile test edilmiştir.

¹³⁵ Sümer ve Güngör, a.g.e., s.71-106.

¹³⁶ Aydın ve Sütçü, a.g.e., s.79-89.

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formundan elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 6.1. Örneklem Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

		f	%
Cinsiyet	Kız	160	52,3
	Erkek	146	47,7
	Toplam	306	100,0
Yaş	14	11	3,6
	15	104	34,0
	16	93	30,4
	17	72	23,5
	18	26	8,5
	Toplam	306	100,0
Sınıf	9	87	28,4
	10	101	33,0
	11	73	23,9
	12	45	14,7
	Toplam	306	100,0
Okul başarısı	kötü	12	3,9
	orta	109	35,6
	iyi	159	52,0
	çok iyi	26	8,5

	Toplam	306	100,0
Anne eğitim	Okur yazar	7	2,3
	İlkokul	51	16,7
	Ortaokul	54	17,6
	Lise	113	36,9
	Üniversite	77	25,2
	Diğer	1	0,3
	Toplam	303	99,0
Kayıp		3	1,0
Toplam		306	100,0
Baba eğitim	Okur yazar	1	0,3
	İlkokul	29	9,5
	Ortaokul	45	14,7
	Lise	120	39,2
	Üniversite	103	33,7
	Diğer	6	2,0
	Toplam	304	99,3
Kayıp		2	0,7
Toplam		306	100,0
Kardeş sayısı	Tek çocuk	24	7,8
	2	151	49,3
	3	87	28,4
	4	30	9,8
	5	8	2,6
	Toplam	300	98,0

Kayıp		6	2,0
Toplam		306	100,0
Aylık gelir	Düşük	100	32,7
	Orta	184	60,1
	Yüksek	16	5,2
	Toplam	300	98,0
Kayıp		6	2,0
Toplam		306	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örneklem grubunun %53.3'ü kız,%47.7'si erkek,%3.6'sı 14 yaşında,%34.0'ı 15 yaşında,%30.4'ü 16 yaşında,%23.5'i 17 yaşında,%8.5'i 18 yaşında,%28.4'ü 9.sınıf,%33.0'ı 10.sınıf,%23.9'u 11.sınıf,%14.7'si 12.sınıf,%3.9'unun okul başarısı kötü,%35.6'sının okul başarısı orta,%52.0'inin okul başarısı iyi,%8.5'inin okul başarısı çok iyi, anne eğitim durumunun %2.3'ü okuyamaz,%16.7'si ilkokul mezunu,%17.6'sı ortaokul mezunu,%36.9'u lise mezunu,%25.2'si üniversite,%0.3'ü diğer, baba eğitim durumunun %0.3'ü okuyamaz,%9.5'i ilkokul mezunu,%14.7'si ortaokul mezunu,%39.2'si lise mezunu,%33.7'si üniversite mezunu,%2'si diğer,%7.8'i tek çocuk,%49.3'ü 2 kardeş,%28.4'ü 3 kardeş,%9.8'i 4 kardeş,%2.6'ı 5 kardeş,%32.7'i düşük gelire sahip,%60.1'i orta geliri sahip,%5.2'i yüksek gelire sahiptir.

Tablo 6.2. Örneklem Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

		f	%
Aile yapısı	Anne-baba birlikte	275	89,9
	Boşanmış	23	7,5
	Boşanmamış ama ayrı yaşıyor	5	1,6
	Toplam	303	99,0
Kayıp		3	1,0
Toplam		306	100,0
Psikolojik destek alma	Evet	52	17,0
	Hayır	254	83,0
	Toplam	306	100,0
Ailede psikiyatrik tanı	Var	32	10,5
	Yok	273	89,2
	Toplam	305	99,7
Kayıp		1	0,3
Toplam		306	100,0
Çocukta ayrılık öyküsü	Evet	37	12,1
	Hayır	269	87,9
	Toplam	306	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örneklem grubunun %89.9'unun anne –babası birlikte,%7.5'inin anne-babası boşanmış,%1.6'sının anne-babası ayrı yaşıyor,%17.0'ı psikolojik destek almış,%83.0'ı psikolojik destek almamış,%10.5'inin ailesinde psikiyatrik tanı var,%89.2'sinde ailesinde psikolojik tanı yok, katılımcıların %12.1'inin çocukta ayrılık öyküsü var iken,%87.9'unun çocukta ayrılık öyküsü yoktur.

Tablo 6.3 Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri

	N	\bar{X}	Ss.
Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği	304	2,59	0,63
Değerlendirilme Korkusu	304	2,3085	0,90115
Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma	304	1,8679	0,79398
Yeni Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma	304	2,4994	0,80433

Tabloda görüldüğü üzere, ergenler için sosyal kaygı ölçeğinin ortalaması 2.58(ss=0.62)dir. Değerlendirme korkusu alt boyutunun ortalaması 2.30(ss=0.90)dur. Genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma alt boyutunun ortalaması 1.86(ss=0.79)dir. Yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma alt boyutunun ortalaması 2.49(ss=0.80)dur.

Tablo 6.4 İlişki Ölçekleri Anketi ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri

	N	\bar{X}	Ss.
İlişki Ölçekleri Anketi	306	4,1081	0,62953
Güvenli Bağlanma	306	4,0799	0,99817
Korkulu Bağlanma	306	3,9251	1,58696
Saplantılı Bağlanma	306	3,8698	1,49519
Kayıtsız Bağlanma	306	4,4684	1,12875

Tabloda görüldüğü üzere, ilişki ölçekleri anketi ortalaması 4.10(ss=0.62)dur. Güvenli bağlanma alt boyutunun ortalaması 4.07(ss=0.99)dir. Korkulu bağlanma alt boyutunun ortalaması 3.92(ss=1.58)dir. Saplantılı bağlanma alt boyutunun ortalaması 3.86(ss=1.49)dir. Kayıtsız bağlanma alt boyutunun ortalaması 4.46(ss=1.12)dir.

Tablo 6.5 Örneklem Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre İlişki Ölçekleri Anketi ve Alt Boyutu Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

		N	S.O	S.T	U	W	Z	p
İlişki Ölçekleri Anketi	kız	160	164,29	26286,00	9954,000	20685,000	-2,234	0,025*
	erkek	146	141,68	20685,00				
	Toplam	306						
Güvenli Bağlanma	kız	160	142,93	22869,00	9989,000	22869,000	-2,192	0,028*
	erkek	146	165,08	24102,00				
	Toplam	306						
Korkulu Bağlanma	kız	160	175,86	28137,50	8102,500	18833,500	-4,638	0,000*
	erkek	146	129,00	18833,50				
	Toplam	306						
Saplantılı Bağlanma	kız	160	157,12	25138,50	11101,50	21832,500	-0,750	0,453
	erkek	146	149,54	21832,50	0			
	Toplam	306						
Kayıtsız Bağlanma	kız	160	160,86	25738,00	10502,00	21233,000	-1,527	0,127
	erkek	146	145,43	21233,00	0			
	Toplam	306						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun ilişki ölçekleri anketinden almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında kız grubu lehine istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Kızların ilişki ölçeklerinden aldıkları puan erkeklere oranla daha yüksektir.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun güvenli bağlanma alt boyutundan almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-

U testi sonucunda, gruplar arasında erkek grubu lehine istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Erkeklerin ilişki ölçekleri alt boyutu olan güvenli bağlanmadan aldıkları puan kızlara oranla daha yüksektir.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun korkulu bağlanma alt boyutundan almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında kız grubu lehine istatistiksel açıdan $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Kızların ilişki ölçekleri alt boyutu olan korkulu bağlanmadan aldıkları puan erkeklere oranla daha yüksektir.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun saplantılı bağlanma alt boyutundan almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun kayıtsız bağlanma alt boyutundan almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 6.6 Örneklem Grubunun Ailede Psikiyatrik Tanı Değişkenine Göre İlişki Ölçekleri Anketi ve Alt Boyutu Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

		N	S.O	S.T	U	W	Z	p
İlişki Ölçekleri Anketi	Var	32	166,69	5334,00	3930,000	41331,000	-0,928	0,353
	Yok	273	151,40	41331,00				
	Toplam	305						
Güvenli Bağlanma	Var	32	111,13	3556,00	3028,000	3556,000	-2,844	0,004
	Yok	273	157,91	43109,00				*
	Toplam	305						
Korkulu Bağlanma	Var	32	170,88	5468,00	3796,000	41197,000	-1,214	0,225
	Yok	273	150,90	41197,00				
	Toplam	305						
Saplantılı Bağlanma	Var	32	168,56	5394,00	3870,000	41271,000	-1,058	0,290
	Yok	273	151,18	41271,00				
	Toplam	305						
Kayıtsız Bağlanma	Var	32	175,45	5614,50	3649,500	41050,500	-1,525	0,127
	Yok	273	150,37	41050,50				
	Toplam	305						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun ilişki ölçekleri anketinden almış oldukları puanların, ailede psikiyatrik tanı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun güvenli bağlanma alt boyutundan almış oldukları puanların, ailede psikiyatrik tanı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında ailesinde psikiyatrik

tanı olmayan grup lehine istatistiksel açıdan $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Ailede psikiyatrik tanısı olmayanların ilişki ölçekleri alt boyutu olan güvenli bağlanmadan aldıkları puan ailede psikiyatrik tanısı olanlara oranla daha yüksektir.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun korkulu bağlanma alt boyutundan oldukları puanların, ailede psikiyatrik tanı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun saplantılı bağlanma alt boyutundan oldukları puanların, ailede psikiyatrik tanı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun kayıtsız bağlanma alt boyutundan oldukları puanların, ailede psikiyatrik tanı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 6.7 Örneklem Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutu Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

		N	S.O	S.T	U	W	Z	p
Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği	Kız	159	160,61	25537,5	10237,5	20822,5	-1,686	0,092
	Erkek	145	143,60	20822,5				
	Toplam	304						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun ergenler için sosyal kaygı ölçeğinden almış oldukları puanların, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 6.8 Örneklem Grubunun Ailede Psikiyatrik Tanı Değişkenine Göre Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutu Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

		N	S.O	S.T	U	W	Z	p
Ergenler	Var	32	177,14	5668,5	3531,5	40387,5	-1,717	0,086
İçin Sosyal	Yok	271	149,03	40387,5				
Kaygı	Toplam	303						
Ölçeği								

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun ergenler için sosyal kaygı ölçeğinden almış oldukları puanların, ailede psikiyatrik tanı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 6.9 Örneklem Grubunun Gelir Değişkenine Göre İlişki Ölçekleri Anketi ve Alt Ölçeklerinin Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

		N	S.O	X	Sd.	p
İlişki Ölçekleri Anketi	Düşük	100	159,13	4,754	2	0,093
	Orta	184	149,46			
	Yüksek	16	108,59			
	Toplam	300				
Güvenli	Düşük	100	148,78	0,865	2	0,649
	Orta	184	149,74			
	Yüksek	16	170,00			
	Toplam	300				
Korkulu	Düşük	100	164,05	10,811	2	0,004*
	Orta	184	148,55			
	Yüksek	16	88,28			
	Toplam	300				
Saplantılı	Düşük	100	157,12	1,607	2	0,448
	Orta	184	148,73			
	Yüksek	16	129,47			
	Toplam	300				
Kayıtsız	Düşük	100	155,03	1,759	2	0,415
	Orta	184	150,33			
	Yüksek	16	124,13			
	Toplam	300				

Tablodan anlaşılacağı gibi, ilişki ölçekleri anketi sıralamalar ortalamalarının gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla

yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($\chi^2=4.754$; $sd=2$; $p> 05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, güvenli bağlanma alt boyutu sıralamalar ortalamalarının gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($\chi^2=0.65$; $sd=2$; $p> 05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, korkulu bağlanma alt boyutu sıralamalar gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=10.811$; $sd=2$; $p<.05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın düşük geliri olan grupla yüksek geliri olan grup arasında düşük geliri olan grup lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($U=392.50$; $z=-3.273$, $p<0.01$). Analizlerin sonucunda farklılığın düşük geliri olan grupla orta geliri olan grup arasında düşük geliri olan grup lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($U=884.00$; $z=-2.634$, $p<0.01$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, saplantılı bağlanma alt boyutu sıralamalar ortalamalarının gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($\chi^2=1.607$; $sd=2$; $p> 05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, kayıtsız bağlanma alt boyutu sıralamalar ortalamalarının gelir değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gelir gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($\chi^2=1.759$; $sd=2$; $p> 05$).

Tablo 6.10 Örneklem Grubunun Psikolojik Destek Değişkenine Göre Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve İlişki Ölçekleri Anketi Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Psikolojik destek		N	S.O	S.T	U	W	Z	p
Ergenler İçin	evet	52	157,30	8179,50	6302,50	38180,50	-	0,665
Sosyal Kaygı					0	0	0,432	
Ölçeği	hayır	252	151,51	38180,50				
	Total	304						
İlişki	evet	52	170,70	8876,50	5709,50	38094,50	-	0,124
Ölçekleri					0	0	1,540	
Anketi	hayır	254	149,98	38094,50				
	Total	306						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun ergenler için sosyal kaygı ölçeğinden almış oldukları puanların, psikolojik destek değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun ilişki ölçekleri anketinden almış oldukları puanların, psikolojik destek değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 6.11 Örneklem Grubunun Çocukta Ayrılık Öyküsü Değişkenine Göre Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve İlişki Ölçekleri Anketi Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Çocukta ayrılık öyküsü		N	S.O	S.T	U	W	Z	p
Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği	evet	36	172,26	6201,50	4112,500	40158,500	-1,437	0,151
	hayır	268	149,85	40158,50				
	Total	304						
İlişki Ölçekleri Anketi	evet	37	150,04	5551,50	4848,500	5551,500	-0,254	0,800
	hayır	269	153,98	41419,50				
	Total	306						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun ergenler için sosyal kaygı ölçeğinden almış oldukları puanların, çocukta ayrılık öyküsü değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun ilişki ölçekleri anketinden almış oldukları puanların, çocukta ayrılık öyküsü değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p > 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 6.12 Örneklem Grubunun Aile Yapısı Değişkenine Göre Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve İlişki Ölçekleri Anketi Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik **Mann Whitney-U** Testi Sonuçları

Aile Yapısı		N	S.O	S.T	U	W	Z	p
Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği	Anne-baba birlikte	273	149,28	40753,00	3352,000	40753,000	-1,072	0,284
	Boşanmış veya ayrı	28	167,79	4698,00				
	Total	301						
İlişki Ölçekleri Anketi	Anne-baba birlikte	275	151,55	41676,50	3726,500	41676,500	-0,280	0,780
	Boşanmış veya ayrı	28	156,41	4379,50				
	Total	303						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun ergenler için sosyal kaygı ölçeğinden almış oldukları puanların, aile yapısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun ilişki ölçekleri anketinden almış oldukları puanların, aile yapısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 6.13 Örneklem Grubunun Ebeveyn Eğitim Durumu Değişkenine Göre İlişki Ölçekleri Anketi Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığını Test Etmek İçin Yapılan Non-Parametrik **Mann Whitney-U** Testi Sonuçları

Ebeveyn eğitim durumu	N	S.O	S.T	U	W	Z	p
-----------------------	---	-----	-----	---	---	---	---

İlişki	Ortaokul	112	152,14	17040,00	10680,000	29016,000	-,022	0,983
Ölçekleri	ve altı							
Anketi	Lise ve	191	151,92	29016,00				
(anne)	üstü							
	Total	303						
İlişki	Ortaokul	75	147,55	11066,50	8216,500	11066,500	-0,562	0,574
Ölçekleri	ve altı							
Anketi	Lise ve	229	154,12	35293,50				
(baba)	üstü							
	Total	304						

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun ilişki ölçekleri anketinden almış oldukları puanların, anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, örneklem grubunun ilişki ölçekleri anketinden almış oldukları puanların, baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 6.14 İlişki Ölçekleri Anketi ve Alt Boyutları Puanları ile Ergenlerde Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi Sonuçları

		Ergenlerde Sosyal Kaygı Ölçeği			
		Değerlendirilme Korkusu	G-DSKHD	Y-DSKHD	
İlişki Ölçekleri	r	,167**	,120*	,117*	0,080
Anketi	p	0,004	0,036	0,042	0,166
	N	304	304	304	304
Güvenli Bağlanma	r	-,384**	-,381**	-,292**	-,363**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	304	304	304	304
Korkulu Bağlanma	r	,249**	,147*	,228**	,227**
	p	0,000	0,010	0,000	0,000
	N	304	304	304	304
Saplantılı Bağlanma	r	,341**	,435**	,153**	,233**
	p	0,000	0,000	0,007	0,000
	N	304	304	304	304
Kayıtsız Bağlanma	r	,138*	0,060	,139*	0,100
	p	0,016	0,298	0,016	0,083
	N	304	304	304	304

**p<.01, *p<.05

Tabloda görüldüğü üzere İlişki Ölçekleri Anketi ve Alt Boyutları ile Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutları arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan Spearman Korelasyon analizi sonucunda;

İlişki ölçekleri anketi toplam puanı ile ergenlerde soysal kaygı ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .167, p<.01$). İlişki ölçekleri anketi puanları artıkça, ergenler için kaygı ölçeği puanları artmaktadır.

İlişki ölçekleri anketi toplam puanı ile değerlendirme korkusu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .120, p<.05$). İlişki ölçekleri anketi puanları artıkça, değerlendirilme korkusu puanları artmaktadır.

İlişki ölçekleri anketi toplam puanı ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .117, p<.05$). İlişki ölçekleri anketi puanları artıkça, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanları artmaktadır.

Güvenli bağlanma alt boyutu toplam puanı ile ergenlerde soysal kaygı ölçeği puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= -.384, p<.01$). Güvenli bağlanma puanları artıkça, ergenlerde soysal kaygı ölçeği puanı azalmaktadır.

Güvenli bağlanma alt boyutu toplam puanı ile değerlendirme korkusu alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= -.381, p<.01$). Güvenli bağlanma puanları artıkça, değerlendirme korkusu puanı azalmaktadır.

Güvenli bağlanma alt boyutu toplam puanı ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= -.292, p<.01$). Güvenli bağlanma puanları artıkça, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanı azalmaktadır.

Güvenli bağlanma alt boyutu toplam puanı ile yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= -.363, p<.01$). Güvenli bağlanma puanları artıkça, yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanı azalmaktadır.

Korkulu bağlanma alt boyutu toplam puanı ile ergenlerde soysal kaygı ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .249, p<.01$). Korkulu bağlanma puanları artıkça, ergenler için kaygı ölçeği puanları artmaktadır.

Korkulu bağlanma alt boyutu toplam puanı ile değerlendirme korkusu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .147, p<.01$). Korkulu bağlanma puanları artıkça, değerlendirilme korkusu puanları artmaktadır.

Korkulu bağlanma alt boyutu toplam puanı ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki

bulunmuştur ($r= 228, p<.01$). Korkulu bağlanma puanları artıkça, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanları artmaktadır.

Korkulu bağlanma alt boyutu toplam puanı ile yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= 227, p<.01$). Korkulu bağlanma puanları artıkça, yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanları artmaktadır.

Saplantılı bağlanma alt boyutu toplam puanı ile ergenlerde sosyal kaygı ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= 341, p<.01$). Saplantılı bağlanma puanları artıkça, ergenler için kaygı ölçeği puanları artmaktadır.

Saplantılı bağlanma alt boyutu toplam puanı ile değerlendirme korkusu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=435, p<.01$). Saplantılı bağlanma puanları artıkça, değerlendirilme korkusu puanları artmaktadır.

Saplantılı bağlanma alt boyutu toplam puanı ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= 153, p<.01$). Saplantılı bağlanma puanları artıkça, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanları artmaktadır.

Saplantılı bağlanma alt boyutu toplam puanı ile yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= 233, p<.01$). Saplantılı bağlanma puanları artıkça, yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanları artmaktadır.

Kayıtsız bağlanma alt boyutu toplam puanı ile ergenlerde sosyal kaygı ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= 138, p<.05$). Kayıtsız bağlanma puanları artıkça, ergenler için kaygı ölçeği puanları artmaktadır.

Kayıtsız bağlanma alt boyutu toplam puanı ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= 139, p<.05$). Kayıtsız bağlanma puanları artıkça, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanları artmaktadır.

YEDİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bağlanma ve Alt Boyutları ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

İlişki ölçekleri anketi toplam puanı ile ergenlerde sosyal kaygı ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. İlişki ölçekleri anketi puanları artıkça, ergenler için kaygı ölçeği puanları artmaktadır. Ebeveynlere bağlanma stilleri farklı duygu, düşünce ve davranışlar arasındaki ilişkide aracı bir rolü vardır. Bu duygu ve düşüncelerin başında kaygı geldiğini düşünebiliriz. Özellikle ergenlik döneminde bireyler kaygılı hissettikleri zamanda yakınında olan bireylerden daha fazla destek görme ihtiyacı hissederler. Bundan dolayı kaygıları arttıklarında anne babalarına daha bağlı hissettiklerini düşünebiliriz. İlişki ölçekleri anketi toplam puanı ile değerlendirme korkusu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. İlişki ölçekleri anketi puanları artıkça, değerlendirilme korkusu puanları artmaktadır. İlişki ölçekleri anketi toplam puanı ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. İlişki ölçekleri anketi puanları artıkça, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanları artmaktadır. Güvenli bağlanma alt boyutu toplam puanı ile ergenlerde sosyal kaygı ölçeği puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanma puanları artıkça, ergenlerde sosyal kaygı ölçeği puanı azalmaktadır. Güvenli bağlanma alt boyutu toplam puanı ile değerlendirme korkusu alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanma puanları artıkça, değerlendirme korkusu puanı azalmaktadır. Güvenli bağlanma alt boyutu toplam puanı ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanma puanları artıkça, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanı azalmaktadır. Güvenli bağlanma alt boyutu toplam puanı ile yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanma puanları artıkça, yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanı azalmaktadır. Korkulu bağlanma alt boyutu toplam puanı ile ergenlerde sosyal kaygı ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma puanları artıkça, ergenler için kaygı ölçeği puanları artmaktadır. Korkulu bağlanma alt boyutu toplam puanı ile değerlendirme korkusu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma puanları artıkça, değerlendirilme korkusu puanları artmaktadır. Korkulu bağlanma alt boyutu toplam puanı ile genel

durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma puanları artıkça, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanları artmaktadır. Korkulu bağlanma alt boyutu toplam puanı ile yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Korkulu bağlanma puanları artıkça, yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanları artmaktadır. Saplantılı bağlanma alt boyutu toplam puanı ile ergenlerde soysal kaygı ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Saplantılı bağlanma puanları artıkça, ergenler için kaygı ölçeği puanları artmaktadır. Saplantılı bağlanma alt boyutu toplam puanı ile değerlendirme korkusu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Saplantılı bağlanma puanları artıkça, değerlendirilme korkusu puanları artmaktadır. Saplantılı bağlanma alt boyutu toplam puanı ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Saplantılı bağlanma puanları artıkça, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanları artmaktadır. Saplantılı bağlanma alt boyutu toplam puanı ile yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Saplantılı bağlanma puanları artıkça, yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanları artmaktadır. Kayıtsız bağlanma alt boyutu toplam puanı ile ergenlerde soysal kaygı ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma puanları artıkça, ergenler için kaygı ölçeği puanları artmaktadır. Kayıtsız bağlanma alt boyutu toplam puanı ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kayıtsız bağlanma puanları artıkça, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk durumu puanları artmaktadır.

Zörer çalışmasında bağlanma kuramı perspektifinden sosyal kaygı: erken dönem uyumsuz şemalar ve reddedilme duyarlılığının rolünü araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre yüksek standartlar ve diğerleri yönelimlilik şema alanları ile reddedilme duyarlılığının; korkulu bağlanma ile sosyal kaygı arasındaki ilişkide ise zedelenmiş otonomi, kopukluk ve yüksek standartlar şema alanları ile reddedilme duyarlılığının aracı rolü olduğu saptanmıştır.¹³⁷ Bayramkaya yaptığı çalışmada sosyal fobi belirtileri, yetişkin bağlanma boyutları ve kişilerarası ilişki biçimleri arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Yapılan çalışma sonucunda sosyal fobi ile yetişkin bağlanma boyutları (kaygı ve kaçınma) ve kişilerarası ilişki biçimleri

¹³⁷ Zörer, a.g.e., s.60-61.

(besleyici, zehirleyici) arasında anlamlı ilişkilerin olduğu gözlenmiştir. Sosyal fobi belirtisi yüksek olan kişiler, olmayanlara göre bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutundan anlamlı olarak daha yüksek puanlar almışlardır.¹³⁸ Öztürk ve Mutlu yaptıkları çalışmada bağlanma tipleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bağlanma tipleri ile sosyal kaygı arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucunu elde etmişlerdir.¹³⁹ Erözkan yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin bağlanma tipleri ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bağlanma tipleri ve sosyal kaygı arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiştir.¹⁴⁰ Bacanlı çalışmasında sosyal kaygı ile bağlanma tipleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu savunmaktadır.¹⁴¹ Aybek çalışmasında üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ve sosyal kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre güvenli bağlanma, kayıtsız bağlanma ve güvenli bağlanma ile sosyal kaygı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.¹⁴² Karaşar çalışmasında öğretmen adaylarının bağlanma stilleri ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre bağlanma stilleri ile sosyal kaygı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.¹⁴³ Yıldız ve Kutlu çalışmalarında öğrencilerin okula bağlanma düzeyleri üzerinde sosyal kaygı belirtileri ile depresif belirtilerin yordayıcı etkisinin olup olmadığını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal kaçınma ve huzursuzluğun bağlanma üzerinde etkili olduğu görülmektedir.¹⁴⁴ Sümer ve Şendağ çalışmalarında orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların güvenli bağlanmanın birbirinden bağımsız olarak bütün benlik alanlarında olumlu değerlendirmeye ve düşük kaygıyla ilişkili olduğu bulunmuştur.¹⁴⁵ Derin çalışmasında sosyal fobi tanılı bir grup ergende bağlanma özellikleri ve ebeveyn bağlanma şekillerinin sosyal fobiyle ilişkisinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kayıtsız ve güvenli bağlanma şekline sahip

¹³⁸ Ersin Bayramkaya, **Sosyal Fobi Belirtileri, Yetişkin Bağlanma Boyutları ve Kişilerarası İlişki Biçimleri arasındaki İlişkiler**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2009, s.90 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

¹³⁹ Abdülkadir Öztürk ve Tansu Mutlu, **The relationship between attachment style, subjective well-being, happiness and social anxiety among university students**, Procedia-Social and Behavioral Sciences, 9, 2010, s.1772-1776.

¹⁴⁰ Atilgan Erozkan, **The relationship between attachment styles and social anxiety: An investigation with Turkish university students**, Social Behavior and Personality: an international journal, 37(6), 2009, s.835-844.

¹⁴¹ Hasan, **Sosyal Beceri Eğitimi**, Asal Yayınları, Ankara, 2008, s.69

¹⁴² Aybek, a.g.e., s.70.

¹⁴³ Karaşar, a.g.e., s.27.

¹⁴⁴ Mehmet Ali Yıldız ve Mustafa Kutlu, **Erinlerde Okula Bağlanmanın Yordayıcısı Olarak Sosyal Kaygı ve Depresif Belirtilerin İncelenmesi**, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(31), 2015, s.332-345.

¹⁴⁵ Sümer ve Şendağ, a.g.e., s.86-101.

ergenlerde daha düşük sosyal fobi puanları gösterdikleri, kaygılı ve saplantılı bağlanma şekline sahip ergenlerin daha yüksek sosyal fobi düzeyi gösterdikleri saptanmıştır. Ergenlerin güvenli bağlanma puanlarının sosyal fobi düzeyleriyle ters yönde korelasyon gösterdikleri görülmüştür.¹⁴⁶

Bağlanma ve Alt Boyutlarının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

İlişki ölçekleri anketinden almış oldukları puanlar sonucunda, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Ergen yaş grubundaki bireylerde kızların bağlanma puanlarının daha yüksek olmasındaki sebebin cinsiyet rollerinden kaynaklandığını düşünebiliriz. Anne babanın kız çocuklarına yaklaşım ve tutumlarının da etkili olduğunu düşünebiliriz.

Güvenli bağlanma ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha güvenli bağlandıkları görülmektedir. Korkulu bağlanma ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla korkulu bağlandıkları görülmektedir. Bizim çalışmamızın bulgularına benzer şekilde yine ülkemizde lise ve üniversite öğrencilerinde yapılan bir çalışmada kızlarda korkulu bağlanma stili puanlarının erkek öğrencilerden anlamlı derecede yüksek olduğu bildirilmiştir.¹⁴⁷ Üniversite öğrencilerinde yapılan bir başka çalışmada da güvenli bağlanma stili puanlarının erkeklerde daha yüksek iken, korkulu, kayıtsız ve saplantılı bağlanma puanlarının ise kız öğrencilerde daha yüksek olduğu saptanmıştır.¹⁴⁸

Akdağ yaptığı çalışmada ergenlerin bağlanma stilleri ile ebeveynlerinin bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre cinsiyetin ergenlerde bağlanma stilleriyle ilişkisi incelendiğinde, güvenli bağlanmanın cinsiyetler arasında anlamlı farklılık sergilemediği, güvensiz bağlanma kategorilerinden sadece korkulu bağlanmanın kızlarda erkek ergenlere göre daha yüksek oranda olduğu saptanmıştır.¹⁴⁹ Hazan ve Shaver, araştırmalarında üçlü bağlanma stiline (güvenli, kaygılı/kararsız, kaçınan) dağılımı ile cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık sergilemediğini belirtmişlerdir.¹⁵⁰ Bartholomew ve Horowitz ise bu araştırmacılar farklı olarak bağlanma stillerini

¹⁴⁶ Songül Derin, *Sosyal Fobi Tanılı Bir Grup Ergende Bağlanma Özellikleri Ve Ebeveyn Bağlanma Şekillerinin Sosyal Fobiyle İlişkinin İncelenmesi*, İstanbul Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul, 2017, s.97-99 (**Tıpta Uzmanlık Tezi**)

¹⁴⁷ Ümit Morsünbül, *Ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelenmesi*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara, 2005, s69-85 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁴⁸ Onur, a.g.e., s.68-74.

¹⁴⁹ Akdağ, s.51-52.

¹⁵⁰ Hazan ve Shaver, a.g.e., 1987, s.511.

dörtlü bağlanma modeli üzerinde sınıflandıran, cinsiyet değişkenini ele aldıkları çalışmalarında, kadınlarda saplantılı bağlanma stiline erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuşlardır.¹⁵¹ Konyalıoğlu yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin duygusal ilişki bağlanma tarzları ile kimlik tipleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre erkek öğrencilerin kaçınarak bağlanma, güvenli bağlanma ve endişeli bağlanma özelliklerine kız öğrencilerden daha fazla olduğu sahip olduğu görülmektedir.¹⁵² Saymaz'ın çalışmasında da güvenli bağlanma stili, benlik ve başkaları modeli boyutlarında erkek öğrenciler kızlara göre anlamlı düzeyde yüksek puan elde etmişlerdir. Korkulu bağlanma boyutunda ise kızlar erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek puan elde etmişlerdir.¹⁵³ Karakuş çalışmasında ergenlerde bağlanma stilleri ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bağlanma stillerinden güvenli bağlanma stiline cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Erkeklerin kayıtsız, güvenli, ve saplantılı bağlanma stilleri kızlara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.¹⁵⁴ Başka bir çalışma ise güvenli ve saplantılı bağlanma stillerinde erkeklerin daha fazla puan ortalamasına sahip olduğunu bulmuştur. Kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleri açısından ise anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur.¹⁵⁵ Diğer bir çalışma ise, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stillerinde cinsiyet açısından anlamlı bir fark bulunmazken, kızların korkulu bağlanma stili puan ortalamalarının, erkeklerin ise güvenli bağlanma stili puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.¹⁵⁶ Işinsu Halat'ın yaptığı çalışma da ise güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stillerinden sadece korkulu bağlanma stilinde kadınların ortalamalarının erkeklerin ortalamalarından daha yüksek olduğu

¹⁵¹ Bartholomew ve Horowitz, a.g.e., s.226.

¹⁵² Advıye P. Konyalıoğlu, **Üniversite öğrencilerinin duygusal ilişki bağlanma tarzları ile kişilik tipleri arasındaki ilişkinin incelenmesi**, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2002, s.74-79 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁵³ İlkay Saymaz, **Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2003, s.66-67 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁵⁴ Özlem Karakuş, **Ergenlerde Bağlanma Stilleri Ve Yalnızlık Arasındaki İlişki**, Journal of Society & Social Work, 23(2), 2012, s.33-46

¹⁵⁵ Hüseyin Keler, **Liseli ergenlerin transaksyonel analiz ego durumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2008, s.67-69 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁵⁶ Cihan Yıldız, **Üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya, 2008, s.57-58 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ortaya konulmuştur.¹⁵⁷ Sümer ve Güngör tarafından yürütülen bir çalışmada kız çocukların daha fazla korkulu bağlanma geliştirdiği bulunmuştur. Erkeklerin güvenli bağlanma stili puan ortalamalarının kızlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Korkulu bağlanma stilinde ise kızların erkeklerden daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu sonucu elde edilmiştir.¹⁵⁸

Tüm bu bulgulara baktığımız zaman ülkemizde bu konu ile ilgili yapılan çalışmalarda genel olarak erkeklerin kızlara göre daha güvenli bağlandığı, kızların da erkeklere oranla daha korkulu bağlandığını söyleyebiliriz. Yaşadığımız kültürde kız çocuklara erkeklere oranla daha fazla koruyucu ve kısıtlayıcı şekilde davranıldığı ve bu tutumun, erkeklerin daha özerk ve özgüveni yüksek, kızların ise erkeklere oranla daha bağımlı ve özgüveni düşük olarak yetişmeleri sonucunu doğurduğu söylenebilir. Bunun dışında bu bulgu, ülkemizde temel bakım veren kişinin çoğunlukla anne olması ve dolayısıyla birincil bağlanma figürünün anne olması ve hem erkek çocuğun ülkemizde kız çocuklara göre toplumsal olarak daha kıymetli bulunması hem de ödipal çatışmalar açısından bakıldığında annenin kız çocukla daha fazla rekabet ve çatışmaya girmesi ihtimali ile ilişkili olabilir.

Bağlanma ve Alt Boyutlarının Ailede Psikiyatrik Tanı Değişkenine Göre İncelenmesi

Güvenli bağlanma ile ailede psikiyatrik tanı değişkeni arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Ailede psikiyatrik tanısı olmayan öğrencilerin ailesinde psikiyatrik tanı olan öğrencilere kıyasla daha güvenli bağlandıkları görülmektedir. Batıgün ve Büyükşahin araştırmalarında normal bireylerdeki aleksitimi ile psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamıştır. Kaygılı bağlanma ve psikolojik belirti değişkenlerinin aleksitimi puanlarını yordadığı gözlenmektedir. Berenbaum ve James (1994), kendilerini fiziksel ve duygusal olarak güvensiz ve emniyetsiz bir aile ortamında algılayan ve duygularını ifade etme konusunda cesaretlendirilmeyen çocukların, duygusal durumları ile başarılı bir biçimde nasıl başa çıkabileceklerini öğrenemediklerini belirtmektedirler.¹⁵⁹ Konuya ilişkin diğer çalışmalar da, aleksitimik bireylerin kaçınmacı türdeki güvensiz bağlanma tarzını daha fazla sergilediklerini göstermektedir.^{160 161} Sümer ve

¹⁵⁷ Melahat Işınso Halat, *Yatırım kuramı bağlamında evli çiftlerde uyum, nedensel ve sorumluluk yüklemeleri ile yalnızlık arasındaki bağlantılar*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2009, s.89-91 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

¹⁵⁸ Sümer ve Güngör, *a.ge.*, s.71-106.

¹⁵⁹ Howard Berenbaum ve Taryn James, *Correlates and retrospectively reported antecedents of alexithymia*, Psychosomatic medicine, 56(4), 1994, s353-359.

¹⁶⁰ Carsten Spitzer vd., *Alexithymia and interpersonal problems*, Psychotherapy and psychosomatics, 74(4), 2005, s.240-246.

arkadaşları yaptıkları çalışmada Bağlanma Boyutlarının Depresyon, Panik Bozukluk ve Obsesif-Kompulsif Bozuklukla İlişisini incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bağlanma kaygısı ve kaçınma boyutları üzerinde yapılan karşılaştırmalarda her üç klinik grubun da kontrol grubundan anlamlı olarak yüksek düzeylerde bağlanma kaygısı rapor ettikleri bulunmuştur. Depresyon tanısı alanların Obsesif Kompulsif Bozukluk ve Panik Bozukluk tanısı alanlardan daha yüksek düzeyde bağlanma kaçınması bildirdikleri bulunmuştur.¹⁶² Mikulincer ve Shaver özbildirime dayalı klinik gruplarla yapılan çalışmalarda en fazla yüksek kaygı ve kaçınmaya sahip olan “korkulu” bağlanma grubunun depresyon yatkınlığı gösterdiğini belirtmektedirler.¹⁶³ Shaver, Schachner ve Mikulincer çalışmalarında başkalarından aşırı onay ve temin aramanın kaygılı bağlanmanın temel bir unsuru olduğunu ve depresyon yatkınlığının bu temel unsurla yakından ilişkili olduğunu göstermişlerdir.¹⁶⁴

Tüm bu çalışmaları birlikte değerlendirdiğimizde psikiyatrik hastalığa sahip ve psikolojik belirtilere sahip kişilerin bağlanma ile ilgili problemler yaşadığını, dolayısıyla kendi bağlanma problemleri olan kişilerin, özellikle ebeveynlerin çocuklarıyla olan güvenli bağlanmayı olumsuz yönde etkilemiş olabileceği söylenebilir.

Sosyal Kaygının Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Araştırmamızda sosyal kaygı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Aydın ve Sütçü, Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği'nin (ESKÖ) Türk ergenler için psikometrik özelliklerini inceledikleri araştırmalarında kızların sosyal kaygı düzeylerinin erkelere oranla daha yüksek olduğu sonucu elde etmiştir.¹⁶⁵ Özkan yaptığı araştırmada kişilerarası ilişkilerinde yaşadıkları problemler bağlamında üniversite öğrencilerinin reddedilme duyarlılıkları ile sosyal kaygı düzeylerini cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve ebeveyn tutumları açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal kaygı kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık göstermekte ve kızların sosyal kaygı

¹⁶¹ Alison Wearden vd., *Adult attachment, alexithymia, and symptom reporting: An extension to the four category model of attachment*, Journal of Psychosomatic Research, 58(3), 2005, s.279-288.

¹⁶² Nebi Sümer vd., *Bağlanma ve psikopatoloji: Bağlanma boyutlarının depresyon, panik bozukluk ve obsesif-kompulsif bozuklukla ilişkisi*, Türk Psikoloji Dergisi, 24(63), 2009, s.38-45.

¹⁶³ Mario Mikulincer ve Phillip Shaver, *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*, Guilford Press, 2007, s.32.

¹⁶⁴ Phillip Shaver, Dory Schachner, Mario Mikulincer, *Attachment style, excessive reassurance seeking, relationship processes, and depression*, Personality and Social Psychology Bulletin, 31(3), 2005, s.343-359.

¹⁶⁵ Aydın ve Sütçü a.g.e., s.79-89.

düzeylerin erkeklere oranla yüksek olduğu görülmektedir.¹⁶⁶ Jose ve arkadaşları yaptıkları çalışmada ergenlerde sosyal kaygıyı araştırmış ve kızların sosyal kaygı düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir.¹⁶⁷ La Greca ve Harrison yaptıkları çalışmada ergenlerin romantik ilişkilerde sosyal kaygı ve depresyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kızların sosyal kaygı düzeyleri erkeklere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.¹⁶⁸

Ancak sosyal kaygı açısından cinsiyetler arasında fark bulmayan veya erkeklerde kızlara oranla daha fazla sosyal kaygı olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur. Erkan ve arkadaşları yaptıkları çalışmada ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre cinsiyet ile sosyal kaygı arasında anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir.¹⁶⁹ Ümmet yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı düzeyleri ile aile ortamları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal kaygı ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki elde edilmemiştir.¹⁷⁰ Dilbaz ve Güz yaptıkları çalışmada sosyal kaygı bozukluğunda cinsiyet farklılıklarını araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre erkeklerin sosyal kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.¹⁷¹ Kalkan çalışmasında ergenlerde bilişsel yapılar ve sosyal kaygı arasındaki ilişkinin bilişsel davranışçı yaklaşım açısından yorumlanmasını amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre erkeklerin sosyal kaygı düzeylerinin kızlara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.¹⁷² Mazalin ve Moore internet kullanımı gelişim kimlikleri ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre erkeklerin daha yüksek sosyal kaygı düzeyine sahip oldukları

¹⁶⁶ Atılğan Erözkan, *Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlılıkları İle Sosyal Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(17), 2007, s.225-240.

¹⁶⁷ Paul Jose vd., *Does social anxiety predict rumination and co-rumination among adolescents?*, Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology, 41(1), 2012, s.86-91.

¹⁶⁸ Annette La Greca ve Hannah Moore Harrison, *Adolescent peer relations, friendships, and romantic relationships: Do they predict social anxiety and depression?*, Journal of clinical child and adolescent psychology, 34(1), 2005, s.49-61.

¹⁶⁹ Zülal Erkan vd., *Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(10), 2002, s.64-75.

¹⁷⁰ Durmuş Ümmet, *Üniversite öğrencilerinde sosyal kaygının cinsiyet rolleri ve aile ortamı bağlamında incelenmesi*, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2007, 121-123 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁷¹ Nesrin Dilbaz ve Hatice Güz, *Sosyal kaygı bozukluğunda cinsiyet farklılıkları*, Nöropsikiyatri Arsivi, 39(2-3-4), 2002, s.79-86.

¹⁷² Nihan Kalkan, *Ergenlerde Bilişsel Yapılar Ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkinin Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Açısından Yorumlanması*, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2008, s.124-216 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

görülmektedir.¹⁷³ Palancı üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı sorunlarını açıklamaya yönelik bir model çalışması sonucuna göre erkeklerin daha yüksek sosyal kaygı düzeyine sahip olduğu görülmektedir.¹⁷⁴

Sosyal Kaygının Ailede Psikiyatrik Tanı Değişkenine Göre İncelenmesi

Araştırmamızda sosyal kaygı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Güz ve Dilbaz da, araştırmalarında sosyal kaygı ve panik bozukluğu etkileyen değişkenleri araştırmış ve ailede psikiyatrik tanının sosyal kaygı üzerinde etkisinin olmadığı sonucunu elde etmiştir.¹⁷⁵ Erkan, ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri ile anne baba tutumları ve ailede görülen risk faktörleriyle ilgili yaptığı çalışmada ailede psikiyatrik tanı ve psikolojik problemlerle sosyal kaygı arasında anlamlı bir ilişki bulmamıştır.¹⁷⁶ Kişinin ailesinde bir psikiyatrik hastalık olması kişide stigmatizasyon açısından baskı oluşturmuş ve değerlendirilme korkusuna sebep olmuş olabilir.

Bağlanma ve Alt Boyutlarının Gelir Değişkenine Göre İncelenmesi

Korkulu bağlanma alt boyutu ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Elde edilen farklılık düşük geliri olan grupla yüksek ve orta gelirli olan grup arasında düşük gelirli olan grubun korkulu bağlandığı görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan Saymaz, çalışmasında gelir durumu ile güvenli ve saplantılı bağlanma ile arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Güvenli, korkulu bağlanmada yüksek gelir düzeyi, saplantılı bağlanmada düşük gelir düzeyi, kayıtsız bağlanmada düşük gelir düzeyi olduğu görülmektedir.¹⁷⁷

Waters ve arkadaşları, düşük geliri olan bireylerde güvensiz bağlanma örüntülerinin daha fazla olduğunu ve orta sınıf ailelerin bağlanmayla ilgili olumsuz deneyimleri daha az yaşamaları ve sosyal desteğin bu ailelerde daha fazla olması nedeniyle güvenli bağlanmanın orta sınıf bireylerde fazla değişmediği belirtmiştir.¹⁷⁸

¹⁷³ Dennis Mazalin ve Susan Moore, *Internet use, identity development and social anxiety among young adults*, Behaviour Change, 21(2), 2004, s.90-102.

¹⁷⁴ Mehmet Palancı, *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Sorunlarını Açıklamaya Yönelik Bir Model Çalışması*, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya, 2004, 9-14.

¹⁷⁵ Hatice Güz ve Nesrin Dilbaz, *Sosyal kaygı bozukluğu ile panik bozukluğu olgularının demografik ve bazı klinik özellikler açısından karşılaştırılması*, Klinik Psikiyatri, 6, 2003, s.32-38.

¹⁷⁶ Zülal Erkan, *Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri, Ana-Baba Tutumları ve Ailede Görülen Risk Faktörleri Üzerine Bir Çalışma*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana, 2002, s.78 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

¹⁷⁷ Saymaz, a.g.e., s.73

¹⁷⁸ Everett Waters vd., *Attachment security in infancy and early adulthood: A twenty-year longitudinal study*, Child development, 71(3), 2000, s.684-689

Bağlanma İle Ebeveyn Eğitim Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmamızda ilişki ölçekleri ile anne ve baba eğitim değişkeni arasında anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir. Keler yaptığı çalışmada, annesi lise mezunu olan liseli ergenlerin güvenli bağlanma alt boyutu puan ortalamalarının annesi okuryazar olanlarından daha yüksek çıktığını göstermiştir. Burada annelerin eğitim seviyesi arttıkça güvenli bağlanma ilişkisinin arttığı görülmektedir. Korkulu bağlanma alt boyutu ile annenin eğitim düzeyi değişkeni arasında da anlamlı ilişki bulunmuştur. Annesi lise mezunu olan liseli ergenlerin güvenli bağlanma stili puanları annesi okuryazar olan liseli ergenlerin güvenli bağlanma stili puanlarından daha yüksektir. annesi okur-yazar olan liseli ergenlerin korkulu bağlanma stili puanları, annesi ortaokul mezunu olan liseli ergenlerin korkulu bağlanma stili puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir.¹⁷⁹

Onur, lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında annenin eğitim durumu ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ancak babanın eğitim durumu ile bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir. Anne eğitim durumu değişkenine göre korkulu ve kayıtsız bağlanmada lise mezunu, saplantılı bağlanmada üniversite mezunudur.¹⁸⁰

Sosyal Anksiyete ile Aile Yapısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Sosyal kaygı ile aile yapısı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir. Özdal ve Aral yaptıkları çalışmada baba yoksunu olan çocukların kaygı düzeylerini incelemişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre baba yoksunu olan çocukların sosyoekonomik düzey, yaş, cinsiyet değişkenleri açısından durumluk ve sürekli kaygılarının anne-babasıyla yaşayan çocukların kaygılarından yüksek olduğu saptanmıştır.¹⁸¹ Ergenlerde kaygı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada, baba ölümünün sürekli kaygıyı arttırdığı bulunmuştur.¹⁸²

Sosyal Kaygı İle Psikiyatrik Tanı Değişkeni Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Sosyal kaygı ile psikiyatrik tanı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Psikiyatrik belirti ve hastalıklarda sıklıkla diğer psikiyatrik belirti ve hastalıklar eşlik edebilir. Stigmatizasyon nedeniyle katılımcıların sosyal kaygı düzeyini etkileyebilir. Sosyal kaygının sık görüldüğü psikiyatrik rahatsızlıklardan biri

¹⁷⁹ Keler, a.g.e., s.119.

¹⁸⁰ Onur, a.g.e., s.74.

¹⁸¹ Funda Özdal ve Neriman Aral, *Baba Yoksunu Olan Ve Anne-Babası İle Yaşayan Çocukların Kaygı*, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(2), 2005, s.255-267.

¹⁸² Şebnem Bilgin, *Ergenlerde Kaygı İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişki*, Marmara Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, 2001, s.94 (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*).

obsesif kompulsif bozukluktur. Gülüm ve Dağ yaptıkları çalışmada bağlanma ile depresyon ve OKB arasındaki kontrol odağı ve tekrarlayıcı düşünme gibi bilişsel etkileri araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre OKB ve sosyal kaygı belirtileri arasındaki ilişkide kısmi aracı roller üstlendiği saptanmıştır. Kaçınmacı bağlanma stilinde ise anlamlı herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.¹⁸³ Yapılan bir diğer çalışmada Binbay ve Koyuncu sosyal kaygı bozukluğu ve duygudurum arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre hem SAB hastalarında duygudurum bozukluğu eştanısı, hem de duygudurum bozukluğu hastalarında SAB eştanısı yaygındır. Aynı zamanda bu birliktelik birincil tanının klinik şiddetini, direncini ve işlevselliğini ciddi biçimde etkilemektedir.¹⁸⁴

Bağlanma İle Psikolojik Destek Alanlar Değişkeni Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bağlanma ile psikolojik destek değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Kararımak ve Güloğlu yaptıkları çalışmada yetişkinlerde bağlanma stilleri ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Güvenli bağlanma ile psikolojik sağlık arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.¹⁸⁵ Erdem ve Kabasakal yaptıkları çalışmada psikolojik iyi olma ve bağlanma boyutlarını araştırmışlardır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre psikolojik iyi olma ile arkadaşlık ilişkileri ve romantik ilişkilerdeki bağlanma boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır.¹⁸⁶

¹⁸³Volkan Gülüm ve İhsan Dağ, *Yetişkin bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide bilişsel özelliklerin aracı rolü: kontrol odağı ve tekrarlayıcı düşünme*, Türk Psikiyatri Dergisi, 25(4), 2014, s.244-252.

¹⁸⁴ Zerrin Binbay ve Ahmet Koyuncu, *Sosyal anksiyete bozukluğu ve duygudurum bozuklukları birlikteliği*, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4(1), 2012, s.1-13.

¹⁸⁵ Özlem Kararımak ve Berna Güloğlu, *Deprem Deneyimi Yaşamış Yetişkinlerde Bağlanma Modeline Göre Psikolojik Sağlamlığın Açıklanması*, Cukurova University Faculty of Education Journal, 43(2), 2014, s.1-18.

¹⁸⁶ Şirin Erdem ve Zekavet Kabasakal, *Psikolojik iyi olma ve yetişkin bağlanma boyutları*, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 4(1), 2015, s.82-90.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan genel sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmadan çıkan sonuçlara göre bağlanma ve sosyal anksiyete kavramlarının birbirleriyle ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Güvenli bağlanma stiline sahip olan katılımcıların sosyal anksiyete düzeylerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Sosyal anksiyete düzeyini aza indirmede çocuk-ebeveyn arasındaki sosyal ilişkiyi etkin kurmak önemli bir faktördür.

Bu araştırma, yalnızca Adana'da yaşayan ve lise öğrencisi olan kişilerde yapılmıştır. Başka bir örneklem grubu kullanılarak da araştırma yapılabilir. Yapılan araştırma sınırlı bir alanda olduğu için, daha kapsamlı bir alan seçilerek yapılabilir. Araştırma, 306 lise öğrencisinde yapıldığı için sonuçlar genellenemez. Daha geniş ve kapsamlı sonuçlar elde edebilmek için yaptığımız araştırmanın evren ve örneklem sayısı geliştirilebilir.

Ergenliğin doğası gereği getirdiği kaygıların sağlıklı bir şekilde atılması için, hem ebeveynlere hem de ergenlik dönemindeki çocuklara uzman desteği önerilmektedir.

Sosyal anksiyete bozukluğu henüz insanlar tarafından fark edilmesi zaman alan ve tedaviye başvurmada geç kalınabilen bir bozukluktur. Sosyal anksiyetenin asıl sebepleri tespit edilerek, sosyal anksiyetesi yüksek olanlara psiko-eğitim çalışmaları düzenlenebilir. İnsanların doğru bilgilenmesini sağlamak amacıyla psikiyatrist, psikolog ve okul psikolojik danışmanları tarafından toplumun her yaş grubuna daha kapsamlı bilgilendirmeler yapılmalıdır.

Konuyla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde ülkemizde bağlanma ile ruh sağlığına dair kaynakların yeterli düzeyde olmadığı gözlenmiştir. Ülkemizde bu konuyla ilgili daha çok araştırma yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar, kısıtlılıklar ve öneriler dikkate alınarak değerlendirilip, literatüre katkı bağlamında tekrar ve ek çalışmalarla desteklenebilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AINSWORTH Mary D. S., BLEHAR, Mary C., WATERS, Everett, & WALL, Sally N., Patterns Of Attachment: A Psychological Study Of The Strange Situation. Hillsdale, NJ: Erlbaum. 1978.

APA, DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı, Çev. Ertuğrul Köroğlu, HYB Yayıncılık, Ankara, 2013.

BACANLI Hasan, Sosyal Beceri Eğitimi, Asal Yayınları, Ankara, 2008.

BECK Aaron ve EMERY Gary, Anksiyete Bozuklukları ve Fobiler, İstanbul: Litera Yayıncılık, 2006.

BENNETT Susanne ve NELSON Judith Kay, Adult Attachment in Clinical Social Work: Practice, Research and Policy, USA New York: Springer, 2010.

BOWLBY John, Attachment and Loss, New York: Basic Books, 1998.

BOWLBY John, Attachment and Loss: Vol 2 Separation: Anxiety and Anger, Basic Books, New York, 1973.

BOWLBY John, Attachment and Loss: Vol. 1, Attachment, New York: Basic Books, 1969.

BOWLBY John, Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment (2nd ed.), New York: Basic Books, 1982.

BOWLBY John, The Making and Breaking of Affectional Bonds, London: Tavistock, 1979.

BURGER Jerry M., Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2006.

CAMPOS Joseph. J., BARRETT, Karen C., LAMB Michael E., GOLDSMITH H. Hill, & Stenberg, C., Socioemotional Development. In P. H. Mussen (Ed.), Handbook of Child Psychology: Vol.2. Infancy and Developmental Psychobiology, New York: Wiley. 1983.

CAPRARA Gian Vittorio ve CERVONE Daniel, Interpersonal Relations, Personality Determinants Dynamics and Potentials İçinde: Cambiridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2000.

GEÇTAN Engin, Psikanaliz ve Sonrası, Metis Yayınları, İstanbul, 2002.

HOLMES Jeremy, John Bowlby and Attachment Theory, Routledge, London, 1993.

KRING Ann M., JOHNSON Sheri L., DAVISON Gerald C., & NEALE, John M., Anormal Psikolojisi, çev. Mustafa Şahin, 12. bs, Ankara: Nobel Akademi, 2015.

KULAKSIZOĞLU Adnan, Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 18. Basım, Eylül-2016.

MERCER Jean, Understanding Attachment: Parenting, Child Care And Emotional Development, USA: Westport: Praeger Publishers. 2006.

ROSENSTEİN Diana S. ve HOROWITZ Harvey, Handbook of child and adolescent psychiatry, (Vol:3), Editör-şef: Noshpitz, Y.D, Editorler: Flahesty, L.T, Sarles, R.M. New York: John Wiley and Sons, 1997.

YALOM Irvin, Ergen Terapisi, İstanbul: Prestij, 2008.

YAVUZER Haluk, Çocuk Psikolojisi, 22. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2002.

MAKALELER

AKDEMİR Devrim ve ÇUHADAROĞLU Füsün Çetin, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Bölümüne Başvuran Ergenlerin Klinik Özellikleri, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 15(1), 2008, s.5-13.

AKISTER Jane, Attachment Theory and Systemic Practice: Research update, Journal of Family Therapy, 20(4) , 1998, s.353- 366.

ALİSİNANOĞLU Fatma ve ULUTAŞ İlkay, Çocukların Kaygı Düzeyleri ile Annelerinin Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Eğitim ve Bilim, 28(128), 2003, s.65-71.

AMERICAN PSYCIATRİC ASSOCIATION, Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 3. Baskı (DSM-III), Washington DC, American Psychiatric Association, 1980.

AMERİKAN PSİKİYATRİ BİRLİĞİ, DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı, Çev.Ertuğrul Köroğlu, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013, s.113-127.

ARBONA Consuelo ve POWER Thomas G., Parental Attachment and Self- Esteem and Antisocial Behaviors Among African American, European American and Mexican American Adolescents, Journal of Counseling Psychology, 50(1), 2003, s.40- 51.

AYDIN Arzu ve SÜTÇÜ Serap T., Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeğinin (ESKÖ) Geçerlik ve Güvenirliğinin İncelenmesi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 14(2), 2007, s.79-89.

BARTHOLOMEW Kim ve HOROWITZ Leonard, Attachment Styles Among Young Adults: A Test of a four-Category Model, Journal of Personality and Social Psychology, 61(2), 1991, s.226-244.

BARTHOLOMEW Kim ve SHAVER Phillip, Methods of Assessing Adult Attachment Do They Converge? Attachment Theory and Close Relationships, J. A. Simpson ve W. S. Rholes (Editörler). New York: The Guilford Press, 1998.

BARTHOLOMEW Kim, Avoidance of Intimacy: An Attachment Perspective, *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 1990, s.147- 178.

BERENBAUM Howard ve TARYN James, Correlates and Retrospectively Reported Antecedents of Alexithymia, *Psychosomatic Medicine*, 56(4), 1994, s353-359.

BİNBAZ Zerrin ve KOYUNCU Ahmet, Sosyal anksiyete bozukluğu ve duygudurum bozuklukları birlikteliği, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 2012, s.1-13.

BOWLBY John, *A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*, New York, NY, US: Basic Books. 1988, s.62.

BOWLBY John, *Attachment and Loss*, New York: Basic Books, 1969.

BOWLBY John, *Attachment and Loss, Vol. II. Separation, Anxiety and Anger*, New York, Basic Books, 1973.

BOWLBY John, The Making and Breaking of Affectional Bonds: Aetiology and Psychopathology in The Light of Attachment Theory, *British Journal of Psychiatry*, 130, 1977, s.201-210.

BRETHERTON Inge, The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28(5), 1992, s.759–775.

BROWN Elisa vd., Social Phobia Subtype and Avoidant Personality Disorder: Effect on Severity of Social Phobia, Impairment, and Outcome of Cognitive Behavioral Treatment, *Behavior Therapy*, 26(3) 1995, s.467-486.

BROWN Lucy Scott ve WRIGHT John, The Relationship Between Attachment Strategies and *Psychopathology in Adolescence, *Psychology and Psychopathology* 76(4) 2003, s.351-367.

BROWN Lucy Scott ve WRIGHT John, Attachment Theory in Adolescence and Its Relevance to Developmental Psychopathology, *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 8(1), 2001, s.15-32.

BRUMARIU Laura E., ve KERNS Kathryn A., Mother-Child Attachment Patterns and Different Types of Anxiety Symptoms: Is There Specificity of Relations?, *Child Psychiatry & Human Development*, 41(6), 2010, s.663-674.

BRUMARIU Laura E. ve KERNS Kathryn A., Mother-Child Attachment and Social Anxiety Symptoms in Middle Childhood, *Journal of Applied Developmental Psychology*, 29 (5), 2008, s.393- 402.

GÜLTEKİN Bülent K. ve DEREBOY Ferhan İ., Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Fobinin Yaygınlığı ve Sosyal Fobinin Yaşam Kalitesi, *Akademik Başarı ve Kimlik Oluşumu Üzerine Etkileri, Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(3), 2011, 150-158.

CARVER Charles, Adult attachment and Personality: Converging Evidence and a New Measure. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 23(8), 1997, s.865-884.

- CHANTAL-SHERRY Gautreau vd., Is Self Critical Perfectionism an Antecedent of or a Consequence of Socialanxiety, or Both? A 12-Month, Three Wave Longitudinal Study, *Personality and Individual Differences*, Volume 82, August, 2015, 125–130.
- ÇELEBİ Gülin Y., Ergenlerde Sosyal Kaygı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(5), 2017, s.1729-1736.
- CLARK David ve WELLS Adrian, *A Cognitive Model Of Social Phobia*, Guilford Press. New York, 1995, s.69-80.
- DAVILA Joanne ve BECK Gayle, Is Social Anxiety Associated with Impairment in Close Relationships? A Preliminary Investigation, *Behavior Therapy*, (33), 2002, s.427–446.
- DİLBAZ Nesrin ve GÜZ Hatice, Sosyal kaygı bozuklugunda cinsiyet farklılıkları, *Nöropsikiyatri Arsivi*, 39(2-3-4), 2002, s.79-86.
- DİLBAZ Nesrin, Sosyal Anksiyete Bozukluğu Tanı, *Epidemiyoloji, Etiyoloji, Klinik Ve Ayırıcı Tanı, Klinik Psikiyatri*, 2000, s.10-12.
- DİLBAZ Nesrin, Sosyal Fobi, *Psikiyatri Dünyası*, (1), 1997, s.18-24.
- DİRİK Gülay, Çocukluk Dönemi Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 2015, s.123-30.
- HAMARTA Erdal, Bağlanma Teorisi, *Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 2004, 53-66.
- ERDEM Şirin ve KABASAKAL Zekavet, Psikolojik iyi olma ve yetişkin bağlanma boyutları, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 2015, s.82-90
- ERİŞ Yasemin ve İKİZ F. Ebru, Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki ve Kişisel Değişkenlerin Etkileri, *Turkish Studies*, 8(6), 2013, s.179-193.
- ERKAN Zülal, GÜÇRAY Sonay ve ÇAM Sabahattin, Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Ana Baba Tutumları ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 2002, s.64-75.
- ERKAN Zülal, Sosyal Kaygı Düzeyi Yüksek ve Düşük Ergenlerin Ana Baba Tutumlarına İlişkin Nitel Bir Çalışma, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 2002, s.120-133.
- ERÖZKAN Atılgan, The Relationship Between Attachment Styles and Social Anxiety: An Investigation with Turkish University Students, *Social Behavior and Personality: an International Journal*, 37(6), 2009, s.835-844.
- ERÖZKAN Atılgan, Lise öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Yalnızlık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 2004, 155-175.

- ERÖZKAN Atılgan, Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlılıkları İle Sosyal Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(17), 2007, s.225-240.
- EVREN Cüneyt, Sosyal Anksiyete Bozukluğu ve Alkol Kullanım Bozuklukları, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2(4), 2010, s.473-515.
- GRUBER Karin ve HEIMBERG Richard, Sosyal anksiyete için bir bilişsel-davranışçı tedavi paketi, W. T. Roth (Ed.), Anksiyete terapisi içinde İstanbul: Prestij Yayınları, 2007, s. 287-322.
- GÜLÜM Volkan ve DAĞ İhsan, Yetişkin bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide bilişsel özelliklerin aracı rolü: kontrol odağı ve tekrarlayıcı düşünme, Türk Psikiyatri Dergisi, 25(4), 2014, s.244-252.
- GÜNAYDIN Gül vd., Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu'nun Psikometrik Açısından Değerlendirilmesi, Türk Psikoloji Yazıları Dergisi, 8(16), 2005, s.13-23.
- GÜNGÖR Derya, Bağlanma Stillerinin ve Zihinsel Modellerin Kuşaklararası Aktarımında Anababalık Stillerinin Rolü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- GÜZ Hatice ve DİLBAZ Nesrin, Sosyal Kaygı Bozukluğu ile Panik Bozukluğu Olgularının Demografik ve Bazı Klinik Özellikler Açısından Karşılaştırılması, Klinik Psikiyatri, 6, 2003, s.32-38.
- HAZAN Cindy ve SHAVER Phillip, Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships, Psychological Inquiry, 5(1), 1994, s.1-22.
- HAZAN Cindy ve SHAVER Phillip, Bağlanma: Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve. (Çev: A. Dönmez). Türk Psikoloji Bülteni, 16(17), 2000, s.29-50.
- HAZAN Cindy ve SHAVER Phillip, Love and Work: An Attachment Theoretical Perspective, Journal of Personality and Social Psychology, 59 (2), 1990, s.270-280.
- HAZAN Cindy ve SHAVER Phillip, Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process, Journal of Personality and Social Psychology, 52(3), 1987, s.511-524.
- İŞİK Erdal, Nevrozlar, Ankara: Kent matbaa, 1996, s.34-67.
- İZGİÇ Ferda vd., Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Fobi Yaygınlığı / The Prevalence of Social Phobia in University Student Population, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 1(4), 2000, s.207.
- JOSE Paul vd., Does social anxiety predict rumination and co-rumination among adolescents?, Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology, 41(1), 2012, s.86-91.

KARAIIRMAK Özlem ve GÜLOĞLU Berna, Deprem Deneyimi Yaşamış Yetişkinlerde Bağlanma Modeline Göre Psikolojik Sağlamlığın Açıklanması, Cukurova University Faculty of Education Journal, 43(2), 2014, s.1-18.

KARAKUŞ Özlem, Ergenlerde Bağlanma Stilleri Ve Yalnızlık Arasındaki İlişki, Journal of Society & Social Work, 23(2), 2012, s.33-46

KARAMUSTAFALIOĞLU Oğuz ve YUMRUKÇAL Hüseyin, Depresyon ve anksiyete bozuklukları, Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni, 45(2), 2011, s.65-74.

KARAŞAR Burcu, Öğretmen Adaylarının Bağlanma Stilleri ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(1), 2014, 27-49.

KARAŞAR Burcu, Öğretmen adaylarının bağlanma stilleri ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(1), 2014, s.27-49.

KASHDAN Todd, Social Anxiety Spectrum and Diminished Positive Experiences: Theoretical Synthesis and Meta-analysis, Clinical Psychological Review, 2007, 27, 348-365.

KAUFFMAN James ve LANDRUM Timothy J., Duygusal ve Davranışsal Bozukluğu Olan Çocukların ve Gençlerin Özellikleri (Olgular İlaveli), Çev. Sema Kaner, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2015, s.274.

KAVLAK Oya ve ŞİRİN Ahsen, Maternal Bağlanma Ölçeği'nin Türk Toplumuna Uyarlanması, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(1), 2009, s.190.

KESEBİR Sermin vd., Bağlanma ve Psikopatoloji, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 3(2), 2011, s.321-342.

KLOHNEN Eva ve OLIVER John, Working Models of Attachment A Theory Based Prototype Approach. Attachment Theory and Close Relationships, J. A. Simpson ve W. S. Rholes (Editörler) New York: The Guilford Press, 1998.

KOÇ Mustafa, Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(17), 2004, s.231-238.

LA GRECA Annette ve HARRISON Hannah Moore, Adolescent peer relations, friendships, and romantic relationships: Do they predict social anxiety and depression?, Journal of clinical child and adolescent psychology, 34(1), 2005, s.49-61.

LA GRECA Annette ve LOPEZ Nadja, Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships, Journal of Abnormal Child Psychology, 26(2), 1998, 83-94.

LAIBLE Deborah, Attachment With Parents And Peers In Late Adolescence: Links With Emotional Competence And Social Behavior, Personality And Individual Differences, 43, 2007, 1185-1197.

LEARY Mark R. ve KOWALSKI Robin M., The Self-Presentation Model of Social Phobia. *Social Phobia: Diagnosis, Assessment, and Treatment*, 1995, 94-112.

LIU Yih-Lan ve HUANG Fang-Ming, Mother-Adolescent Conflict In Taiwan: Links Between Attachment Style And Psychological Distress, *Social Behavior And Personality*, 40(6), 2012, s.919-932.

MAIN Mary vd., Security in Infancy, Childhood, and Adulthood: A Move to Level of Representation, *Monographs of the Society for Research in Child Development*, , 50, 1985, s.66-104.

MARKS Isaac ve GELDER M.G., Different ages of onset in varieties of phobia, *Am J Psychiatry*, 123(2), 1966, s.218-221.

MATAS Leah vd., Continuity of Adaptation in The Second Year: The Relationship Between Quality of Attachment and Later Competence, *Child Development*, 49(3), 1978, s.547-556.

MAYSELESS Ofra, Ontogeny of Attachment in Middle Childhood: Conceptualization of Normative Changes, In K. A., Kerns, & R. A. Richardson (Eds.). *Attachment in Middle Childhood*. (1-23) New York, London: The Guilford Press, 2005, s.12.

MAZALIN Dennis ve MOORE Susan, Internet use, identity development and social anxiety among young adults, *Behaviour Change*, 21(2), 2004, s.90-102.

MIKULINCER Mario ve SHAVER Phillip, *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*, Guilford Press, 2007, s.32.

NEMIAH John C., A Pschoanalytic View of Phobias, *American Journal of Psychoanalysis*, 41(2), 1981, s.115-120.

ÖZDAL Funda ve ARAL Neriman, Baba Yoksunu Olan Ve Anne-Babası İle Yaşayan Çocukların Kaygı, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 2005, s.255-267.

ÜNERİ Özden Şükran vd., Sosyal Anksiyete Bozukluğu Olan Ergenlerde Psikodramanın Kullanımı, *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(5), 2016, s.347-353.

ÖZER Şeref, Anksiyete ve anksiyete bozukluklarının kısa tarihçesi; *Anksiyete Bozuklukları*. Tükel R, Alkın T (ed). Ankara.TPD Yayınları, (Raşit Tükel, Tunç Alkın.), 2006, s.3-4.

ÖZEREN Gül Sultan ve AKIN Semiha, Anne-baba Bağlanma Biçimleri ve Kişilerarası İlişkilerin Değerlendirmesi, *FNG& Bilim Tıp Dergisi*, 2(3), 2016, s.222-232.

ÖZTÜRK Abdülkadir ve MUTLU Tansu, The relationship Between Attachment Style, Subjective Well-being, Happiness and Social Anxiety Among University Students, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 2010, s.1772-1776.

PALANCI Mehmet, Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Sorunlarını Açıklamaya Yönelik Bir Model Çalışması, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya, 2004, 9-14.

PARKER Gordon, Parental Representations and Affective Disorder: Examination for an Hereditary link, British Journal of Medical Psychology, 55, 1982, s.57-61.

PEHLİVANTÜRK Berna, Otistik bozukluğu olan çocuklarda bağlanma, Türk Psikiyatri Dergisi, 15(1), 2004, s.56-63.

PICKOVER Sheri, Breaking the Cycle: A Clinical Example of Disrupting an Insecure Attachment System, Journal of Mental Health Counselling, 2002, 24, s.358-366.

PULIAFICO Anthony C., COMER Jonathan S., KENDALL Philip C., Social Phobia in youth: The Diagnostic Utility of Feared Social Situations, Psychological Assessment, 19(1), 2007, s.152-158.

REES Corinne, Children's Attachment. Paediatrics and Child Health, 22 (5), 2011, s.186-192.

ROTHBARD Julie C. ve SHAVER Phillip R., Continuity of Attachment Across the Life Span. Attachment in Adults, Clinical and developmental perspectives, MB Sperling, WH Berman (Ed), New York, London, The Guilford Press, 1994.

SCHAFFER H. Rudolph ve EMERSON Peggy, The Development of Social Attachment in Infancy, Monographs of the Society for Research in Child Development, Vol. 29, No. 3, Serial No:94, 1964, s.7.

SCHILDER Paul, The Social Neurosis, The Psychoanalytic Review, Vol.25, 1938, s.1-19.

SHAVER Phillip, Schachner Dory, Mikulincer Mario, Attachment style, excessive reassurance seeking, relationship processes, and depression, Personality and Social Psychology Bulletin, 31(3), 2005, s.343-359.

SHEMMINGS David, Researching Relationships From an Attachment Perspective: The Use of Behavioural, Interview, Self-Report and Projective Measures. Journal of Social Work Practice, 2004, 18 (3), s.299-314

SOYGÜT Gonca, Bir Düzeltici Bağlanma İlişkisi Olarak Psikoterapi: Psikoterapi Süreçlerinde Bağlanma ve Terapötik İttifak, Türk Psikoloji Yazıları, 7(13), 2004, s.63-77.

SPITZER Carsten, Jürges Siebel, Barnos S., Alexithymia and interpersonal problems, Psychotherapy and psychosomatics, 74(4), 2005, s.240-246.

SUNGUR Mehmet, Fobik Bozukluklar, Psikiyatri Dünyası, 1, 1997, 5-11.

SÜMER Nebi ve GÜNGÖR Derya, Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi, Türk Psikoloji Dergisi, 14(44), 1999, s.35-58.

SÜMER Nebi ve GÜNGÖR Derya, Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma, Türk Psikoloji Dergisi, 14(43), 1999, s.71-106.

SÜMER Nebi ve ŞENDAĞ Meltem A., Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı, Türk Psikoloji Dergisi, 24(63), 2009, s.86-101.

SÜMER Nebi vd., Bağlanma ve psikopatoloji: Bağlanma boyutlarının depresyon, panik bozukluk ve obsesif-kompulsif bozuklukla ilişkisi, Türk Psikoloji Dergisi, 24(63), 2009, s.38-45.

SÜMER Nebi ve ŞENDAĞ Meltem A., Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı, Turk Psikoloji Dergisi, 24(63), 2009, s.87.

ŞAHİN Şükriye ve ÖZÇELİK Çağrı Ç., Ergenlik Dönemi ve Sosyalleşme”, Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi, 5(1), 2016, s.42-49.

T.C. Sağlık Bakanlığı, Eğitimciler İçin Eğitim Rehberi: Ruh Sağlığı Modülleri, Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Eğitimi Genel Müdürlüğü: Ankara, 2008, s.33.

TÜRKÇAPAR M. Hakan, Sosyal Fobinin Psikolojik Kuramı, Klinik Psikiyatri Dergisi, (2), 1999, s.247-253.

ULUSOY Meliha D. vd., Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimleri ve Ergen Problemleri: Ankara İli Örneği, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, , 3(3), 2005, s.367-386.

VAN BUREN Amy ve COOLEY Eileen L., Attachment Styles, Wiew of Self and Negative Affect, North American Journal of Psychology, 4(3), 2002, s.417-430.

VERTUE Frances, From adaptive emotion to dysfunction: An attachment perspective on social anxiety disorder, Personality and Social Psychology Review, 7(2), 2003, s.170-191.

WATERS Everett, Merrick Susan, Treboux Dominique, Attachment security in infancy and early adulthood: A twenty-year longitudinal study, Child development, 71(3), 2000, s.684-689

WEARDEN Alison vd., Adult attachment, alexithymia, and symptom reporting: An extension to the four category model of attachment, Journal of Psychosomatic Research, 58(3), 2005, s.279-288.

YILDIZ Mehmet Ali ve KUTLU Mustafa, Erinlerde Okula Bağlanmanın Yordayıcısı Olarak Sosyal Kaygı ve Depresif Belirtilerin İncelenmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(31), 2015, s.332-345.

YÖRÜKOĞLU Atalay, Çocuk Ruh Sağlığı Çocuğun Kişilik Gelişimi Eğitimi ve Ruhsal Sorunları, Özgür Yayınları, İstanbul, Ocak 2014, 34. Basım, s.375; Richard CLOUTIER, Ergenlik Psikolojisinde Kuramlar, Çev.Bekir Onur, s.875-904..

TEZLER

AKDAĞ Senem T., Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Ebeveynlerinin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki, Akdeniz Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Antalya, 2011 **(Tıpta Uzmanlık Tezi)**.

BAŞTÜRK Esra, Obez Bireylerde Bağlanma Stillерinin, Yaşam Doyumu Ve Yeme Tutumuna Etkisi, , Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016 s. 4 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

BAYRAMKAYA Ersin, Sosyal Fobi Belirtileri, Yetişkin Bağlanma Boyutları ve Kişilerarası İlişki Biçimleri arasındaki İlişkiler, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2009, s.90 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

BEN Sendi, İstanbul'da Yaşayan Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Anksiyete Düzeyleri ile Beden Algısı Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Sosyal Görünüş Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, İstanbul Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017, s.20 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

BİLGİN Şebnem, Ergenlerde Kaygı İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişki, Marmara Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, 2001, s.94 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

ÇEÇEN Didem, Yetişkinlerde Bağlanma Stilleri ile Benlik Saygısı ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017, s.15 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

DERİN Songül, Sosyal Fobi Tanılı Bir Grup Ergende Bağlanma Özellikleri Ve Ebeveyn Bağlanma Şekillerinin Sosyal Fobiyle İlişkinin İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi / Tıp Fakültesi / Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul, 2017, s.97-99 **(Tıpta Uzmanlık Tezi)**.

Erkan Zülal, Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri, ana-baba tutumları ve ailede görülen risk faktörleri üzerine bir çalışma, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana, 2002, s.78 **(Yayımlanmamış Doktora Tezi)**.

HALAT Melahat Işınsu, Yatırım kuramı bağlamında evli çiftlerde uyum, nedensel ve sorumluluk yüklemeleri ile yalnızlık arasındaki bağlantılar, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2009, s.89-91 **(Yayımlanmamış Doktora Tezi)**.

HAMARTA Erdal, Üniversite Öğrencilerinin Yakın İlişkilerindeki Bazı Değişkenlerin (Benlik Saygısı, Depresyon ve Saplantılı Düşünme) Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi. , Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2004, s.1 **(Yayımlanmamış Doktora Tezi)**.

HAMURCU Nazif Kaan, G.Ü., Diş Hekimliği Fakültesi Ağız, Diş ve Çene Cerrahisi Bölümüne Ağrı Yakınması ile Başvuran Erişkin Hastalarda Ağrı Düzeyi ile Dental Anksiyete ve Anksiyete ile Başa Çıkma Yöntemleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ağız, Diş ve Çene Cerrahisi Anabilim Dalı, Ankara, 2014, s.44-45 **(Yayımlanmamış Doktora Tezi)**.

IŞINSU Melahat, İkili İlişki Biçimi ve Süresi ile Bağlanma Stilleri Arasındaki Bağlantılar, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003, s.5. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

KAHRAMAN Sait, Ergenlerde Bağlanma Stillерinin Saldırganlık Davranışları ve Depresyon Düzeyi İle İlişkisi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, s.21 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

KALKAN Nihan, Ergenlerde Bilişsel Yapılar Ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkinin Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Açısından Yorumlanması, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2008, s.124-216 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

KELER Hüseyin, Liseli ergenlerin transaksiyonel analiz ego durumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2008, s.67-69 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

KONYALIOĞLU Advıye P., Üniversite öğrencilerinin duygusal ilişki bağlanma tarzları ile kişilik tipleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2002, s.74-79 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

MORSÜNBÜL Ümit, Ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelenmesi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara, 2005, s69-85 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

ONUR Nükhet, Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, 2006, s68-74 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

SAYMAZ İlkay, Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2003, s.66-67 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

ŞEKER Gülhan Başer, Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri Ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2009, s. 26 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

TUNÇ Aygül Çağlayan, Sporun Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı ve Öznel İyi Oluş Düzeylerine Etkisi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2015, s.5 **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).**

UĞURLU Mert, Sosyal Anksiyete Bozukluğu Olan Hastalarda Öfke Düzeyi ve Öfke Düzeyinin Komorbidite ve İşlevsellik Üzerine Etkisi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, 2009, s.4 **(Tıpta Uzmanlık Tezi).**

ÜMMET Durmuş, Üniversite öğrencilerinde sosyal kaygının cinsiyet rolleri ve aile ortamı bağlamında incelenmesi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2007, 121-123 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ÜNLÜ Fatma, Ebeveyni Boşanmış Bireylerde; Benlik saygısı, Yalnızlık ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s.23 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

YILDIZ Cihan, Üniversite öğrencilerinin geçmişte yaşadıkları ayrılık kaygısı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü / Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya, 2008, s.57-58 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ZORBAZ Osman, Lise Öğrencilerinin Problemlerini İnternet Kullanımının Sosyal Kaygı ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2013 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ZÖRER Pelin B., Bağlanma Kuramı Perspektifinden Sosyal Kaygı: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Reddedilme Duyarlılığının Rolü, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2015 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ZÖRER Pelin Bintaş, Bağlanma Kuramı Perspektifinden Sosyal Kaygı: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Ve Reddedilme Duyarlılığının Rolü, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Bursa, 2015, s.60-61 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

İNTERNET KAYNAKLARI

AINSWORTH Mary Salter, Infancy in Uganda: Patterns of Attachment Behavior, http://www.psychology.sunysb.edu/attachemnt/pdf/mda_ugan 1967, ch 20. pdf, (Erişim Tarihi: 10.01.2019)

BOWLBY John, Attachment and Loss, Vol. 3: Loss: Sadness and Depression, 1980, s.664, <http://www.openaccess.nl> (Erişim Tarihi: 20.03.2019).

LEE Erin J., The Attachment System Throughout the Life Course: Review and Criticisms of Attachment Theory, <http://www.personalityresearch.org/papers/lee.html>, (Erişim Tarihi: 05.02.2019), 2003.

EKLER

EK-A: ARAŞTIRMA AMAÇLI ÇALIŞMA İÇİN EBEVEYN RIZA FORMU

Sevgili Anne/Baba,

Bu çalışma İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğretim elemanı Doç. Dr. Canan TANIDIR ve İstanbul Gelişim Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Pınar Ayşe ALAGÖZ tarafından yürütülmektedir.

Bu araştırmada ülkemizdeki ergen bireylerin bağlanma stilleri ile sosyal anksiyete seviyeleri arasındaki ilişkinin araştırılması hedeflenmiştir. Anne babaya bağlanma ve sosyal anksiyete ile ilgili yeterince çalışma olmayıp, dünyada da az sayıda olması nedeniyle yapılan araştırma aracılığıyla literatüre akademik anlamda katkı sunulması hedeflenmektedir.

Bu amaç doğrultusunda, çocuğunuzdan Kişisel Bilgi Formu, 17 soruluk İlişki Ölçekleri Anketi-Ergen (İÖA-E) ve 22 soruluk Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği (ESKÖ)'nden oluşan bir anket formunu yapmasını isteyeceğiz. Çocuğunuzun anketi uygulaması okulun ders saatinde sağlanacak ve yaklaşık 15 dakika sürecektir.

Çocuğunuzun kimlik bilgileri ve vereceği cevaplar tamamen gizli tutulacaktır. Elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçla kullanılacak, kimseyle paylaşılmayacaktır. Bu araştırma için İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kurulu'ndan gerekli izinler alınmıştır.

Çocuğunuz ya da siz çalışmayı yarıda kesme özgürlüğüne sahipsiniz.

Bu çalışmaya katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Yukarıdaki bilgileri okudum ve çocuğumun bu çalışmada yer almasını onaylıyorum. (Lütfen alttaki iki seçenekten birini işaretleyiniz.)

Evet, onaylıyorum___

Hayır, onaylamıyorum___

Katılımcı velisinin adı-soyadı:_____

Çocuğun adı soyadı:_____

(Formu doldurup imzaladıktan sonra araştırmacıya ulaştırınız).

Araştırmacı: PINAR AYŞE ALAGÖZ

İstanbul Gelişim Üniversitesi

pinaraysea@gmail.com

EK-B: ARAŞTIRMA AMAÇLI ÇALIŞMA İÇİN ERGEN RIZA FORMU

Sevgili Katılımcı,

Bu araştırma İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı tarafından desteklenen bir yüksek lisans tezi çalışmasıdır. Aşağıdaki ankette kişisel bilgilerinize, ebeveynlerinize ilişkilerinize ve sosyal anksiyete düzeylerinize yönelik sorular yer almaktadır. Hiçbir sorunun boş bırakılmaması araştırma sonuçları açısından çok önemlidir. Cevaplarınız gizli kalacak, araştırmacı dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. Bu bir sınav değildir, doğru ya da yanlış cevap yoktur. Verdiğiniz içten, samimi ve gerçekçi cevap yapılan araştırmayı çok daha verimli kılacaktır. Araştırma sonrasında herhangi bir sorunuz olursa aşağıdaki adresten araştırmacı ile irtibata geçebilirsiniz.

Bu çalışmaya katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırmacı: PINAR AYŞE ALAGÖZ

İstanbul Gelişim Üniversitesi

pinaraysea@gmail.com

Yukarıdaki açıklamayı okudum

EK-C: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

- 1) Cinsiyetiniz:** a) Kız () b) Erkek ()
- 2) Yaşınız:** a) 14 () b) 15 () c) 16 () d) 17 () e) 18 () f) Diğer (Yazınız) ()
- 3) Kaçınıcı sınıftasınız:** a) 9. Sınıf () b) 10. Sınıf () c) 11. Sınıf () d) 12. Sınıf ()
- 4) Okul başarınızı nasıl değerlendirirsiniz:** a) Kötü () b) Orta () c) İyi () d) Çok iyi ()
- 5) Annenizin eğitim düzeyini (bitirdiği okulu) işaretleyiniz?**
a) Okuryazar () b) İlkokul () c) Ortaokul () d) Lise () e) Üniversite () f) Diğer (Açıklayınız) ()
- 6) Babanızın eğitim düzeyini (bitirdiği okulu) işaretleyiniz?**
a) Okuryazar () b) İlkokul () c) Ortaokul () d) Lise () e) Üniversite () f) Diğer (Açıklayınız) ()
- 7) Kaç kardeşsiniz?** a) Tek çocuğum () b) 2 () c) 3 () d) 4 () e) 5 () f) Diğer (Yazınız) ()
- 8) Ailenizin aylık gelir durumunu nasıl değerlendirirsiniz?**
a) Düşük (< 4 000 TL) b) Orta (4 000 - 10 000 TL) c) Yüksek (> 10 000 TL)
- 9) Aile Yapısı** () anne baba birlikte () boşanmış () boşanmamış ama ayrı yaşıyor
- 10) Anne:** sağ () ölü () öz () üvey () **11) Baba:** sağ () ölü () öz () üvey ()
- 12) Doğum sıranız :**
- 13) Kiminle yaşıyorsunuz:**
a) Ailemle b) Büyükkannem-büyükbabamla c) Akrabalarımından biriyle d) Diğer:.....
- 14) Şimdiye kadar psikolojik veya psikiyatrik bir destek aldınız mı?** a) Evet b) Hayır
- 15) Ailenizde (ebeveynler veya kardeşler) psikiyatrik hastalığı bulunan var mı?** a) Var b) Yok
- 16) Küçük yaşlarda hiç annenizden ya da size bakım veren kişiden en az 2 ay süre ile ayrı yaşadınız mı?** (yurtta, akraba, büyükkanne-büyükbaba yanında ya da anne babadan birinin cezaevinde olması ya da uzun süreler hastane yatışı vs gibi)
a) Evet b) Hayır

EK-D: İLİŞKİ ÖLÇEKLERİ ANKETİ-E

Aşağıda yakın duygusal ilişkilerinizde kendinizi nasıl hissettiğinize dair çeşitli ifadeler yer almaktadır. Yakın duygusal ilişkiden kastedilen arkadaşlık, dostluk, romantik ilişkiler ve benzerleridir. Lütfen her ifadeyi bu tür ilişkilerinizi düşünerek okuyun ve her bir ifadenin sizi ne ölçüde tanımladığını aşağıdaki 7 aralıklı ölçek üzerinde değerlendiriniz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7

Beni hiç tanımlamıyor

Beni kısmen tanımlıyor

Tamamıyla beni tanımlıyor

		1	2	3	4	5	6	7
1	Başkalarına kolaylıkla güvenemem.							
2	Kendimi bağımsız hissetmem benim için çok önemli.							
3	Başkalarıyla kolaylıkla duygusal yakınlık kurarım.							
4	Başkalarıyla çok yaklaşırsam incitileceğimden korkuyorum.							
5	Başkalarıyla yakın duygusal ilişkilerim olmadığı sürece oldukça rahatım.							
6	Başkalarıyla tam anlamıyla duygusal yakınlık kurmak istiyorum.							
7	Yalnız kalmaktan korkarım.							
8	Başkalarına rahatlıkla güvenip bağlanabilirim.							
9	Başkalarına tamamıyla güvenmekte zorlanırım.							
10	Başkalarının bana dayanıp bel bağlaması konusunda oldukça rahatımdır.							
11	Başkalarının bana, benim onlara verdiğim kadar değer vermediğinden kaygılanırım.							
12	Kendi kendime yettiğimi hissetmem benim için çok önemli.							
13	Başkalarının bana bağlanmamalarını tercih ederim.							
14	Başkalarıyla yakın olmak beni rahatsız eder.							
15	Başkalarının bana, benim istediğim kadar yaklaşıp yaklaşmakta gönülsüz olduklarını düşünüyorum.							
16	Başkalarına bağlanmamayı tercih ederim.							
17	Başkaları beni kabul etmeyecek diye korkarım.							

EK-E: Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği (ESKÖ)

Bu bir test değildir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Bütün maddeleri olabildiğince içtenlikle cevaplamaya çalışınız. Her bir maddenin yanında yer alan rakamlardan size uygun olanı işaretleyin.

1= Hiçbir zaman 2= Nadiren 3= Bazen 4= Genellikle 5=Her zaman

Örnek:

a- Yaz tatilinde seyahat etmeyi severim. 1 2 3 4 5

b- Ispanağı severim. 1 2 3 4 5

	1	2	3	4	5
1- Başkalarının önünde yeni bir şeyler yapmaya çekinirim.					
2- Arkadaşlarımla bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.					
3- Bana sataşılmasından tedirgin olurum.					
4- Tanımadığım insanların yanında utanırım.					
5- Sadece çok iyi tanıdığım insanlarla konuşurum.					
6- Yaşıtlarımın arkamdan benim hakkımda konuştuklarını düşünürüm.					
7- Kitap okumayı severim.					
8- Başkalarının benim için düşündüğünden endişelenirim.					
9- Başkalarının benden hoşlanmayacağından korkarım.					
10- Çok iyi tanımadığım yaşıtlarımla konuşurken heyecanlanırım.					
11- Spor yapmaktan hoşlanırım.					
12- Başkalarının benim hakkımda ne söyleyeceğinden endişelenirim.					
13- Yeni insanlarla tanışırken tedirgin olurum.					
14- Başkalarının benden hoşlanmayacağından endişelenirim.					
15- Bir grup insanla beraberken durgunumdur.					
16- Kendi başıma bir şeyler yapmak hoşuma gider.					
17- Başkalarının benimle dalga geçtiğini düşünürüm.					
18- Birisiyle tartışmaya girersem onun benden hoşlanmayacağından endişe ederim.					
19- Hayır derler diye başkalarına benimle bir şeyler yapmayı tekli etmeye çekinirim.					
20- Bazı insanların yanındayken tedirgin olurum.					
21- İyi tanıdığım yaşıtlarımın yanındayken bile utanırım.					
22- Başkalarından benimle bir şeyler yapmalarını istemek bana çok zor gelir.					